Mladina bo srečna, če bo znala delati

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije, Ljubljana, 25. maja 1979 – št. 9 – letnik XXX

Naša mladost

»Od šestega leta naprej pa vse do danes sem trdo delal,« je vedro dejal tovariš Tito, ko je pred kratkim obiskal šolo v Bistrici ob Sotli, poimenovano po svoji materi. Kljub trdemu delu se mladosti rad spominja, saj je prav delo obogatilo njegovo življenje. Delo ni samo človekova izkaznica, temveč je tudi pogoj razvoja, ki osrečuje.

Delo bogati mladost, daje življenju pomen, zaupanje v lastne moči in v prihodnost, a obenem zagotavlja tudi srečno starost. Vedeti pa je treba, da delo ni samo vihtenje krampa, poganjanje stroja, znojenje na oranici, temveč je celotna dejavnost, ki jo lahko razvija človek v svoj prid. In koristno je vse, kar razvija človeka, ga osrečuje, krepi sožitje in ustvarjalne sile.

Delo je zdravje. Mladi, ki delajo, so navadno srečni, brez strahu, da je življenje jalovo, z vedrim pričakovanjem jutrišnjega dne. Težko pa je tistim, ki ne zmorejo delati. Zato je dan mladosti resnični praznik zlasti tistim, ki so se zmogli z delom osrečiti, razviti svoje sposobnosti, se vključiti v množico ustvarjalnih delavcev in samoupravljavcev, doživljati svobodo in biti dejavni, srečni. Mlad človek ima vso pravico do srečne mladosti, toda srečno mladost mu lahko zagotovi le življenje v družbi, ki dopušča vsem mladim ustvarjalno delo, da se učijo, sodelujejo, spreminjajo in si jasno zamišljajo tudi jutrišnji dan. Brez tega ni sreče, ni zadovoljstva in prave samozavesti, toda kako drugače tudi sreče ni mogoče pokloniti mladim, če bi jih imeli še tako radi.

Letošnje leto je namenjeno otroku. Pravimo, da jim je treba zagotoviti pravico do otroštva in mladosti, toda ne smemo spregledati, da jim je treba zagotoviti tudi pravočasno pravico do odraslosti. To pa pomeni predvsem ustrezno pravočasno vključitev v ustvarjalno delo, ki vodi v enakopravno življenjsko sožitje, v pristne samoupravne odnose, v zdravo samozavest, v osebno in družbeno srečo.

Sedeminosemdesetletnik, vedro nasmejan, pokončen kot hrast, je prav zaradi ustvarjalnega dela, ki podaljšuje mladost, resnično lahko zgled mladim in drugim, je neizčrpen zgled mladostne zagnanosti in življenjskega optimizma, prav s tem pa vodilo samoupravni vzgoji, ki jo je treba razviti, tako da bomo zmogli ohraniti srečno mladost in dejavnost v tovarnah, v šolah, v družinah, ob vsakdanjih medsebojnih srečanjih. Mladina je naše največje bogastvo, je naša prihodnost. Srečna bo le, če bo znala delati.

L.R.

Trdnejše vezi šol in uporabnikov

Dve desetletji v življenju neke vzgojnoizobraževalne organizacije sami po sebi nista kdo ve kako častitljiv jubilej, če pa ju osvetlimo vsaj z nekaterimi zgovornimi podatki, nam prepričljivo pokažeta razsežnosti take družbeno pomembne obletnice. Dvajset let tehniškega šolstva v Celju zaživi pred nami v vsej svoji pomembnosti. Če jih motrimo skozi številne rodove novih strojnikov, kemikov in gradbenikov, ki so si prav v tem vzgojnoizobraževalnem zavodu pridobili temeljno teoretično, strokovno, tehnično in praktično znanje, in so ustvarjalno prispevali k razvoju materialnih temeljev naše samoupravne družbe. Številni izmed njih so opravljali v preteklosti in opravljajo še sedaj odgovorne vodstvene in vodilne dolžnosti v gospodarstvu, prosveti in družbenem življenju, veliko se jih je uveljavilo tudi v znanstveno-raziskovalnem delu; ti so danes ugledni pedagoško-znanstveni delavci na naših višjih in visokih šolah.

Z nasmehom in ustvarjalno v prihodnost... Foto: Joco Žnidaršič

Ob dvajsetletnici tehniškega šolskega centra v Celju naj spregovorim nekaj misli o enem smame, za sedanjo vsebinsko preosnovo vzgoje in izobraževanja nadvse pomembnem, če že ne osrednjem sklopu vprašanj, to je o pomenu politehnične vzgoje, proizvodno-tehničnega pouka in delovne prakse v sistemu usmerjenega izobraževanja. Takšno temo za razmišljanje smo izbrali ob tej priložnosti predvsem zato, ker je prav v programski in delovni usmeritvi tehniškega šolskega centra v Celju združenih toliko vrednot, bogatih spoznanj in izkušenj s tega področja sodobne vzgoje mladih tehničnih kadrov, da je ta spoznanja in te izkušnje treba upoštevati pri vzgojnoizobraževalni zasnovi vseh šol usmerjenega izobraževanja ne glede na njihovo programsko usmeritev. In drugo, aktualnost tega osrednjega dela naše prihodnje reformiranje srednje šole povečuje tudi ugotovitev, da v vseh vzgojnoizobraževalnih organizacijah, zlasti tistih z doslej pretežno družbeno-humanistično vsebino še ni dozorelo spoznanje, da sta politehnična vzgoja in proizvodno-tehnično področje v izobraževalnih programih za doseganje pravih razsežnosti sodobne široke splošne izobrazbe nepogrešljiva. Sestavina te izobrazbe pa je tudi vzgojnoizobraževalno področje.

Za katere teoretične in praktične vidike tega družbeno in pedagoško ponovno ovrednotenega in na novih temeljih zasnovanega vzgojnoizobraževalnega področja gre?

V teoretičnem pogledu se moramo odgovorno opredeliti do vsiljenih dilem, ki se pojavljajo v razpravah o sedanji reformi šolstva glede odnosa med splošno in strokovno izobrazbo in med humanistično in proizvodno-tehnično izobrazbo. V teh razpravah nekateri mehanično ločujejo politehnično in proizvodno-tehnično znanje od splošne izobrazbe. Res, da je zgodovinski proces delitve dela privedel do naštetega ločevanja duhovne in proizvodne komponente, znotraj prve pa do ločevanja humanistične in tehniške sestavine. Toda, če bi še danes vztrajali pri tem in takem odnosu, bi to pomenilo, da se ne zavedamo dovolj procesov združevanja dela, procesov samoupravnega vključevanja vsakršnega dela v združeno delo, kjer se njegova duhovna komponenta ponovno združuje s proizvodno-tehnično komponento in postaja sestavina slehernega fizičnega dela.

Prav v tem je tudi v sedanji preobrazbi vzgojnoizobraževalnega procesa pomemben vidik osvobajanja človeka in njegovega dela.

In še na nekaj kaže opozoriti, ko gre za vprašanja načelnega vrednotenja proizvodno-tehničnega vzgojnoizobraževalnega področja. Gre za podcenjevanje, za to, da še niso izrabljene vse možnosti, ki jih prav to vzgojnoizobraževalno področje ponuja za vzgojo in razvoj inovacijske dejavnosti, s katero se najbolj nazorno izraža elementarna in neločljiva povezanost med znanjem in uspešnostjo dela. Prav politehnična vzgoja in proizvodno-tehnično vzgojno izobraževalno področje dajeta neizmerne možnosti: spodbujata ustvarjalnost učencev in študentov, veselje do raziskovanja in uvajanja novosti v procesu slehernega poklicnega usposabljanja ali permanentnega izobraževalnega procesa za poglobitev strokovnega znanja.

In kaj bomo morali v našem celotnem združenem delu in družbi storiti, da bi zagotovili ustrezne možnosti in želeni položaj politehnične vzgoje in proizvodno-tehničnega vzgojnoizobraževalnega področja v novih reformiranih programih naše osnovne šole in šol usmerjenega izobraževanja? Program proizvodno-tehničnega področja, ki vključuje znanje in snov, pomembne za razumevanje znanstvenih temeljev in zakoni-

(Nadalj. na 2. str.)

Nova oblika razprave

Razprava o preobrazbi vzgoje in izobraževanja je široko razgibala občane v krajevnih skupnostih, organizacijah združenega dela in družbenopolitičnih organizacijah. Pri tem so se pokazali različni pogledi,mnenja in predlogi; zato je sklical svet za vzgojo in izobraževanje predsedstva republiške konference SZDL Slovenije sestanek sekcije o preobrazbi vzgoje in izobraževanja in s tem dodal še novo obliko razprave, ob kateri so se srečali neposredno predstavniki družbenopolitičnih in vzgojnoizobraževalnih organizacij pedagoških služb, interesnih skupnosti, strokovnih društev, organizacij združenega dela v proizvodnji, skratka, vseh najbolj zainteresiranih.

Dosedanje razprave so pokazale dvoje navzkrižnih teženj: prvo, ki se zavzema za široko splošno izobraževanje in očita osnutku tehnokratsko, pragmatistično miselnost, usmerjeno v ozke zahteve izvajanja delovnih nalog in opravil v proizvodnji, in drugo, ki poveličuje proizvodno delo ter očita, da je v osnutku premalo poudarjena uporaba šolskega znanja. Mnogi so opozarjali, da osnutek zakona celo nasprotuje ustavi, ker z omejevanjem vpisa (130. in 131. čl) krati ustavne pravice občanov.

Razpravljalci so poudarjali, da je treba bolj celostno opredeliti temeljne določbe, da ne bi omogočale različnih razlag in pojmovanj in bi dale trden temelj za izpeljavo preobrazbe. Jasna so stališča, da je izobraževanje ob delu in iz dela prevladujoča pot izobraževanja za zahtevnejše poklice, pojavili pa so se pomisleki, da v organizacijah združenega dela ni mogoče zagotoviti zaposlitve vsej mladini po pridobitvi prvega poklica srednješolske ravni.

V praksi se pojavljajo tudi neuresničljivi krajevni in občinski interesi, ko gre za mrežo izobraževalnih centrov. Temeljito se bo treba dogovoriti, kako prerasti take pregrade in uveljaviti smotrno izobraževalno mrežo, ki bo zagotovila mladini ustrezno šolanje. Še vedno ni natančnega odgovora za preobrazbo gimnazije, ki ne usposobi za noben prvi poklic. Lani je iskalo zaposlitev 452 gimnazijcev, ki praktično niso usposobljeni za vključitev v delo. To bo treba odločneje rešiti in slednjič najti ustrezen izhod. Za zdaj sta se izbolikovala dva splošna pogleda: prvi, da se gimnazije preoblikujejo v srednjo šolo z usmeritvami, kakor jih nakazuje osnutek, ali pa še z več ožjimi; drugi pa meni, da to ni ustrezno in je treba ubrati pot vzporednih programov. To pomeni, da bi ostalo manj področij združenega dela, za katera bi morali izoblikovati posebne vzgojnoizobraževalne programe.

Dokončno je treba pojasniti položaj visokega šolstva v usmerjenem izobraževanju, in še posebno povezovanje s srednjim šolstvom pri izvajanju programov in sklenjenost pedagoškega in znanstvenega dela v visokem šolstvu.

Razpravljalci so razmišljali tudi o odnosu do tujih jezikov. Popolnoma neustrezno bi bilo, če bi se naslanjali na učenje le enega tujega jezika. Ponuditi je treba več možnosti v vsakem izobraževalnem centru, ker je to potrebno za učinkovito vključevanje v mednarodno življenje.

Nekateri predstavniki iz proizvodnje so opozorili, da osnutek preveč pričakuje od združenega dela, ker nalaga nanj preveč prakse. Ustavi se namreč ne le ob vprašanju, če je mogoče vse mlade zaposliti, temveč tudi ob tem, kdaj zasluži učenec nagrado. Ali je za nagrado že dovolj, če prestopi tovarniški prag? Menda ne, ker mora zanjo tudi kaj narediti. Vse to bo treba jasno povedati, da ne bo nevolje in bo mlad človek v resnici zadovoljen, ko se bo učil in delal. Vsega ne bo mogoče zapisati v besedilo zakona. Potrebnih bo še veliko drugih dogovorov in sporazumov, toda temeljno mora zakon predvideti in določiti, pa naj gre za odprtost šole, za povezavo z univerzo ali za splet učenja s proizvodnjo v organizaciji združenega dela. Sekcija ni imela moči, da bi odločala, dala pa je dragocene misli, ki jih bo treba upoštevati.

R. L.

Trdnejše vezi šol in uporabnikov

(Nadalj. s 1. str.)

tosti tehnike in tehnologije, za poznavanje organizacije dela in družbenoekonomskih odnosov proizvodnih in drugih organizacij združenega dela je dobil svoje mesto v skupnih vzgojnoizobraževalnih osnovah v začetku slehernega usmerjenega izobraževanja. Njegova kakovostna izpeljava pa bo terjala vrsto novih ustreznejših možnosti, od materialno-tehničnih do kadrovskih. Potrebovali bomo izboljšano opremo naših šolskih delavnic, ustrezna delovna mesta v organizacijah združenega dela za proizvodno prakso učencev in veliko ustrezno usposobljenih inštruktorjev. V osnovnih šolah nam primanjkuje mentorjev za razne tehnične interesne dejavnosti, ki so nepogrešljive pri uresničevanju vsebinske zasnove celodnevne šole, v srednjih šolah pa bomo rabili ustrezne učitelje praktičnega pouka in inštruktorje v proizvodnem delu učencev.

Ustvarjanje vseh omenjenih in drugih pogojev bo terjalo čim tesnejše povezovanje in konkretno sporazumevanje med šolami in uporabniškimi organizacijami združenega dela o programih, pogojih in izvedbi politehnične vzgoje in proizvodnotehničnega vzgojnoizobraževalnega področja v usmerjenem izobraževanju. Da bo to uresničeno, morajo vse šole okrepiti in obogatiti delegatske vezi z uporabniškimi organizacijami združenega dela, dopolniti delegatske sestave svetov šol ter seznaniti s problemi izobraževanja delavske svete zainteresiranih OZD, zbore uporabnikov samoupravnih interesnih skupnosti in njihovih enot in zbore združenega dela pri občinskih skupščinah. Le s sodelovanjem celotnega združenega dela lahko zagotovimo potrebne možnosti za kakovostno uresničevanje idejnih, družbenopolitičnih in družbenoekonomskih smotrov vsebinske preosnove vzgoje in izobraževanja, ki so jih opredelili kongresi ZKJ.

EMIL ROJC

Naknadni razpis v letu 1979

Dodatni razpis v letu 1979 za sklenitev delovnega razmerja za opravljanje del in nalog v vzgojnovarstvenih in vzgojnoizobraževalnih organizacijah bo objavljen letošnjega 13. julija.

Vzgojnovarstvene in vzgojnoizobraževalne organizacije prosimo, da pošljejo razpise prostih del in nalog najpozneje do 20. junija na naslov: Uredništvo Prosvetni delavec, Poljanski nasip 28, 61000 Ljubljana.

dogodki novosti

Sprejet vzgojni program za varstvo in vzgojo predšolskih otrok

Na 26. seji strokovnega sveta za vzgojo in izobraževanje SRS, ki je bila letošnjega 16. maja, so člani sprejeli: predlog vzgojnega programa za varstvo in vzgojo predšolskih otrok, program pripravništva za vzgojitelje otrok, ki so v šolskem letu 1978-79 končali štiriletno vzgojiteljsko šolo, spremembo učnega načrta za fiziko in kemijo v osnovni šoli ter obravnavali informacijo o uresničevanju projekta moderne matematike v 5., 6. in 7. razredu osnovne šole, informacijo o programiranju vzgoje in izobraževanja učencev po zakonu o poklicnem izobraževanju in urejanju učnih razmerij in predlog stališč za reševanje vprašanj v prehodnem obdobju.

Ko so obravnavali predlog vzgojnega programa za varstvo in vzgojo predšolskih otrok, so člani sveta ugotavljali, da je program izredno dobro izdelan, saj vsebuje vse tiste prvine, ki so potrebne za delo na tem področju. Dali so priznanje sestavljalcem, pa tudi Zavodu SRS za šolstvo, saj je bilo opravljeno pravo pionirsko delo, ki smo ga v praksi že dolgo pričakovali. Še posebno zadovoljni so bili s tem, da vzgojni program že upošteva koncepte osnutka zakona o vzgoji in varstvu predšolskih otrok pa tudi uvajanje in spremljanje. Razpravljalci so menili, da bi bilo po eno in polletnem uvajanju in spremljanju koristno, da bi zavod izdelal informacijo o tem, kako se je načrt obnesel v praksi. Uvedba vzgojnega programa bo nedvomno pripomogla k še uspešnejšemu delu vzgojnoizobraževalnih organizacij v naši republiki.

Ker štiriletna vzgojiteljska šola ni dala vzgojiteljem sklenjene strokovne izobrazbe, ki bi jim omogočila samostojno opravljanje vzgojnega dela, so menili, naj se v skladu z določili zakona o delovnih razmerjih uvede enoletni pripravniški staž, da se zagotovi mentorstvo in sproti spremlja njihovo delo. Zavod SRS za šolstvo je v skladu s tem izdelal program pripravništva za vzgojitelje predšolskih otrok, ki so v šolskem letu 1978-79 končali štiriletno vzgojiteljsko šolo. Člani so ugotavljali, da je program pripravništva v redu izdelan, da bo potrebno mentorice primerno nagraditi in precej delati, da bo ta naloga izvedena.

Živahna razprava se je razvila ob informaciji o uresničevanju projekta moderne matematike. Ugotavljali so, da je informacija skrbno izdelana. Uvedba projekta o modernizaciji osnovnošolske matematike je opravičena, opravljeno je bilo veliko delo. Organizatorju, še posebno pa pedagoškim delavcem na šoli je treba izreči priznanje, saj so morali orati ledino na tem tako pomembnem predmetnem področju in so pokazali veliko razumevanja in požrtvovalnosti. Razpravljalci so menili, da bi morali več storiti za nadarjene učence. Zanimalo jih je, kako so srednješolski učitelji pripravljeni na to, da bodo sprejeli učence, ki so delali po načrtu nove matematike. Dobili so pojasnilo, da bo Zavod SRS za šolstvo za učitelje srednjih šol, ki poučujejo matematiko, organiziral seminarje, uporabljali pa bodo lahko učbenik prof. Franceta Križaniča, ki že upošteva poprejšnje znanje moderne osnovnošolske matematike. Tudi predlogi novih učnih načrtov za usmerjeno izobraževanje upoštevajo poprejšnje znanje učencev, ki so si ga pridobili v osnovni šoli pri modernizaciji osnovnošolske matematike. Ker je učbenik za 7. razred nekoliko težji in preobsežen, je bilo pojasnjeno, da so avtorji popravili že okrog 40% nalog, o kakršnem koli povečanju števila ur pa do zdaj v 7. razredu ni mogoče govoriti. Predmetnika za osnovno šolo za zdaj ni mogoče spreminjati. Z morebitnimi spremembami pa bi morali soglašati tudi tisti, ki dajejo denar.

Zaradi povezanosti predmeta fizike in kemije v 7. in 8. razredu osnovne šole s predvidenim usmerjenim izobraževanjem teh predmetov je izdelan predlog sprememb za ta dva predmeta, ki bi ju morali začeti uvajati leto dni pred frontalno uvedbo usmerjenega izobraževanja; zato so člani sprejeli spremenjen učni načrt za fiziko in kemijo za 7. in 8. razred osnovne šole. Osnovne šole bodo tako omenjene spremembe vpeljale v učni program že v šolskem letu 1979-80.

Ob koncu so člani obravnavali informacijo o programiranju vzgoje in izobraževanja učencev po zakonu o poklicnem izobraževanju in urejanju učnih razmerij. Menili so, da gre za aktualen problem, gradivo je bilo izdelano že na temelju sprejetih stališč strokovnega sveta; gre predvsem za začasno opredelitev, kajti reforma usmerjenega izobraževanja bo celostno uredila tudi to problematiko.

DRAGO NOVAK

Vprašanja pomembna za OZD

Ta mesec naj bi v SR Sloveniji sklenili javno razpravo o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju, ki jo usklajuje republiška konferenca SZDL.

Gospodarska zbornica Slovenije je skupaj z medobčinskimi zbornicami in združenjem izobraževalnih centrov pripravila razpravo z delavci v kadrovskih in izobraževalnih službah v delovnih organizacijah. Stališča, predloge in pripombe iz javne razprave bo obravnaval odbor za izobraževanje kadrov; razpravo naj bi sklenili v izvršilnem odboru Gospodarske zbornice Slovenije.

Z uresničevanjem zakona bo izobraževanje izhajalo iz združenega dela; načrtovanje kadrov in izobraževanje bosta tako sestavini razširjene reprodukcije, izhajala bosta iz sedanjega in načrtovanega tehnično-tehnološkega razvoja, družbenoekonomskih odnosov in organiziranosti dela. Delovne organizacije se bodo vključile v izvajanje tiste vsebine vzgojnoizobraževalnih programov, ki povezujejo delo in izobraževanje in so vključene v proces oblikovanja poklica. Pričakujemo, da bo človek, ki bo izšel iz usmerjenega izobraževanja, bolj ustvarjalen in da bo vlagal v delovni proces več svojega znanja in sposobnosti.

Prav zato smo pri opredeljevanju problemov za javno razpravo upoštevali permanentnost izobraževanja, načrtovanje kadrovskih in izobraževalnih potreb združenega dela, usmerjanje v izobraževanje, vlogo in naloge temeljnih organizacij združenega dela pri izvajanju vzgojnoizobraževalnih programov, ki potekajo zunaj vzgojnoizobraževalne organizacije, krepitev izobraževalnih in kadrovskih služb.

Oglejmo si nekaj problemov, ki se odpirajo zlasti z vidika proizvodne delovne organizacije!

Razvoj znanosti, tehnike, tehnologije in družbenega življenja terja od delovnih ljudi nenehno izobraževanje in izpopolnjevanje. Zato je permanentnost temeljno načelo pri preobrazbi vzgoje in izobraževanja v sistem usmerjenega izobraževanja. Vprašanje je, kaj terja to od uporabnikov in izvajalcev vzgojnoizobraževalnih programov in kako to načelo izvajati v praksi glede na vsebino, sredstva, organizacijo in kadre.

Uresničevanje usmerjenega izobraževanja je povezano z načrtovanjem kadrov v OZD. V osnutku je predvideno, da se usklajevanje izobraževalnih interesov posameznikov s potrebami združenega dela in celotne družbe uresničuje z načrtovanjem razvoja izobraževalne dejavnosti v skladu z načrti razvoja temeljnih organizacij, posameznih področij združenega dela, z načrti razvoja družbenopolitičnih skupnosti in usmerjanjem v izobraževanje in usposabljanje ali delo. Osnutek zakona torej ne postavlja zahteve do načrtovanja kadrov v OZD. V razpravi bi kazalo razčistiti vprašanje, kako v zakonu določneje opredeliti soodvisnost načrtovanja kadrov in izobraževanja ter časovno določiti planska obdobja.

Osnutek zakona predvideva, da so razvidi del in nalog temelj za pripravo vsebine izobraževanja. Gotovo je, da je tako izhodišče v skladu z zakonom o združenem delu. Vprašanje pa je, kako na tem temelju oblikovati vzgojnoizobraževalne programe za posamezne poklicne smeri.

V dokumentih je navedeno, da je prevladujoča oblika izobraževanja po pridobitvi prvega poklica izobraževanje ob delu in iz dela. Kako vgraditi to vsebino v izvedbena določila zakona o usmerjenem izobraževanju in kako delovati, da bi lahko to revolucionarno sestavino sistema postopno uresničili v praksi? Kako naj bi OZD zagotovile ustrezno zaposlitev za vse učence, ki so si pridobili prvi poklic, in kako bi lahko omogočile vključevanje delavcev v nadaljnje izobraževanje brez motenj v delovnem procesu? Vprašanje je tudi, kakšen naj bo status oseb, ki se izobražujejo iz dela, financiranje tega izobraževanja in opredeljevanje vsebine programov glede na oblike izobraževanja.

Pomembna sestavina povezovanja dela in izobraževanja za vse udeležence je praktični pouk, ki naj bi se izvajal v organizacijah združenega dela. S tem se bo del programa prenesel v delovne organizacije uporabnikov.

Razmisliti je treba:

— kako zagotoviti »delovna mesta« za celotno populacijo vključeno v izobraževanje;

— kako zagotoviti kadrovske in druge možnosti za izvajanje praktičnega pouka v OZD uporabnikov;

— kako se sporazumeti in samoupravno dogovoriti za izvedbo programov: ali izobraževalne organizacije in delovne organizacije uporabnikov med seboj, ali v okviru posebnih izobraževalnih skupnosti;

— kako opredeliti pripravništvo,

Zakon o delovnih razmerjih določa, da je pripravnik tisti, ki prvič začne opravljati dela in naloge, pa v okviru programa izobraževanja za poklic ni imel programa praktičnega pouka, proizvodnega dela ali proizvodne prakse v takem obsegu, da bi lahko samostojno opravljal delo v svoji stroki. V usmerjenem izobraževanju naj bi s praktičnim delom dokončno sklenili izobraževanje za poklic. Ali s tem lahko postane pripravništvo sestavni del vzgojnoizobraževalnega procesa in pridobivanje potrebnega znanja za samostojno opravljanje dela in nalog?

S preobrazbo veljavnega šolskega sistema naj bi uredili celotno področje vzgoje in izobraževanja; zgradili naj bi enoten sistem izobraževanja za delo, samoupravljanje in osebno življenje. Vprašanje je tudi, kako v zakonu opredeliti določilo o usposabljanju in izobraževanju, da ne bi ogrožali enotnosti sistema in prehodnosti v sistemu izobraževanja?

Sistem štipendiranja, ki mora v celoti izhajati iz kadrovskih potreb združenega dela in širših družbenih potreb ter predstavljati organsko sestavino sistema usmerjenega izobraževanja, urejamo z družbenim dogovorom in s samoupravnimi sporazumi. Osnutek zakona pozna kot obliko povezovanja učencev z OZD predvsem delovno razmerje in štipendiranje. Razmisliti je treba, ali ne bi zakon razvil tudi drugih možnih oblik za povezovanje posameznih učencev z OZD.

Osnutek zakona obvezuje delovne organizacije, da izvajajo tisti del vzgojnoizobraževalnih programov, ki ne poteka v izobraževalnih organizacijah, in skrbi za usposabljanje delavcev za delo; te naloge naj bi opravljale kadrovske in izobraževalne službe v OZD.

Ob tem se pojavljajo tale vprašanja:

— ali je opredelitev vloge teh služb v osnutku zadovoljiva z vidika povezovanja dela in izobraževanja;

— ali so te službe na tej stopnji razvitosti in organiziranosti sposobne opravljati omenjene naloge;

— kako usposobiti te službe za uspešno izvajanje usmerjenega izobraževanja v OZD.

Tu je le nekaj problemov, ki so pomembni za OZD. Prav gotovo se pri tem odpirajo tudi druga vprašanja, kot npr. ali je vloga OZD v osnutku dovolj opredeljena, ali bo z zakonom dosežena povezanost dela in izobraževanja, ali so zagotovljena povračila vseh stroškov za izobraževanje ob delu itd.

V razpravi naj bi skušali rešiti čimveč problemov in poiskati najboljše rešitve za zakon o usmerjenem izobraževanju.

MILAN MARUŠIČ

Priprave na VII. jugoslovanski simpozij o pouku zgodovine

Vsako leto, neposredno pred začetkom novega šolskega leta se zberejo učitelji iz vse Jugoslavije na posebnem simpoziju, kjer obravnavajo pomembno vsebinsko in metodično-didaktično problematiko zgodovinskega pouka. Organizator teh nadvse potrebnih simpozijev, ki predstavljajo neke vrste dopolnilno izobraževanje, je zveza Zgodovinskih društev Jugoslavije oziroma njena komisija za pouk zgodovine.

Organizacijo letošnjega tridnevnega simpozija, ki bo v Arandjelovcu od 29. do 31. avgusta, je prevzelo Društvo zgodovinarjev Srbije. Do zdaj je bilo v navadi, da so vsi referenti obravnavali specifično problematiko zgodovinskega pouka v okviru neke splošne teme. Na letošnjem simpoziju bo ponovno poudarjena tematika iz NOB. Zato je pokroviteljstvo sprejela Zvezna konferenca Zveze borcev Jugoslavije. Ker je pri pouku zgodovine treba vedno bolj upoštevati vizualne metode, je v tem pomenu izdelana glavna tema. Govorila bo o umetniških delih, ki so nastala med NOB, in revoluciji jugoslovanskih narodov in narodnosti, ter so dokument dobe. Posamezni referenti, v glavnem strokovnjaki za posamezna področja, bodo obravnavali možnosti uporabe naslednjih umetniških del pri pouku zgodovine v osnovnih in srednjih šolah: literarna dela (roman, umetniška poezija in narodne pesmi, pripovedke), kiparska in slikarska dela, glasba in umetniški in dokumentarni film. Predmet razprave ne bodo samo umetniška dela, ki so nastala med NOB, temveč tudi dela, ki so po osvoboditvi skušala ovekovečiti to slavno epopejo v zgodovini jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Novost v letošnjem programu so koreferati, s katerimi naj bi izbrani učitelji prikazali, kako uporabljajo v praksi pri pouku zgodovine navedene prvine za popestritev svojega dela, kakšne metode uporabljajo pri tem in kako se nanje odzivajo učenci. Verjetno bo prav ta oblika razprave zbudila pri udeležencih veliko zanimanja.

Ker jugoslovanski zgodovinarji letos nimajo v načrtu nobenega širšega zborovanja ob 60-letnici KPJ, SKOJ in sindikatov, bo uvodno predavanje na simpoziju posvečeno tej pomembni obletnici v naši zgodovini.

Poleg navedene osnovne tematike in slovesnega referata ob 60-letnici KPJ bo poseben čas odmerjen obravnavi najaktualnejših vprašanj pouka zgodovine. Posebna pozornost bo namenjena vlogi zgodovine v usmerjenem izobraževanju in izdelavi novih učnih načrtov. Pri tem se bodo najbolj pokazale razlike, ki se pojavljajo v posameznih republikah in pokrajinah. Prav na simpoziju naj bi opozorili javnost in družbenopolitične organizacije na nevzdržnost takšnih razlik ali na prevelika odstopanja od začrtanih smernic.

Letošnji simpozij se ne bo omejeval samo na razpravo o pouku zgodovine v osnovni in srednji šoli, temveč bo skušal zajeti tudi problematiko visokošolskega študija. Na interkatederski konferenci v Sarajevu, 9. decembra 1978 je bilo skenjeno, naj bi v okviru simpozija delovala posebna sekcija za univerzitetni študij, kajti tega študija ne moremo več ločiti od študija na prvih dveh stopnjah. Tema, ki naj bi jo ta sekcija obravnavala, je povezana s konceptom reforme šolstva. Udeleženci naj bi razpravljali o medfakultetnem sodelovanju, ki ga praktično ni, o metodiki zgodovinskega pouka na fakultetah in organiziranju permanentnega izobraževanja. Z uvedbo te sekcije na simpozij se bo organizatorju verjetno posrečilo doseči, da bi se simpozija udeležilo več univerzitetnih učiteljev kot doslej.

Tako kot na vseh dosedanjih simpozijih bodo udeleženci tudi letos spoznali znane kraje iz NOB — tokrat v Šumadiji. Organizirana bo ekskurzija, ki jih bo popeljala v Kragujevac, Šumaro, Topolo, Oplenac in spominski park, kjer je grob revolucionarja Dušana Petrovića-Šaneta.

Med simpozijem bo dovolj možnosti, da se bodo udeleženci iz vse Jugoslavije med seboj spoznali in izmenjali svoje izkušnje. Komisija za pouk zgodovine bo izvedla tudi anketo, ki naj bi pokazala, ali učiteljem zgodovine takšna vsakoletna oblika dopolnilnega izobraževanja ustreza in ali bi želeli v programu še kakšnih novosti.

Komisija za pouk zgodovine je prepričana, da bo bogat program in obisk Šumadije pritegnil tudi učitelje zgodovine iz Slovenije, ki naj bi se udeležili simpozija v večjem številu kot doslej (izjema je bil le simpozij v Kranju pred tremi leti). Zavod SR Slovenije za šolstvo bo poslal program in prijavnice na vse osnovne in srednje šole v Sloveniji.

IGNACIJ VOJE

Vztrajno več naročnikov

Postopoma in vztrajno se uresničujejo sklepi republiškega odbora Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, po katerem naj bi vsak delavec vzgojnoizobraževalnih in raziskovalnih organizacij dobival svoj izvod časnika. V teh dneh so se skupno naročili na Prosvetnega delavca zaposleni v osnovnih šolah Koroški jeklarji na Ravnah, v Trbovljah in Vidmu pri Ptuju. V zadnjih dneh je dopolnilo naročilo naše glasilo še 10 drugih delovnih organizacij.

Tokrat so posebej naročili nekaj sto izvodov časnika še tisti, ki jih zanima osnutek samoupravnega sporazuma o ustanovitvi posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško izobraževanje. Veliko zanimanje je zbudila tudi priloga o celodnevni šoli. Takih prilog bo vedno več. Na predvčerajšnji seji izvršilnega odbora nedavno osnovane Sekcije pedagogike prostega časa so sklenili še v juniju objaviti prilogo, vsebinsko namenjenemu razvoju organiziranega prostega časa v Sloveniji in razpravam o življenju učencev med počitnicami. To bo gotovo zanimivo za učitelje, mentorje in za vse, ki jih skrbita življenje mladih zunaj učilnic in zdrav osebnostni razvoj. Koliko laže bi bilo, če bi se vsi ti naročili na časnik; potem se ne bi bilo treba bati, da bomo v stiski takrat, ko po izidu številke nekateri naenkrat želijo več izvodov. Prav zdaj se nam je zgodilo, da smo naknadno do zadnjega, razen arhivskih izvodov, zbrali 8. številko, pa nismo mogli ustreči vsem. Redno dobivanje časnika zagotavlja tudi redno možnost izpopolnjevanja in obveščanja (s področja ki ga pedagoški in znanstveni delavci potrebujejo v vsakdanjem delu. Veseli smo, da vztrajno raste krog naših naročnikov in s tem tudi najlepše proslavljamo tridesetletnico našega časnika.

dogodki novOsti

Za razumljivo in lepo slovenščino

Letošnjega 14. in 15. maja je bilo v Portorožu že dalj časa napovedovano zborovanje o slovenščini v javnem življenju. Pobudnica zborovanja je bila republiška konferenca SZDL v sodelovanju s Slavističnim društvom Slovenije.

Socialistična zveza delovnega ljudstva je na potrebo po jezikovno jasnem obveščanju opozorila prvič leta 1965 z javnim pismom o jeziku. Deset let kasneje je bilo objavljeno javno pismo Slavističnega društva Slovenije, s portoroškim posvetom pa je RK SZDL začela organizirano skrbeti za jezik v javnem življenju.

Priprave na zborovanje so v 13 skupinah potekale dve leti, udeleženost na posvetovanju pa je bila imenovana po delegatskem načelu. Udeležile so se ga tudi delegacije iz zamejstva.

Razpravljalci so orisali jezikovno stanje v svoji stroki ali pa so o jezikovnih pojavih govorili iz širšega zornega kota. Pomembne ugotovitve so izrekli tudi vsi trije govorniki: predsednik RK SZDL Mitja Ribičič, podpredsednik RK SZDL Beno Zupančič in predsednica SDS Breda Pogorelec ter hkrati nakazali nekaj smernic za zdrav jezikovni razvoj v samoupravni družbi. Posebej je bilo naglašeno, da jezik ne sme biti prepuščen ne stihijskemu samotoku ne ljubiteljem in kotičkarjem, ampak zajema družbo v celoti in mora biti deležen njene celostne skrbi. Tudi ne gre za to, da bi z jezikom prikrivali resnico; ravno resnica mora odsevati v jasni jezikovni podobi. Družbeno škodljivo je vsako sprenevedanje v jeziku in vsako odtujevanje na račun delovnega človeka, ki mora biti o dogajanjih doma in v svetu razumljivo obveščen. Znano je, da je naš politični jezik večkrat zapleten; to je razvidno iz številnih delegatskih gradiv, pa tudi za publicistični jezik je treba mnogo bolj skrbeti. Tehtne besede so bile izrečene o slovenščini kot filozofskem jeziku, o jeziku v naravoslovju in v znanosti sploh. Razpravljalci so se dotaknili odnosa med zbornim in pogovornim jezikom, vulgarizacije jezika, jezikovne grobosti kot reakcije na uradno polakiranost v komuniciranju, na jezik naših prevodov in množičnih občil, na jezik v JLA, na jezikovne razmere v zamejstvu, govorili so o jeziku manjšim v SR Sloveniji itd.

Dvodnevno posvetovanje je navrglo kopico vprašanj in nakazalo dovolj jasne smernice. Razumljivo, da je bilo v središču pozornosti tudi šolsko področje. Breda Cajhen in Alenka Kozinc sta orisali položaj slovenskega jezika v vzgoji in izobraževanju, dopolnili pa so ju še drugi razpravljalci. Prav v času, ko mlademu človeku oblikujemo jezikovne nazore, je potrebna vsestranska skrb. Potrebujemo izobražene učitelje, ki so po vrsti vsi tudi jezikovno osveščeni družba pa je dolžna skrbeti za njihovo strokovno izpopolnjevanje. Le razgledan prosvetni delavec, ki pozna napredek svoje stroke in drugih strok, lahko obogati mladega človeka z novimi spoznanji in mu zarisuje smer, po kateri naj se usmerja. To velja tudi za jezikovno področje. Prosvetni delavec, ki slabo pozna jezik in mu ni mar njegova družbena vloga, učencem ne zna oblikovati jezikovnega občutka in mu nakazovati poti do jezikovnih spoznanj. Ker poučujemo v materinščini vse predmete, jo morajo poznati vsi učitelji brez izjeme in vsi morajo učencem tudi privzgajati zavest o njenih vrednotah. Na jezikovna vprašanja ni mogoče gledati zastarelo, z očmi zapovedovalcev in prepovedovalcev. Tako v predšolskem kot v šolskem obdobju je treba oblikovati zdrav odnos do jezika, da se bo njegov uporabnik zavedel pomembnosti sporočila in da bo z jezikom ravnal odgovorno. V obdobju vzgoje in izobraževanja se oblikujejo temelji za razumevanje vseh življenjskih navad in družbenih zakonitosti. Tako tudi jezikovno izročilo ne sme ostati prepuščeno prizadevnosti posameznikov, saj ti tudi z vsem svojim žarom ne zmorejo opraviti dela, ki ga je dolžna opravljati vsa družba. Jezik ni zaman pomembno področje človekovih svoboščin in pravic, zaostanek jezikovne kulture pa temeljito zavre ves družbeni razvoj. Te misli Mitje Ribičiča se moramo na vsakem koraku zavedati tudi učitelji, ki oblikujemo jutrišnje govorce in pisce za najrazličnejša področja družbene dejavnosti. Težko je namreč preoblikovati miselnost že oblikovane osebnosti, tudi ko gre za jezikovna vprašanja. Na današnji stopnji družbenega razvoja, ko se dogovarjamo in sporazumevamo o vseh poglavitnih stvareh, ki zadevajo narodno skupnost, tudi ni mesta za jezikovno samovoljo. Jezik je neizpodbitno izročilo preteklosti, ki mora biti sposobno izraziti vso sedanjost in rasti hkrati z družbo v njeno prihodnost.

»Če se SZDL že skoraj petnajst let organizirano trudi za vse to,« je dejal v pozdravnem govoru tov. Mitja Ribičič, »pomeni, da je trmasto vztrajna in dosledna, obenem pa tudi, da njena akcija ne daje vseh pričakovanih sadov, da je mnogokrat nemočna. Na sedanji ravni naše politične, samoupravne, gospodarske in kulturne razvitosti pa postaja zaostanek jezikovne kulture vse bolj pereč in žgoč problem, trdili bi lahko, zavora za celoten družbeni razvoj. Kajti že zdavnaj ne gre več samo za govorniško besedo, za moč, prepričljivost in subjektivni vpliv govorcev z odra, gre za vsakodnevno samoupravno izražanje, urejanje medsebojnih razmerij, za politično kulturo in razvoj slovenščine kot družbenega dejavnika. To je seveda mnogo več in širše kot v ustavi zapisana pravica do jezika in govora. V SZDL bi hoteli, da posveti naše posvetovanje pozornost prav tej družbeni razsežnosti jezikovne problematike. Hoteli bi, da bi z današnjega širokega zbora lingivstov in slavistov, družbenih in kulturnih delavcev, novinarjev in lektorjev prešli v čim širšo družbeno akcijo s končnim ciljem, da bi skrb za razumljivost in lepoto slovenščine postala naš vsakdan, del našega življenja in snovanja, da bi vsemu, kar delamo in ustvarjamo, dali najprimernejšo slovensko domačo izrazno obliko.«

Na portoroškem posvetovanju je bilo izrečenih še veliko pomembnih ugotovitev, zbor približno tristo delegatov je potrdil tudi sklepe. Ko bodo objavljeni, jih bo potrebno upoštevati. Od te točke dalje naj bi potekala nepretrgana družbena skrb za slovenščino v javnosti. Kar zadeva vzgojo in izobraževanje, bo morala ta skrb bolj kot doslej veljati tudi učencem drugih narodnosti. Mladim ljudem pa bomo morali omogočiti — to je ena naših temeljnih nalog — da spoznajo jezik v njegovi večplastnosti, in doseči, da se bodo znali ustvarjalno in kritično odločati tudi o stvareh, ki so povezane z jezikom.

BERTA GOLOB

Po posvetovanju o izobraževalnih in šolskih programih jugoslovanskih televizijskih središč

V korak z zahtevami reforme

Pred nedavnim je bilo v Stubiških Toplicah jugoslovansko posvetovanje o problemih in razvoju izobraževalnih in šolskih programov jugoslovanskih televizijskih središč. Na posvetovanju so sodelovali glavni uredniki, uredniki in režiserji teh programov iz Beograda, Zagreba, Sarajeva, Ljubljane, Skopja in Novega Sada. Razprave in zahteve, poudarjene na tem posvetovanju, ponazarjajo položaj televizije v naši sodobni šoli in širšem družbenem okolju.

Ta položaj je različen tudi v posameznih televizijskih hišah. Skupno je le to, da so ti programi v glavnem na nekem programskem in psihološkem obrobju. Slabo je tudi sodelovanje z drugimi programi, je poudaril predstavnik TV Beograd, zato bi se morali na ravni JRT trdneje dogovoriti o boljši organiziranosti celotnega dela.

Izobraževalni televizijski programi se še niso povsem opredelili do zahtev preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Še vedno so obrnjeni bolj k televizijski ustanovi, saj se tako izognejo materialnim problemom. Postavlja se tudi vprašanje, ali so izobraževalni programi predpisani ali naročeni ali pa imajo uredništva pri njihovem sestavljanju proste roke. Nekateri trdijo, da je televizija na zahodu povsem podrejena zakonu tržišča, na vzhodu pa predpisujejo njen program državni organi. Za naše razmere ne velja niti eno niti drugo; tudi na tem področju ustvarjamo svoj model, ki daje široke možnosti eksperimentiranju in ustvarjalnosti.

Govoriti bi morali o izobraževalnosti današnje izobraževalne televizije, o tem, koliko izobraževalni programi v resnici izobražujejo in koliko so obremenjeni s političnim pragmatizmom in dokumentarizmom.

Javna kritika in vrednotenje oddaj izobraževalnega in šolskega programa nista razviti, tako kot tudi nimamo kritike nekaterih drugih televizijskih programov (npr. dnevnika ipd.). Eden od razlogov za to je pomanjkanje strokovno usposobljenih ocenjevalcev, saj je treba izobraževalne oddaje obdelati na poseben način, drugače kot pa se lotevajo kritiki nekaterih drugih programov. Statistične raziskave o tem, koliko jih ljudje gledajo, prihajajo z zamudo, nekaterih programov pa sploh ne upoštevajo. Največkrat jih oceni samo televizijski kolegij, to pa pomeni, da je televizija hkrati ocenjevalec svojega dela. Ker so tudi ocene posameznih družbenih organov precej splošne, bi se morala televizija v resnici zavzeti za to, da bi ocenjevali izobraževalne oddaje in ves njen program javno in strokovno usposobljeni ocenjevalci. K razvoju take kritike bi lahko pripomogla tudi šola, toda sedanji učenec v vseh letih šolanja ne sliši niti ene ure o televiziji kot sredstvu.

Izobraževalnega programa ne moremo izločiti iz televizijskega programa, je poudaril predstavnik Televizije Zagreb. Televizija ni niti servis družbe niti povsem samostojna in neodvisna. Zbira precejšnje ustvarjalne sile, ki omogočajo, da se televizija vse bolj podružblja, kar pomeni, da družba vse bolj vpliva na televizijo. Jasno pa mora biti, kako naj se ta vpliv uresniči, da program ne bo »omahoval« med omenjenima skrajnostima zasnov. V naši družbi je dilema o soočanju družba—televizija lažna, in čeprav jo poudarjamo, ravnamo včasih tako tudi zato, da bi prikrili svoje napake. Sprejemljivo razmerje družba—televizija morajo ustvariti sveti uredništev programov in tako odpraviti morebitno pregrado med televizijo in družbo.

Nekateri razpravljalci (npr. iz Televizije Beograd) so opozorili na vprašanje, ali je sedanji izobraževalni program televizije kakovosten in če je hkrati usklajen z družbenimi potrebami. Naše prebivalstvo potrebuje zelo veliko izobraževanja (to dokazujejo tudi raziskave UNESCO), saj imamo velik odstotek nepismenih in polpismenih; to pa pomeni, da bi se morala televizija kot močna informativna in izobraževalna organizacija zelo prizadevati za širjenje znanja. Ne glede na to pa je izobraževalni program v televizijskih hišah še vedno obravnavan kot nujno zlo.

Prihodnje leto bo treba kljub temu dobiti za tovrstne oddaje čas ob večerih — tedaj naj bi predvajali najboljše izobraževalne oddaje vseh jugoslovanskih studiev. To bi pomenilo določeno prerazporeditev »narodnostnega zaslona«, ki bi bila zelo pomembna za izobraževalne in šolske oddaje. Šele potem bi lahko te oddaje gledala širša javnost in jih tudi kritično ocenjevala. Doseči bi morali večje sodelovanje jugoslovanskih izobraževalnih televizijskih programov, saj pripravlja sedaj več studiev iste teme, to pa pomeni izgubo časa in denarja.

Izobraževalni sistem še vedno ni sprejel televizije kot ene izmed svojih funkcij, pa tudi televizija nenehno pričakuje, da ji bo izobraževalna dejavnost za izobraževalni program »nekaj plačala«. Taka pojmovanja pa niso utemeljena niti v družbenih niti vzgojnoizobraževalnih dokumentih. Tudi šola dela še vedno kot stara ustanova, ki ne ve, kaj bi s televizijo. Komunikacija televizija – šola se nekje lomi, zato se je zgodilo tudi to, da je na Hrvaškem preobrazba izobraževanja že precej napredovala, televizija pa pri svojem začetku sploh ni upoštevala (predstavnik zagrebške televizije).

Televizijske hiše doslej še niso izdale teoretičnega glasila o izkušnjah izobraževalnih programov, čeprav imajo na stotine sodelavcev, ki bi lahko o tem marsikaj napisali. Izkušnje pa je treba uporabljati pri razvoju izobraževalnih oddaj, sicer bomo vedno na začetku. Tudi izobraževalni programi so krivi, da so premalo upoštevani v sredstvih javnega obveščanja, saj niso naredili veliko, da bi seznanili javnost s svojim delom.

Posvetovanje v Stubiških Toplicah je pokazalo, v kakšnem položaju so izobraževalni šolski televizijski sporedi v svojih hišah pa tudi v razmerju do družbe in njenih potreb. Z marsičem ne moremo biti zadovoljni, zato je treba odgovoriti na vprašanje: Kakšen bo nadaljnji korak, da bomo napredovali?

ANTE BEŽEN

Vedra, pomladna literatura

Pokrajina se izmika in majsko bohotenje je pravšnje ozadje za pogovor. Pisateljica Branka Jurca se vrača iz Murske Sobote, kjer je bila v Pionirski knjižnici razstava vseh njenih del.

Zanima me, kako se počutite ob izidu svoje knjige Katka, ki je izšla te dni pri založbi Albatros v Pragi? Rojeni ste 24. maja v Koprivi na Krasu. Majski, mladostni so mnogi motivi, ki jih zasledim v vaših delih. Taka je knjiga Uhač in njegova druščina, takšni so Vohljači in prepovedane skrivnosti, Gregec Kobilica, Poredni zajček, Rdeči škorenjček, mnoge partizanske zgodbe za otroke, takšen je Miško Poleno in njegov ognjeni krst. Javka v čevlju in druge. Po knjigi Ko zorijo jagode, so posneli tudi film. To se pripeti redkim knjižnim delom, ki obravnavajo predpuberteto, prva plaha ljubezenska zorenja. Kako poskušate zajeti ta svet prvih približevanj in na kakšna razumevanja in nerazumevanja naletite?

»Zdaj je pomlad. Največ pišem za otroke in mladi svet, zato je moja literatura, če pišem zanje, prav tako vedra, pomladna. Pišem lahko le takrat, ko čutim neko izpovedno nujo, ko imam kaj za povedati. Kadar pišem za otroke, mladi svet je v meni vedno vedrina.«

»Jagode so od lani že dozorele. Kaj ste hoteli s to knjigo povedati in v kolikih deželah so film odkupili?

— Film so odkupili Čehi, Poljaki in Vzhodni Nemci. V Jugoslaviji ga je gledalo doslej 250.000 gledalcev. Hotela sem podati svet 6., 7. in 8. razreda. Pisateljsko sem ga obdelala v svojih treh knjigah. Uhač in njegova druščina, Vohljači in prepovedane skrivnosti in v knjigi Ko zorijo jagode. Uhač hodi v šestega, Vohljači so v sedmem, Jagoda pa je že pri mali maturi in končuje osemletko, zapušča osnovno šolo, pred njo je vse življenje. Mislim, da sem napisala trilogijo, ki ima v slovenski mladinski literaturi svoje posebno mesto zato, ker sem prisluhnila sedanjemu utripu, sedanjemu času, mladini. To je naloga pisatelja. Mladinska knjiga je sprejela predlog, da bodo vse te tri knjige izdali kot trilogijo v prihodnjem letu.«

»Kaj je najbolj ranljivo, najbolj dostopno v psihi mladega človeka, na kar lahko vpliva pisatelj s svojim delom, k čemu ga lahko navaja? Kdaj je misel igra in kdaj je igra misel?

»Ko pišem, nikdar ne mislim, kako bo to vplivalo na otroka, na mladino. Takrat to v meni sploh ne živi... Nikdar nisem pisala tako imenovane pedagoške literature. Mislim, da je problem drugje. Kadar pišem, hočem oživljati svet, ki ga sama doživljam, ki ga čutim. Potem šele vidim, če je to za mlajše otroke, če je za mladino. Če pisatelj oživi utrip današnjega časa in mladega sveta v njem, potem je to združeno s tistim, kar pisatelj nosi v sebi in seveda po svoje vpliva tudi na mladega človeka. Tako tudi vidim, ko hodim po šolah, da so knjige o Uhaču, o Vohljačih in o Jagodi zelo priljubljene povesti in upam, da bodo takšne tudi ostale.«

Predpubertetni čas je pisateljsko zelo zahtevna tema, in silno redka v naši literaturi?

— To so vabljive teme. Naše filmsko podjetje Viba film ne načrtuje letos nobenega celovečernega filma za mlade, za otroke. Režiserja Rajka Ranfla je zamikal prav ta lirični utrip mladostnega dozorevanja, ko je posnel Jagodo; podal ga je z vso vnemo, znanjem...

»Vaša prva knjiga, ki ste jo izdali leta 1945, ima naslov POD BIČEM. Objavljali ste tudi novele v Sodobnosti — še pred vojno, pri takratnem uredniku Ferdu Kozaku. Pri Cankarjevi založbi ste izdali (1958 leta) tudi zbirko novel z naslovom STEKLENI GRAD. Napisali ste še nekaj za odrasle, nato pa ste se poslovili od sveta odraslih in »pobegnili« v svet otrok. Zanima me, kaj je bilo tisto, kar vas je v ta svet vleklo in katera sporočila so vas težila, da ste jih morali povedati prav na tej ravni, na ravni otroka, ki razume svet tako kot odrasli — samo ne zmeraj tako pomanjšano, kot si mi domišljamo?«

»Pred vojno sem res pisala za odrasle, nato sem doživela preokret, zarezo v svojem osebnem, pa tudi pisateljskem življenju, ko sem začela pisati literaturo za otroke. To se mi je pripetilo povsem svojevrstno. Povedati moram, da sem bila že pred vojno levičarka, da sem sodelovala v Osvobodilni fronti že od leta 1941. Imam tudi partizansko spomenico iz leta 1941; da sem bila v dveh taboriščih, v Gonarsu in Ravensbrücku. Doživela sem veliko težkega. Sledili smo tistemu sporočilu, ki smo ga nosili v sebi, ki je šlo od ust do ust — da se borimo proti fašizmu, proti nasilju, za osvoboditev, za osebno svobodo posameznika. Bila sem izredno presenečena, ko me je Jože Ribičič, prvi urednik Cicibana, ustavil in mi rekel, naj mu kaj dam za Cicibana. Takoj po vojni je bilo, bila sem daleč od otroškega sveta. Bili smo prezaposleni, domovina je bila vsa porušena, delali smo noč in dan.

Minil je čas. Še zavedala se nisem, kako se bližam otroškemu svetu. Ko sem dobila še sama dva otroka, je v meni nastala potreba, da bi pisala otroško literaturo. To je bilo presenetljivo, saj je bila v nas še vedno pričujoča vojna — tudi moj mož Ivan Potrč, še predvojni komunist, je v tem obdobju veliko prestal. Bili smo še vedno zapeleteni v vojne spomine. Otroka pa, ki sta rasla z nami, tega nista doživljala, kot tudi današnji otroci ne doživljajo tega. Živela sta ob mami in očetu, ob babici in dedku svoj svetel dan, od jutra do večera. Ko sta legla v posteljo, smo jima povedali še kakšno pravljico...«

»Otroci, rojeni po vojni, smo pač otroci, rojeni v času gradnje. Zanima nas, kako razume otrok pojem svobode? Mi odrasli si ga vedno razlagamo kakor: osvoboditi se nekoga, okupatorja, imeti svobodo govora, vse, kar je z ustavo danes zajamčeno... V literaturi pa se mnogokrat pojavljajo čisti motivi IGRE.

Mnogokrat slišimo očitke o tem, da navajamo otroke na svoj svet vrednot, in na naše norme, da jim posredujemo naše resnice, da jim dovoljujemo, da doživljajo svojo resnico o svetu samo tako, da ob tem upoštevajo le našo izkustvo in spoznanje o svetu. Zanima nas, kako se otrok sam dokoplje do svoje resnice o svetu, neobremenjen z našo, in kje se začne vloga matere in vloga pedagoga? Bili ste urednica Cicibana, Otroka in družine. Toda mi posegamo v otroški svet v začetku povsod enako: deklice naj se igrajo s punčkami, ker bodo nekoč matere, fantje naj se igrajo s pištolami in tanki, ker bodo nekoč vojaki? Otroška svoboda, kaj je to?«

»To vprašanje se pojavlja v esejistiki, v periodičnem tisku in tudi v literaturi. Bili smo proti nasilju, proti kratenju svobode, in smo tudi danes. Živimo v odprti družbi, kjer so nam te pravice res tudi z ustavo zagotovljene. Vendar moram reči, da je svoboda pri otroku odvisna od nečesa drugega, ne samo od tega, kar živi v zavesti nas, odraslih. Rekla bi, da je svoboda v otrokovem doživljanju prav v moči domišljije; to je sila, ki otroka lahko popelje kamorkoli, v kakršenkoli čas, v kakršnekoli prostore, v kakršnekoli priložnosti — otrok v domišljiji potem tudi odreagira svoje stiske, svoje težave, in postane tako bolj krepak, bolj čvrst. Mislim, da je tu moč domišljije izredno pomembna pri oblikovanju otrokove svobode. Pomembni so vplivi staršev, šole, družbe, vendar naš otrok, kot vsak, že od nekdaj živi z materjo in očetom, tako tudi danes in tako bo še naprej, doker bo živel človeški rod. Ker živimo v urejeni družbi, otrok tudi širi ta krog prijateljev, učiteljev, vzgojiteljev in ne gre za to, da bi zavračali pri tem avtoriteto staršev, vzgojiteljev, učiteljev, kakor se to mnogokrat ponavlja v esejistiki. Mislim, da gre za to, da morajo biti smotrni odnosi med otrokom in med svetom odraslih, da je potrebno, da otrok pridobiva dolžnosti, pravice in svobodo. Starši, vzgojitelji, šola in družba pa naj bi imeli posluh za odraščajočega otroka.«

Branka Jurca

»V vašem delu Gregec Kobilica Nejc oživlja junaka in ga prikliče iz zgodovine tako, da ga nariše. Katera svoja sporočila nam posredujete prek tega junaka in kako naj današnji otrok sprejme tisto resnico, ki je vznemirjala vas in ki jo zdaj sporočate?«

Pred kratkim je izšla moja knjiga MOJ OČE PARTIZAN. Obsega pet zgodb, med njimi je tudi Gregec Kobilica. Povedati moram, kako sem napisala te motive iz narodnoosvobodilnega boja. Želela sem napisati svojevrstne zgodbe, kjer bi oživela junake iz teh časov — vendar ne tako kot drugi pisci, da bi opisovala stanje sovražnika, partizana, dogodek, pozicije, ker otroci od petih do osmih let tega še ne morejo doživeti, saj vsega tega še ne poznajo. Zato sem morala današnjemu otroku, ki živi v mirnih, dobrih razmerah, v urejeni družbi in družini, obuditi spomin na te težke dni na svojstven način.

Nejc, deček, ki je osamljen, si je zaželel partizana, junaka ob sebi, in ga je oživel. Babica pripoveduje vnukinji svoje doživetje iz vojnega časa, ko je rodila njeno mamo v zaporu. V zgodbi Moj oče partizan oživi oče čas, ki ga je preživel med vojno, v slikanici.«

»Hočete reči, da so take slikanice danes mogoče povsod po svetu. To niso le slikanice, pač pa stvarnost, pred katero današnjega otroka tudi opozarjate. Gre za jezik, za narod, za vlogo pisatelja v tem jeziku...«

»Otroci so bili in bodo zelo občutljivi za svoj čas, za pravico, proti nasilju. To je tisto, kar lahko pisatelj približa vsaki dobi. Naš narodnoosvobodilni čas je prvina, ki jo obravnavam v zgodbah. Vse to, kar smo doživeli mi, pa je v tem svetu še vedno pričujoče in živo.

IVAN CIMERMAN

srečanja spomini

Kurirčkova zgodovinska slikanica

V drugem letniku mladinske zbirke, ki jo izdaja založba Borec, so za leto 1979 izšle naslednje slikanice:

Leopold Suhodolčan — Aco Mavec: MARKOV MAJ

Anton Ingolič — Marjan Amalietti: BILA SEM IZGNANKA

Ivo Zorman — Marijan Amalietti: OF

Mile Pavlin — Matjaž Schmidt: UPORNO MESTO

Branko Šömen — Božo Kos: GLEDALIŠČE POD SMREKAMI

Založba se je za Kurirčkovo zgodovinsko slikanico odločila zato, da bi najmlajšim bralcem približala dogodke iz preteklosti in jim pomagala spoznavati izročilo narodnoosvobodilnega boja. Ta namen je dosegla tako z lanskim kot z letošnjim kompletom petih slikanic. Njihovi pisci in ilustratorji sodijo med priznane ustvarjalce.

Oblikovalci besedila so morali upoštevati dojemljivost bralcev, hkrati pa celoto tematike in to dvoje uskladiti. Iz slikanic spoznavajo otroci nekatere pojme, značilne za NOB (trosilna akcija, ilegalno delo, OF, kulturna skupina...), ob njih pa si ustvarjajo zaokroženo podobo dogajanja — izgnanstvo, ilegalno dejavnost, partizansko kulturno življenje, organiziran upor, osvoboditev.

S slikanicami jim je na voljo živa ilustracija dogodkov. Tako leposlovno besedilo kot slikarjev delež omogočata poglobljen stik s preteklostjo in izpopolnjujeta zgodovinski okvir z estetskimi prvinami.

Knjige iz omenjene zbirke so vsestransko samostojne publikacije, vendar se njihova vsebina ujema tudi z učnim načrtom; tako so dobrodošle tudi kot didaktični pripomoček. Noben učitelj naj jih ne bi spregledal, saj poglabljajo njegovo delo, naj bo že pri spoznavanju družbe ali pri pouku materinščine. Sodijo med dela, s katerimi učitelj lahko poveča izbiro knjig za domače branje, marsikaterega učenca, neveščega bralca pa utegnejo spodbuditi k vztrajnemu branju.

Če je učitelj toliko inventiven, da zna učence opozarjati tudi na slikarjevo govorico, bodo ti z mnogo domišljije opisovali ilustracije in si s tem urili izrazno sposobnost. Leposlovne pripovedi vseh petih slikanic pa omogočajo tudi pripovedovanje »dopolnilnih« zgodb, ki jih oblikujejo učenci. Lahko poživijo tudi razredne knjižne razstave in popestrijo vsebino šolske knjižnične dejavnosti. Ker so zasnovane na zgodovinskih dogodkih, morejo rabiti kot gradivo za razna pionirska tekmovanja ipd.

V prvih dveh letnikih (1978, 1979) je izšlo deset slikanic. Vse se nanašajo na NOB, založba pa namerava podobno prikazati najmlajšim tudi druge zgodovinske dogodke.

BERTA GOLOB

Literarni leksikon pri SAZU

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je v sodelovanju z DZS izdala prvih pet zvezkov široko zasnovanega Literarnega leksikona. Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede pri SAZU je pod vodstvom dr. Antona Ocvirka začel uresničevati njegovo zamisel o znanstveni in široko zamišljeni izdaji vsega tistega, kar sodi v literarni leksikon, ne le v ožjem pomenu, temveč tudi to, kar se veže interdisciplinarno na področje literature. Literarni leksikon je zasnovan moderno in znanstveno, posamezni zvezki zaobjemajo literarno geslo in sestavljajo zaokroženo celoto. Seveda je za tako obsežno zamisel potrebno intenzivno delo in velik krog sodelavcev. Vsak zvezek naj predstavlja strnjen pogled na celoto, obravnavanje ne sme dopuščati normativnosti ali apriorizma. Ni naključje, da se je prav pod vodstvom dr. Antona Ocvirka začelo obsežno, načrtno delo, saj se je prav on največ ukvarjal z literarno teorijo. Način obravnavanja literarnoteoretičnih vprašanj je, v skladu z naravo in bistvom vprašanj, ki ne dopuščajo neke dokončnosti, vendar so v mejah obsega in zamisli kar se da pregledna, obravnavana z različnih vidikov.

Prvi zvezek prinaša Literarno teorijo, ki jo je napisal dr. Anton Ocvirk. Avtor je strnil opredelitev in vsebinski obseg predmeta in stroke, podal literarnoteoretične poglede na dobo, na pesniško osebnost, na literarno delo. Ob koncu je biografika s kazalom. Vprašanja literarne teorije so bistvenega pomena za literaturo, zato je ta zvezek upravičeno na začetku, kot proces raznovrstnih pogledov na literaturo, tudi povezano z racionalno mero genetične povezanosti. Avtor obravnava vidnejše sklope in pojmovanja evropske znanosti, pri čemer je upošteval domač delež in dodal svoje postopke in dognanja.

Drugi zvezek prinaša Literaturo dr. Janka Kosa, ki je obsežna vprašanja literature strnil na poglavitno. Obravnava izvor in razvoj pojma literature v Evropi, razgrinjajo zgodovino pojma literature na Slovenskem, nato pa predstavlja zgodovinske in aktualne vidike pojma literature. Pri pregledu novejših teorij se je avtor posebej posvetil obravnavi nekaterih vidikov Ingardnove teorije. Posebej je upošteval Sartra, Souriaua in Jakobsona. Ob koncu je podal nove poglede na eksistenco literarnega dela in na bistvo literature. Dr. Kajetan Gantar je v tretjem zvezku prispeval poglavje Helenizem. Kot je sam povedal na tiskovni konferenci, bi bilo logično, da bi pričel pri antiki, vendar se je lotil helenizma kot Slovencem najmanj poznane dobe.

Po terminološki oznaki in časovni uokvirjenosti se je lotil poglavitnih silnic helenizma na raznorodnih pojavih, sklene pa z razvojem literarnih zvrsti in z odmevi helenizma v slovenski književnosti.

V četrtem zvezku je dr. Dušan Ludvik podal srednjeveške in staronemške verzne oblike. Gre za natančno in pregledno osvetlitev verznih oblik z razvojem različic. Avtor je sledil starim in novim virom in v celotni problemski razlagi utrdil spoznanja. Tudi Carmina Burana ima moderno interpretacijo in novo zelo verjetno poreklo. Pred nami je delo, ki terja mnogo nadrobnega, natančnega proučevanja, da je mogoče s tolikšno zanesljivostjo in s tolikim čutom strniti spoznanja iz obsežnega gradiva.

Magister Darko Dolinar je v petem zvezku obravnaval Pozitivizem v literarni vedi. Avtor se je lotil obravnavanja z vidika pozitivizma kot metode v literaturi, čeprav ni mogel docela mimo vzporednih (in celo primarnih) pojavov pozitivizma. Svojo študijo je razdelil na dve temeljni območji, in sicer na vprašanje evropskega pozitivizma od filozofije do literature, zatem sledi obravnava slovenskega pozitivizma od F. Levca do B. Berčiča. Ob vprašanju pojmovanja pozitivizma je avtor povedal, da ga publicistiki pogosto napačno uporabljajo kot pojem, to lahko privede do nesporazumov.

Oprema vseh petih zvezkov je enotna in je delo arhitekta Jožeta Brumna. Vsak zvezek Literarnega leksikona vsebuje poleg literature tudi ustrezna kazala. Na vprašanja, komu so namenjeni zvezki Literarnega leksikona, je na kratko težko odgovoriti. Pravzgotovo pa ne le strokovnjakom, ki se ožje ukvarjajo z literarno teorijo, ali z literaturo na sploh, temveč širšemu krogu bralcev, ki spremljajo in razlagajo književnost.

I. GEDRIH

K umevanju pripovedništva

Nova knjiga Janeza Rotarja K umevanju pripovedništva, je izšla pri Mladinski knjigi v zbirki Otrok in knjiga. Na to študijsko delo, ki je zraslo iz avtorjeve prakse za prakso, opozarjamo tokrat le informativno. Pričakujemo pa, da bomo prej ali slej dobili tudi nadroben kritični prerez o Rotarjevi noviteti. Rotarjevo delo bo prav gotovo zbudilo zanimanje učiteljev, ki se v šolah ukvarjajo s posredovanjem in interpretacijo pripovedništva.

Avtor izhaja iz prepričanja, da je pomemben predvsem literarno-teoretičen način obravnave, ki temelji na neposredni materialni in duhovni kulturi in zgodovini naroda, ne da bi zanikal književnost. Opira se na lastno percepcijo in prispeva k razčlenjevanju in umevanju naše tvornosti, ne da bi zanikal tujo znanost. Avtor je naklonjen teoriji percepcije, za izhodišče pa je uporabil svoja opazovanja. Hkrati izraža trdno prepričanje, da brez razumevanja organskega razvoja književnosti bralec ne more celostno oblikovati svojega odnosa do leposlovja.

Pot k umevanju pripovednih leposlovnih del je avtor zasnoval na slovstveni vrsti in njeni splošni funkciji, na razvoju vrst v književnosti, na parabolični in neposredni pripovedi, na razmerju poslušalec—bralec, na sporočilu in povednosti besedila, na možnosti identifikacije in možnosti samospoznavanja, na resentimentu — če se omejimo na poglavitna poglavja. Pri tem ne smemo pričakovati izčrpnega obravnavanja, saj želi avtor s tem praksi namenjenim delom s prvinami privesti uporabnike po najkrajši poti k leposlovnemu pripovednemu delu. Pri tem se zaveda, da je bralčeva percepcija odvisna od prevladujočih in spreminjajočih se načinov sporočanja. Primeri, ki jih J. Rotar vključuje med razlago, so povzeti iz ljudke epike baladnega tipa, slovenskega in južnoslovanskega in pri tujih prozaikih iz svetovne književnosti. To terja od bralca določeno poprejšnje znanje. Seveda so omembe Cankarjevega, C. Kosmačevega, Kozarčevega, B. Stankovićevega, Novakove, Krleževega dela — in druga — take narave, da jih uporabnik mora poznati.

Rotarjevo obravnavanje K umevanju pripovedništva je take narave, da zbudi pri bralcu tako ali drugačno odmevnost, in zahteva kritičen odnos do literarnosti.

I. G.

ELEKTROTEHNA n. sol. o.
trgovsko, izvozno, uvozno in proizvodno podjetje
61001 LJUBLJANA, Titova c. 51
telefon: (061) 320 241; telex: 31184 YU ETEHNA

Z delom raste človek

Še malo in sezona mladinskih delovnih akcij se bo razmahnila. Ponekod so mladi že začeli delati, posebno na lokalnih akcijah in v Črni gori, kjer pomagajo obnavljati, kar je uničil potres. Mladinske delovne akcije so se v naši domovini razširile predvsem po drugi vojni, ko so mladi s svojim delom gradili vasi in mesta.

Danes marsikdaj rečemo, da ni pravi mladinec tisti, ki ni bil še nikdar na delovni akciji.

»Po čem se naša mladina razlikuje od mladine v drugih državah? Odlikuje se po tem, da sprejema naloge ne po ukazu in ne kot posamezne naloge od vodstva zgoraj. Sama išče naloge, in to najtežje: gradi objekte, ki jih je najtežje graditi in ki se gradijo najdlje. Naj nam kdo pokaže, v kateri državi nastopa mladina tako množično, tako enotno in vlaga vse svoje fizične in umske sposobnosti, da bi pomagala pri gradnji srečne prihodnosti tako zase kot za prihodnje rodove.« Tako je dejal tovariš Tito ob začetku del na avtocesti Ljubljana–Zagreb leta 1958.

In res. Iz leta v leto se odloča za brigade vse več mladincev. Vsako leto znova odpiramo nove delovne kraje in komaj jih je dovolj za vse, ki želijo svoje počitnice preživeti delovno. Pravijo, da je brigada šola samoupravljanja. To je del življenja, in če ga ne doživiš, si osiromašen za mnogo. Težko je z besedami povedati, kako je v brigadi, pravijo mladi brigadirji. Kaj ni veselje gledati množice mladih, ki ob pesmi, polni volje in moči vihtijo krampe, ki so marsikdaj skoraj prevelika za njihove roke – ki so marsikdaj skoraj preve- lizanje. Brigadirji pa so jim kos veseli so. Veseli in srečni, ker njihovo delo res nekaj pomeni, krati pa je delati prijetno, kadar nisi sam, če so poleg tebe vrstniki.

Res smo lahko zadovoljni, da preživlja naša mladina svoje prosti urice ob delu. Tovariš Tito vsakokrat ponovi: »Narodu, ki ima tako mladino, se ni treba bati za svojo prihodnost.« Prijetno je slišati take besede.

Vendar...

Žal se včasih zgodi tudi kaj takega, česar nihče ne pričakuje. Zgodi se, da smo razočarani nad našo mladino. Res je, da vedno se ne more biti prav. To razumemo. Saj so mladi navsezadnje mladi in kdaj pa kdaj imajo pravico storiti kakšno neumnost! Toda tudi neumnosti imajo svoje meje...

In če sredi gledališke predstave za mladinski abonma letijo igralki v obraz pljunki, to ni več normalno. To se je zgodilo v ljubljanski Drami. Kar težko je verjeti, kajne? So mar zdolgočaseni dijaki s tem skušali dokazovati svoje junaštvo ali celo svojo odraslost, ki jo zagotovo prav radi poudarjajo ob pogovorih z učitelji in starši (če se sploh kdaj kaj pogovarjajo!). O tem, kar se je zgodilo, bi vsi najraje molčali in zatisnili oči — kajti nerodno nam je, saj so to skrajno primitivna dejanja. Pravzaprav — nečloveška. Kako je prišlo do tega — o tem je težko govoriti. Je morda to dokaz, da mladi danes živijo prelepo in imajo preveč vsega? Tudi preveč prostega časa in preprosto ne vedo, kaj naj še počno pa delajo takšne neumnosti.

Žalostno je to.

Vodstvo srednje šole, katere učenci so bili ti nenavadni junaki, je dejalo, da je ob vsem tem nemočno, da ne morejo nič posebnega ukreniti. A vendar bo nekaj treba storiti! Tokrat se je to zgodilo prvič, in če se je zgodilo enkrat, se lahko ponovi. Tega ne smemo dopustiti.

Kako je mogoče, da imajo mladi tak odnos do umetnosti, kulture? Je mar res, da niti tega ne znajo več vrednotiti? Jim res vse pomeni samo še denar?

Na kakšni poti je pravzaprav vzgoja naše mladine? Ali sploh pomislimo kdaj na to? Takšnih stvari jih ni nihče učil.

Morda smo v zadnjem času nekoliko zanemarili pravila lepega vedenja, odnos do sočloveka... Smo mislili, da je to že vsem dovolj blizu. Videti je, da ni tako. V usmerjenem izobraževanju, ki hiti s polno paro naproti, bo treba posvetiti temu več pozornosti, saj takšnih izgredov, kot je bil ta v ljubljanski Drami, si ne smemo in ne moremo več dovoliti.

Res je, da niso vsi mladi takšni. Le peščica je takih, a dovolj, da skazijo sliko, ki jo dajejo vsi drugi. In prav teh nekaj mladih je treba usmeriti na pravo pot, jim pomagati, jih zaposliti.

Šele potem bomo lahko z mirnim srcem dejali, kako lepo je imeti tako mladino.

L.L.

Tovariš Tito med mladini v Bistrici ob Sotli, 10. maja letos

Pedagoške misli

Pričakujemo lahko močnejšo motivacijo za izobraževanje ne samo na poklicnem področju, ampak tudi zato, ker se nenehno dopolnjuje splošna izobrazba, tudi v tistih panogah, ki so popolnoma tuje in neprivlačne v klasični temeljni vzgoji, kakor npr. uporabna psihologija, govorništvo, politična znanja, pravo, podjetniška in narodna ekonomija in uporabno znanje s področja »konjičkov« in podobno, kar si človek napravi si sam«.
(Heribert Kohl)

Če hoče človek koristno izrabiti možnosti prostega časa, se mora postopoma seznanjati z vsebino prostega časa, da se bo lahko zavedel svojih možnosti.
(Wolfgang Nahrstedt)

Temeljno izhodišče vzgoje, osrednja točka, ki jo mora razviti šola, je smiselno in preudarno ravnanje sredi nepreglednega izobraževalnega gradiva, ki preplavlja ljudi in jih obremenjuje.
(Aleksander Rüstow)

Mladi danes

Slike sporazumevanja in prijateljstva

(Pogovor z učiteljico likovnega pouka Neli Kačevo)

Med nagrajenci mednarodnega otroškega tekmovanja »Shankar's International Children's Competition« v Indiji, na katerem so sodelovali nadarjeni risarji in pisci, stari do 16 let, so bile tudi štiri učenke Osnovne šole I. celjske čete v Celju. Vse njihove slike so nagradili.

Simona Zatler in Mateja Verstovšek sta dobili nagrado za sliki: Kurentovanje in Kmečka ohcet, Dalmijana Skoporc in Tanja Janžek pa sta prejeli srebrni medalji za sliki: V vinski kleti in Petelin.

Prve tri od teh učenk obiskujejo danes že gimnazijo, zadnja pa hodi v sedmi razred. V pismu, kjer so jim sporočili o nagradah, so jih povabili na slovesno podelitev v New Delhi.

Šli so. Iz Ljubljane z letalom do Beograda in čez peščeni bogati Kuwait v New Delhi, kjer so bili ves čas obiska gostje naše ambasade.

Natalija Polenc, 12 let: Prva pomoč (Jugoslavija)

Bilo je vedro jutro, ko sva se z učiteljico likovnega pouka Neli Kačevo našli v učilnici. Šolska ura se je bližala h koncu. Medtem ko sva se pogovarjali o vsem, kar so doživeli, so otroci risali. Postajo — avtobusno ali železniško. Že trinajsto leto uči in se trudi, da bi otroci spoznali lepoto, jo znali narisati, pobarvati, oblikovati in ločiti od vsega nelepega, nevrednega. Takole je pripovedovala:

»Postajo rišemo. Železnica je razpisala natečaj za nagrado, mi pa se prijavimo na vsak razpis. Tudi na slikarske kolonije hodimo: bili smo v Piranu na mednarodnem ex-tempore, pa v Srbiji... In vedno smo bili nagrajeni. Lani smo imeli ob 80-letnici šole samostojno likovno razstavo, na to, da bomo nagrajeni v Indiji, pa nismo upali niti misliti. Čisto po naključju sem zasledila razpis za Shankarjevo mednarodno otroško tekmovanje. Niti tem niso predpisali. Vse je bilo odvisno od nas samih. Mislila sem, če bomo že kaj poslali, potem bo to nekaj res našega, slovenskega. Začeli smo risati pri pouku, vsak je izbral svojo temo. Izbrala sem najboljše risbe, ki smo jih potem dokončali pri pouku in nekaj pri krožku. Veliko smo delali, ker smo imeli na voljo le dva meseca. In končno smo jih tudi poslali — seveda le fotografije slik. To je bilo v začetku šolskega leta 1977. Najprej smo vsak dan čakali na odgovor, in ker ni bilo odgovora, smo počasi na vse to pozabili. Drugo šolsko leto 1978/79 pa je nenadoma prišlo pismo in z njim povabilo. Saj vam ne morem povedati, kako smo bili veseli. Niti pomislila nisem, da bom kdaj videla celo razstavo in zraven Indijo, pa vendar sem si nekje naskrivaj vseeno želela. Da bi videla, kako delajo otroci drugod po svetu, in kje smo na tem področju mi.«

V učilnico so prišli še drugi otroci, pouk se je nadaljeval. Z učiteljico sva se preselili v likovni kabinet. V majhno, do stropa obloženo sobico, polno slik, mask iz gipsa po stenah, lutk, papirja in barv — zgovoren nered. In že sva bili v Indiji. V obljubljeni deželi, bleščeči, topli, mogočni, barviti — deželi sarijev, olivnih obrazov, žgočih oči; pa krdela lačnih, brezdomih, pozabljenih ljudi; krdela beračev, ki umirajo ne glede na to, ali imajo ta čas kje v palačah slavnostno večerjo. Pripoved pa je tekla dalje:

»Tako nas je bilo strah — poti, neznane dežele in njenih ljudi. In zato je bilo presenečenje ob vsem doživetem še toliko bolj prijetno. Začelo se je že na letališču. Toplo so nas sprejeli. Peljali so nas v našo ambasado, kjer smo živeli ves čas obiska. Bili smo kot doma in tako smo se tudi počutili. Naslednji dan smo se srečali s Shankarjem — znanim indijskim pisateljem in ilustratorjem, ki je vse svoje življenje delal z otroki za otroke. Sprejel nas je majhen temnopolt in že belolas Indijec s še vedno mladimi in nasmejanimi očmi. Pokazal nam je dobrodelno humano ustanovo, ki jo je namenil otrokom. V njej tiskajo otroške knjige, časopis za otroke, imajo čitalnico in knjižnico zanje, popeljal pa nas je tudi v največji muzej lutk na svetu (Shankar's International Dolls' Museum), kjer je tudi 11 naših lutk — darilo predsednika Tita. Srečanje s tem velikim človekom in njegovo družino, ki mu pri delu pomaga, je bilo nepozabno. Sprejel nas je prisrčno, kot da je še posebno vesel, da smo prišli. Všeč so mu bile slike, všeč mu je bilo, ker smo prišli od tako daleč in ker smo Jugoslovani. Počutili smo se počaščene, srečne in ponosne, ko je govoril s takim spoštovanjem in občudovanjem o našem predsedniku Titu. Povabil nas je domov, na večerjo v družinskem krogu in tako še enkrat pokazal, kako nas ceni. Zdelo se nam je, da se poznamo že dolgo časa, gostili so nas z narodnimi jedmi, peli so nam njihove in celo naše pesmi in nas pred odhodom tudi obdarovali.

Končno smo dočakali dan, ko so razdelili nagrade. Bila je sobota, 20. januarja, ob 15. uri, ko smo se zbrali v veliki dvorani Mavalanhar avditoriuma. Sedeli smo v prvi vrsti z drugimi nagrajenci. Dvorana je bila polna. Nagrade je podeljeval predsednik vlade Desai, vendar so prireditev vodili otroci. Zvedeli smo, da so na razstavo poslali 150.000 izdelkov otroci iz 97 držav. Med njimi so v Jugoslaviji nagradili 19 učencev in od teh 8 iz Slovenije (4 iz Celja, iz Kranja dva in po enega iz Nakla in Velenja). Največjo nagrado zlato medaljo indijskega predsednika je dobila petnajstletna Claudia Magdalena Kalos iz Argentine za sliko Čas molitve. Mi smo prejeli nagrado takoj za deklico iz Malezije. Dobili smo katalog fotografij vseh nagrajencev, priznanja z vpisano nagrado ali medaljo, dve srebrni medalji z imeni nagrajenih in z znakom razstave. Predsednik je vsakemu nagrajencu obesil okrog vratu dišeč venec iz sandalovine.

Po svečanosti pa smo imeli čajanko v prostorih organizatorjeve knjižnice.

Dan je minil in le na hitro smo gledali okoli sebe — ljudi in mesto, ko smo se vračali v ambasado. Vedeli smo, da nimamo več veliko časa.

Naslednji dan smo bili gostje predsednika Indije.«

Posloviti sem se morala. Učiteljici se je mudilo nazaj v razred, pa je še vseeno povedala to in ono o Indiji, o kulturno-zgodovinskih spomenikih novega in starega Delhija; govorila je o revnejših predelih mesta in drugem. Kolikor se je dalo, so občutili utrip tega milijonskega mesta, polnega nasprotij.

Eno pa je najpomembnejše: otroci so odneli s seboj domov nepozabne vtise o deželi in njenih ljudeh in o delu otrok iz vsega sveta. Na svojih slikah so upodobili zastrte žene otrok iz Arabije, dekleta v narodnih nošah iz Rusije, ribiče iz Tajwana, šolarje iz Japonske... In čudili so se njihovemu znanju, pa vendar so s ponosom spoznali, da tudi sami dobro delajo.

Nikoli ne bodo pozabili dežele bogatih maharadž in revnih peonov, kjer so s človekom prijazni že zato, ker prihaja iz Jugoslavije. Tudi vseh prijaznih ljudi in otrok ne bodo nikoli pozabili, in tega, da jim ni bilo treba znati jezika, da so se razumeli. Vsi so govorili en jezik s svojimi slikami in vse so si povedali z njimi: kdo so, od kod in kako živijo.

VALERIJA BUKOVEC

Darinka Remic, 12 let: Trg (Jugoslavija)

Kulturne manifestacije

Vsakoletne kulturne prireditve ljubljanskih gimnazijcev so prerasle šolske klopi. Gledalci se ne stiskajo več v učilnici Šubičeve gimnazije, v katero gre 150 obiskovalcev, pač pa v Mali drami, kjer je prostora za 100 gledalcev in nobene ventilacije. Vendar že od nekdaj vemo, da se v stiski porajajo izročila in umetnine, misel se že sprehaja po velikanskih dvoranah Cankarjevega kulturnega doma, ki raste poleg Ljubljanske banke in Iskre v srcu Ljubljane. Mlado kulturno brstje je vzklilo na širokih zasnovah, ki nosijo kali prihodnjih piscev in ustvarjalcev.

Četrti kulturni teden ljubljanskih gimnazijcev je zajel literarno, gledališko in likovno področje. Posvetili so ga spominu Josipa Murna — Aleksandrova in Edvarda Kardelja. Pri široki zasnovani akciji so jim denarno pomagali ljubljanska kulturna skupnost, seminar slovenskega jezika, literature in kulture na Filozofski fakulteti v Ljubljani in tiskarna Ljubljana.

Glasilo, ki so ga izdali, obsega 63 strani in prinaša predvsem poetične prispevke. Prepeva jih osebnoizpovedna nota, ki se spopada s svetom, sprašuje za polnim svetom, za vrednotami, ki so jih zagrnili čas, potrošniški ritem, blaznost hitrega in površnega hlastanja. Vse bolj se sprašujejo po temeljih, etičnem smislu, smislu bivanja in vztrajanja, po osiščih, ki niso zgolj materialne narave (Raziskujem dušo človeka, bojim se, da me ne bi razžrl strup... zapuščava ta ostudni kraj: jaz in Ljubezen — V. Dimovski). Ljubezen je rešiteljica dobrega. Pridružuje se ji zlitje, po poistenje z naravo (Šla bi kamnom božat drobna srca, misliš, da jih ne zebe v deževnem večeru? Bi šla cipresam razčesat srebrne lase, saj so kdaj žalostne v jutranji rosi — je po murnovsko, a vendar svojevrstno zapisala Ksenija Šoster. Podobe bega iz sveta, ki ni lep, ne pravičen in dober, so pogoste: »V družbi zamorjenih, zbeganih in včasih okrutnih ljudi, med njihovimi trpečimi obrazi in preplašenimi pogledi v očeh ne moreš najti sprostitve, ne moreš ubežati svoji žalosti, zato se moraš zateči nekam, kjer si čisto sam, kajti obup izvira iz te množice...« pravi Barbara Hieng. Vmes vrisne radost Miranda Mrčela: In ko prideš ti, takrat v meni vse pleše, v meni obstaja veseli škratek, ki bije in bije in razgraja, v ušesih pa živ ogenj, in v licih, pa v smehu, v možganih pa sladka pijanost...

V Mali drami se je zvrstilo sedem predstav, od 14. do 22. maja smo bili priče mladih iskanj, ki so ponekod dosegala zavidljivo raven, drugod pa komajda pljusknila čez rob hotenj. Večer afriške poezije, Improvizacija na Poljanah (avtorice Barbare Hiengove), pa igriv in sočen paradoksalen skeč Jeana Tardieua: Zaljubljenca v podzemeljski železnici. Poleg literarnega večera gimnazije Ivana Cankarja je bila prisrčna poživitev Kabaret gimnazijcev Miloša Zidanška iz Maribora. Z mlado, domiselno satiro in svežino so naskočili vrsto bolečih problemov in paradoksov našega časa. Salve smeha je izzval Hamlet, ki se iz kraljevske vzvišenosti poniža do nosilca reklam: »O, jaz, Horatio, umiram: ta močni strup zmaguje mi duha. Pred smrtjo naj še publiki diktiram, da mlad odhajam v smrt, ker nisem jedel bonbonov GINSENG FARMACIJE KRKA! Če kdo za mano solzo bo potočil, naj briše si oči s PALOMA robčki... In glejte, vso to kri, ki tukaj teče, bi BIOIPSA brez sledu oprala. Z VILEDA krpo tla naj osuše, naj truplo moje v krsto polože, naj oskrbi FLORINA cvetje belo, osmrtnico pa naj objavi DELO.«

Program v Mali drami je sklenila I. gimnazija Bežigrad s Kartoteko Tadeusza Różewicza, ki je opomnil in spomnil na velike zablode človeštva. Tega poljskega pesnika je prepesnil že Lojze Krakar in prinaša svojevrstno noto o svoji generaciji na pragu druge svetovne vojne.

Če dodamo tej manifestaciji še srečanje mladih književnikov, ki je bilo 17. maja v Festivalni dvorani, prvo jugoslovansko tribuno organizatorjev kulturnega življenja v Mariboru (18. maja), delo pri rasti novega rodu sodelavcev revije MENTOR, revijo Samorastniška beseda (Kulturna skupnost Trebnje) in prizadevanja novinarskih in literarnih krožkov po vseh slovenskih šolah — spoznamo, da dobiva skrb za nego materinščine vse širše zaledje. Lahko rečemo, da smo vendarle začeli z vzgojo našega prihodnjega rodu, literatov kulturnih delavcev, igralcev na drugačnih temeljih kot doslej. Samonikla rast je mnogokrat zatonila vase, »poeta nascitur, non fit« pa je moto, ki je mogoč le ob odzivu in spodbudi najbolj nadarjenih, ki rasto iz množice.

IVAN CIMERMAN

kultura

»Draga moja Iza«

Po daljšem premoru smo dobili nov slovenski film in avtor Vojko Duletič (scenarij, režija in montaža) nam je pripravil prijetno doživetje. Z močnim in njemu značilnim »rokopisom« nam je po motivih romana Draga moja Iza Ivana Zormana razgrnil dolino šentflorjansko v letih med vojno in neposredno po njej, najbolj s predstavitvijo kmeta Novaka. V mnogoternosti oseb, njihovih usod, odločitev in stremljenj plastično orisuje polpreteklo obdobje brez črno-belega opredeljevanja, zato pa toliko pogumneje nakazuje marsikatere človeške lastnosti, ki se pokažejo šele v težkih prelomnih trenutkih, in druge, ki jih ne odpravi niti to prvo, niti revolucija in novi družbeni red. Tako živijo eni po svoji vesti (Andrej), drugi po računici dobičkarstva (Heisingerjevi, Grigorijevi), tretje pahnejo v dokončne odločitve dane okoliščine (Karla, Polona), četrti pa so nekje vmes.

Če imamo filmu kaj pripomniti, je to najbrž nepotrebna Andrejeva patetičnost, odločno predolga, naturalistična ljubezenska scena Andreja in Vere ter vizualno premalo poudarjen lik Ize — kot prispodobe Andrejevega življenjskega ideala. Toda vse to so obrobne pripombe v primerjavi s celoto vsebinske in vizualne izraznosti filma, kjer nemalo scen pusti na koži srh in v srcu vozel, o njih razmišljamo in jih razčlenjujemo še dolgo po ogledu filma. Vojko Duletič je avtor, ki zahteva od gledalca sodelovanje, med gledanjem mu ne dovoli niti za trenutek oddiha in dopušča zavestno razglabljanje šele po filmu.

Redkokdaj smo videli v slovenskem filmu tako suvereno vodene igralce, take, ki bi tako disciplinirano podrejali svoj izraz režiserjevi viziji, oboje v dobro filma.

Ker bi z naštevanjem le nekaterih vlog naredili krivico drugim igralcem, bilo pa jih je mnogo in so našim gledalcem dobro znani (Zvone Hribar, Bert Sotlar, Štefanija Drolc, Boris Juh, Lučka Uršič, Radko Polič, Milena Zupančič, Marjeta Gregorač, Majda Grbac, Demeter Bitenc, Tanja Poberžnik, itd.) naj predstavim le režiserjeve najožje sodelavce, brez katerih film ne bi mogel nastati: direktor fotografije je bil odlični Karpo Godina, kostume je z veliko znanja kreirala Milena Kumar, ton sta posnela Božidar Kramarič in Marjeta Meglič, za Masko je poskrbela Berta Meglič, glasbo je komponiral za tipično slovensko glasbilo — citre, najbrž po avtorjevi želji, mladi, nadarjeni novosadski komponist Zoran Simjanović. Direktor filma, ki je skrbel za organizacijo in finančno plat, pa je bil veteran v tem poklicu Ivan Mažgon.

Film smo si v Ljubljani že ogledali, kmalu pa ga bodo začeli predvajati tudi drugod po Sloveniji. Kogar zanima kulturni dogodek, si bo film zagotovo ogledal. Film pa ni primeren za otroke in mladino, ker zahteva življenjsko zrelega gledalca in dobro poznavanje filmske umetnosti.

MARIKA MILKOVIČ

Jubilej umetnosti in prijateljstva

Trideset kilometrov od Prijedora v Bosni leži ob čisti reki Sani Sanski most (16.000 prebivalcev), kjer so se od 12. do 19. maja 1979 že petič sestali umetniki, kiparji in slikarji naivne smeri iz vse Jugoslavije na MAJSKEM DRUGOVANJU ob Sani. Štiriintrideset udeležencev je obogatilo že dragoceno galerijsko zbirko z 18 slikami, 6 reliefi in 10 skulpturami.

Vse umetnike je prijetno presenetila gostoljubnost Sanjanov in zanimanje za likovno ustvarjanje. Poleg obiska spominskih obeležij iz NOB pod Grmečem so organizirali obisk tovarne ŠIP Sana, pokroviteljice te likovne manifestacije in pogovore z meščani.

Tako se je razvilo prijateljstvo in uspešno sodelovanje med prebivalci in umetniki, ki sta marsikomu vzpodbuda za nadaljnje ustvarjanje.

ZLATA VOLARIČ

Koncerti Groblje 1979

Baročna cerkvica v Grobljah pri Domžalah, preurejena v Muzej Jelovškove umetnosti, bo letos že deveto leto spremenjena v koncertni hram. Vsako leto se v tem okolju, kjer se s čudovitimi freskami poslikan objekt združuje z glasbeno poustvarjalnostjo, zberejo umetniki (profesionalci in amaterji) iz Jugoslavije, pa tudi iz tujine. Freske je ustvaril med leti 1759 in 1761 domačin Franc Jelovšek in so njegovo zadnje veliko delo. Leta 1966 so bile restavrirane.

Na letošnjih koncertih se bodo predstavili: v torek, 5. junija KOMORNI ORKESTER RTV LJUBLJANA, dirigiral bo Samo Hubad, solista pa bosta Mile Klosi (viola) in Božo Rogelja (oboa); v torek, 12. junija bo nastopil kitarist IVAN KALCINA iz Sarajeva; v torek, 19. junija pa SLOVENSKI GODALNI KVARTET (Slavko Zimšek — 1. violina, Majda Jamšek — 2. violina, Boris Krajnik — viola, Zdenka Kristl-Marinič — violončelo) in baritonist VLADIMIR RUŽDJAK iz Zagreba.

Flavtistka IRENA GRAFENAUER-KRSTIĆ in pianist ACI BERTONCELJ bosta imela koncert 26. junija.

V petek, 29. junija bo nastopil SIMFONIČNI ORKESTER DOMŽALE — KAMNIK, Z DIRIGENTOM Tomažem Habetem in s solisti Janezom Petračem (flavta) in trobentistoma Stankom Arnoldom in Jožetom Balažičem.

Na zadnjem koncertu bo Kulturna skupnost Domžale podelila Kersnikove plakete in nagrade za leto 1979. Vsi koncerti se bodo začeli ob 20. uri m.m.

Nove strokovne knjige

Dr. Jovan Djordjević: Različiti metodološki pristupi u proučavanju problema moralnog vaspitanja. Beograd, Prosveta, Dorćina 30.

Vladislav Pavić: Razvojno — dinamička psihologija i psihologija učenja. Beograd, Naučna knjiga, Uzun Mirkova 5.

Razvoj šolske telesne vzgoje na Slovenskem. Ljubljana, Slovenski šolski muzej, Poljanska cesta 28.

Oživljanje umetnin

RESTAVRATORSKO DELO IZIDORJA MOLETA

Mnogi se še spominjamo, kako mogočen je bil odziv razstave kopij jugoslovanskih srednjeveških fresk v Palais Chaillot l. 1950. V tistem letu je bila to najbolj obiskana razstava v Parizu, ki se je vtisnila v evropsko zavest kot pojem jugoslovanske umetnosti in privabila k nam številne, lepote željne turiste. Takrat je bil akademski slikar in restavrator Izidor Molé študent ljubljanske akademije; močno je izstopal po zanimanju in sposobnostih za tehnologijo slikarstva in se odločil, da bo posvetil svojo nadarjenost ohranjevanju naše velike kulturne dediščine.

Prvo naročilo mlademu specialistu za restavratorstvo je bilo odkrivanje pisnih sporočil, ki so jih v Begunjah jetniki med vojno gravirali v stene svojih celic. Nad njimi je bilo za več plasti beleža; odstranjeval jih je s previdnimi udarci s kladivom skozi mehko tkanino, strgal z različnimi strgali in izmival. Kažipot so mu bili barvni odtenki posameznih preslikav. Na teh tehnološko manj zahtevnih zgodovinskih dokumentih, si je uril oko in roko za poznejše delo z umetninami. Med prvimi, ki jih je odkrival in restavriral, so bile srednjeveške freske pri svetem Marku v Vrbi, med najtežje pa sodijo tiste pri svetem Primožu nad Kamnikom.

Ob goreči vnemi za takšno delo in zaradi njegove zahtevnosti se je Molè hitro poslovil od pedagoške službe na novomeškem učiteljišču. Tudi pozneje, ko je bil že ugleden strokovnjak, specializiran še na centralnem inštitutu za restavratorstvo v Rimu, se je po treh letih odrekel vodilnemu mestu restavratorske delavnice pri Zavodu za spomeniško varstvo, ker bi ga organizacijska in administrativna opravila prikrajšala za neposredno strokovno delo na terenu.

Potem se je zvrstilo okrog 90 sakralnih in posvetnih stavb z zgodovinskimi freskami v vseh slovenskih pokrajinah in v nekaterih hrvaških, kjer je odkrival, restvriral in rekonstruiral. Vodilo ga je spoznanje, da svojevrsten čar in trpežnost zidnega slikarstva nista samo v tem, da so podobe slikane na svež omet brez kakršnega koli veziva, razen apnene vode, temveč predvsem v tem, kako je omet pripravljen, ter v izredni disciplini umetnika, ki je znal s petimi ali šestimi zemeljskimi barvami pričarati izredno žive estetske podobe. To spoznanje in tenak posluh za sozvočje med zemeljskimi barvami in apneno podlago ga je privedlo do prepričanja, da je povsem zgrešeno obnavljati freske z njim tujimi, modernimi materiali. Pri tem so ga podpirala stališča in izkušnje velikih freskantov po srednjem veku. Michelangelovo mnenje in izkušnja Leonarda da Vincija, ki ga je zavajalo tehnično eksperimentiranje in je bil potem čas neusmiljen do obstojnosti njegovih fresk.

Izidorja Moleta smo obiskali v njegovi delavnici na Brezovici pri Ljubljani. Svoja strokovna načela nam je na kratko takole razložil:

»Restavrator občuti umetnino kot živ organizem. Umetnik sodeluje le pri njenem spočetju in rojstvu, potem se sama razvija in raste do polne lepote in izrazne moči, po določenem času pa začne propadati in nazadnje umre. Dolžina njenega življenja je odvisna od solidnosti izdelovalca, materiala in okolja, v katerem živi. Kadar začne umetnina kljub ugodnemu okolju propadati že kmalu po nastanku, pomeni, da ima prirojeno bolezen in jo bo še tako dober restavrator le težko rešil. Slaba tehnična kakovost se navadno druži z dvomljivo estetsko; zato je obveljalo nenapisano pravilo, da je vredno obnavljati le umetniška dela, starejša od 50 let. Glavno restavratorjevo vodilo je pieteta do ustvarjalca. Najuspešnejša je tista restavracija, kjer je restavratorjevo delo najmanj opazno. Če umetnina propada zaradi neugodnih okoliščin, poskrbi restavrator najprej za boljše razmere: odstrani vlago, omogoči najugodnejšo temperaturo, svetlobo ipd. Nato skuša popraviti nastalo škodo ne tako, da bi bila umetnina kot nova, temveč da poudari njen izrazni višek. Primer: živ človek brez roke je invalid, kamnit kip, ki predstavlja človeka, pa lahko izgubi kak ud, a je kot torzo lahko še popolnejša umetnina, saj živi svoje samostojno življenje, le podrejeno zakonitostim materiala in estetski vsebini. Znan je Michelangelov izrek, da bi bilo treba vsak kip po nastanku zavaliti s hriba: kar odleti je odveč.

Neredko se zgodi, da restavrator umetnino znova rodi. Pri nas so bile skoraj vse srednjeveške freske v 16. in 17. stoletju na zahtevo višjih cerkvenih dostojanstvenikov prebeljene. Prav v zadnjih desetletjih smo jih odkrili zelo veliko. Seveda je beljenje in odstranjevanje beleža pustilo svoje sledove: sigasto kopreno in drobne poškodbe. Prav te pa dajejo freskam svojevrstnost in poseben čar. Barve zvenijo ubrano, zato teh poškodb ne retuširamo. Izjemoma jih je retuširal le restavrator-amater v Hrastovljah. Izkazalo pa se je, da je bilo to škodljivo tako v estetskem kot v tehnološkem pogledu.

Pri oljnih podobah prideta največkrat v poštev tehnična konsolidacija in čiščenje umazanije, neredko pa je treba odkrivati izvirnik izpod preslikav. V preteklosti so namreč mnogi restavratorji slike renovirali, na novo slikali, vendar so vsi njihovi zmazki veliko slabši od izvirnikov, saj so jih napravili diletanti. Pravi umetnik je delo drugega spoštoval in si kaj takega ni dovolil. Restavrator dopolnjuje manjkajoče dele slike odvisno od vsakega primera posebej, a le, če je za to zanesljiva dokumentacija in če je za vtis celote to nujno potrebno. Več svobode si dovoli po naravnih in drugih nesrečah, ki puščajo za seboj opustošenje. Iz ostankov, ki niso več umetnine, rekonstruira ali reintegrira slike ali kipe, ki naj bi vsaj nekoliko nadomestile izvirnike. Material, ki ga uporabljajo restavratorji, mora biti čim bolj podoben tistemu na izvirniku, zlasti pri obdelavi površine. To pomeni, da se pri obnovi marmornih kipov uporablja marmor, pri freskah apnene barve, pri oljnih podobah oljnate. Sintetični materiali bodo prišli v poštev šele v prihodnosti, ko bo treba restavrirati akrilne tempere, plastike iz umetnih smol ipd. Za lepila in polnila velja pravilo, da smemo uporabljati samo taka, ki jih je mogoče kasneje odstraniti brez škode za izvirnik. Idealnih restavratorskih materialov namreč ni.

Restavratorjeva pomoč pri ohranjevanju umetnin je danes pomembnejša kot kdajkoli. Če odštejemo nekaj manjših spodrsljajev pri iskanju novih načinov, smo zlasti v zadnjih desetletjih ne samo obnovili mnogo umetnin, temveč smo z odkritjem novih bistveno povečali slovenski umetnostni zaklad.«

Ko vas na kakem izletu pripelje pot skozi Brezovico, vam bo morda zbudila pozornost hiša z izvirno fresko Martina Krpana na pročelju. To je bivališče restavratorja Moleta, ki najbrž ne bo odrekel, če želite vstopiti in si ogledati prelepe kopije detajlov naših srednjeveških fresk, s katerimi je izpolnil svoje stene.

TINCA STEGOVEC

Magdalena Palme mlajšega, tempera iz minoritskega samostana v Piranu. — Neznani slikar je umetnino v 17. stoletju, dobrih 50 let po njenem nastanku, preslikal z oljnimi barvami, ker mu ni uspelo očistiti nelakirano površino mastne tempere. Stanje podobe med restavriranjem je prikazano na levem posnetku, desni pa nam jo kaže po odstranitvi večjega dela preslikav, ki je potekala v letih 1964 in 1965.

Slikovito in kakovostno

Na vseh dosedanjih razstavah Kluba likovnih ustvarjalcev Šaleške doline smo redno opazili tudi dela Aristida Zornika, profesorja velenjske gimnazije. Odkar je pred več kot desetimi leti prišel v Velenje, se je poleg službenih obveznosti ob redkih prostih urah prosvetnega delavca posvečal tudi slikarstvu, s katerim je plemenitil sebe pa tudi tiste ljubitelje umetnosti, ki smo z neprikritim zadovoljstvom občudovali njegova dela, v katerih je bilo čutiti več kot zgolj amatersko dejavnost.

Aristid Zornik je zagledal luč sveta leta 1913 v delavski družini v Kopru. V družini je bilo več bratov, ki so čutili v sebi tudi nagnjenje do umetnosti. Brat Klavdij je postal akademski slikar in profesor na Akademiji upodabljajočih umetnosti v Ljubljani, pa tudi Aristid se je z vsem srcem zapisal slikarstvu, čeprav mu je le-to pomenilo ljubiteljsko in ne poklicno dejavnost. Kljub temu da je slikal in da še slika tako rekoč bolj za svojo duševno sprostitev, v njegovih delih ni čutiti običajne amaterske banalnosti s katero bi želel ugajati čim širšemu krogu. Z veliko ljubeznijo se je poglabljal v vsako naslikano delo, pa najsi bo to pokrajina, veduta, tihožitje ali celo portret. Naslikal je številne lepote slovenske pokrajine, ki jo je zaznamovalo in preneslo na platno njegovo bistro oko z veščo in premišljeno potezo čopiča. Tudi vedute Velenja in Šoštanja so mu bile hvaležen motiv, zlasti pa koloristično izredno pestro Staro Velenje, ki je zadnja oljna slika iz letošnjega leta. V velik večini je zelo nazorno in slikovito podoživljal naravo okoli sebe, vendar ni zanemaril tudi pristnih domačih tihožitij s kruhom in majoliko ali kakšnim drugim folklornim detajlom. Marsikomu ugajajo še zlasti njegova cvetlična tihožitja, ki so slikana v izrazito svežem koloritu z občutkom nežnosti do cvetja, ki se zdi kakor da je bilo ravnokar prineseno s cvetočega travnika. Na razstavi v domu kulture v Šoštanju je na ogled 19 oljnih slik in en sam akvarel temno rdečih tulipanov. Škoda, da mojster ni pokazal enakega izbora akvarelov, s čimer bi bil njegov slikarski opus še bolj zaokrožen. Ker je ena njegovih boljših slik signirana celo iz leta 1934, gre v šoštanjskem primeru za nekakšno malo avtorjevo retrospektivo. Prav bi bilo, da bi prireditelj razstave Kulturni center Ivan Napotnik iz Velenja pripravil širši izbor umetnikovih del za večjo pregledno razstavo v galeriji kulturnega centra v Velenju. Nedvomno bi si slikar to počastitev z izdajo priložnostnega kataloga tudi zaslužil, saj gre za skromnega ustvarjalca, ki se je s svojimi deli vedno solidno predstavil širšemu likovnemu občinstvu tudi zunaj meja naše občine.

V. KOJC

izobraževanje z delo

Pobuda za ustanovitev in osnutek samoupravnega sporazuma o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti za vzgojo in izobraževanje pedagoških kadrov

VSEM ORGANIZACIJAM ZDRUŽENEGA DELA NA PODROČJU VZGOJNOIZOBRAŽEVALNE, VZGOJNOVARSTVENE IN TELESNOKULTURNE DEJAVNOSTI NA OBMOČJU SR SLOVENIJE!

VSEM IZOBRAŽEVALNIM IN TELESNOKULTURNIM SKUPNOSTIM TER SKUPNOSTIM OTROŠKEGA VARSTVA V SR SLOVENIJI!

Iniciativni odbor, ki deluje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije, predlaga delavcem v vseh vzgojnoizobraževalnih, vzgojnovarstvenih, telesnokulturnih in drugih organizacijah združenega dela, naj ustanovijo svojo posebno izobraževalno skupnost, da bi v njej v svobodni menjavi dela uresničevali svoje posamične in skupne ter širše družbene potrebe in interese na področju vzgoje in izobraževanja kadrov za pedagoške poklice ter usklajevali dejavnost na tem področju s svojimi in širšimi potrebami in možnostmi.

S to pobudo se vključujemo v široko družbeno akcijo, ki naj pospeši razvoj družbenoekonomskih odnosov na področju usmerjenega izobraževanja v smeri izgrajevanja takšnega samoupravnega interesnega organiziranja, da bodo delavci v združenem delu lahko bolj neposredno kot doslej uveljavljali svoj vpliv na vzgojnoizobraževalno politiko in uresničevali svobodno menjavo dela na tem področju.

Uporabniki vzgojnoizobraževalnih storitev v gospodarskih dejavnostih so se z izvajalci teh storitev že povezali v 16 posebnih izobraževalnih skupnostih. Vendar so kadrovsko izobraževalni interesi združenega dela vseh dejavnosti med seboj tako prepleteni, da preobrazba družbenoekonomskih in drugih samoupravnih odnosov na področju usmerjenega izobraževanja ni mogoča, dokler ne bodo ustanovljene posebne izobraževalne skupnosti tudi za področja družbenih dejavnosti (vzgoja in izobraževanje, zdravstvo, kultura, uprava in pravosodje). Zato je ustanovitev teh posebnih izobraževalnih skupnosti v interesu tako delavcev v družbenih dejavnostih kot tudi delavcev v vseh drugih dejavnostih.

Priprave za ustanovitev posebne izobraževalne skupnosti za področja družbenih dejavnosti potekajo vzporedno s pripravo zakona o skupnih osnovah svobodne menjave dela, zakona o planiranju in zakonov, ki naj na novo uredijo posamezne družbene dejavnosti. Tako sprejema tudi naša pobuda s časom, ko sta v pripravi zakon o usmerjenem izobraževanju in zakon o izobraževalnih skupnostih.

Iniciativni odbor je pripravil osnutek samoupravnega sporazuma o ustanovitvi posebne izobraževalne skupnosti za vzgojo in izobraževanje pedagoških kadrov na temelju načelnih opredelitev in izhodišč, na katerih so zgrajeni tudi predlogi za izdajo oziroma osnutki navedenih zakonov.

V obravnavi osnutka samoupravnega sporazuma bo gotovo treba posamezne rešitve usklajevati z opredelitvami zakonodajalca, po drugi strani pa bodo rezultati obravnave osnutka samoupravnega sporazuma lahko pomagali zakonodajalcu izogniti se takšnim splošnim določbam, ki bi pri izvajanju lahko povzročile težave.

Vabimo torej organe upravljanja vseh vzgojnoizobraževalnih, vzgojnovarstvenih, telesnokulturnih ter drugih organizacij, ki so zainteresirane za usmerjeno izobraževanje v pedagoških usmeritvah:

— da izrečejo, če sprejemajo pobudo za ustanovitev posebne izobraževalne skupnosti in

— da organizirajo med delavci javno obravnavo osnutka samoupravnega sporazuma.

Vabimo tudi občinske in posebne izobraževalne skupnosti, skupnosti otroškega varstva in telesnokulturne skupnosti, naj obravnavajo osnutek samoupravnega sporazuma v svojih skupščinah (zlasti v zborih izvajalcev) in v njihovih organih.

Izjave o pobudi za ustanovitev posebne izobraževalne skupnosti, pripombe, mnenja in predloge k osnutku samoupravnega sporazuma pošljite do 30. junija 1979 na naslov:

Izobraževalna skupnost Slovenije — iniciativni odbor PIS za področje vzgojnoizobraževalnih dejavnosti 61000 Ljubljana, Aškerčeva 9.

Pričakujemo vaše aktivno sodelovanje.

Za iniciativni odbor
predsednik
JOŽE DEBERŠEK

OSNUTEK

Delavci v vzgojnoizobraževalnih, vzgojnovarstvenih in drugih temeljnih organizacijah združenega dela ter delovnih skupnosti, ki potrebujejo za opravljanje svojih dejavnosti znanje v pedagoških poklicnih usmeritvah,

in delavci v vzgojnoizobraževalnih organizacijah, ki z uresničevanjem skupno dogovorjenih programov izobraževanja in usposabljanja kadrov za pedagoške poklice pridobivajo dohodek s svobodno menjavo dela, sklepamo

samoupravni sporazum

o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti za vzgojo in izobraževanje pedagoških kadrov

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Udeleženci tega sporazuma ustanavljamo samoupravno interesno skupnost za vzgojo in izobraževanje pedagoških kadrov (v nadaljnjem besedilu: Skupnost[1]) kot posebno izobraževalno skupnost, da bi v njej v svobodni menjavi dela uresničevali svoje posamične in skupne ter širše družbene potrebe in interese na področju vzgoje in izobraževanja kadrov za pedagoške poklice ter usklajevali dejavnosti na tem področju z našimi in širšimi družbenimi potrebami in možnostmi.

2. člen

Delavci v vzgojnoizobraževalnih, vzgojnovarstvenih in drugih temeljnih organizacijah združenega dela ter delovnih skupnostih, ki potrebujejo za opravljanje svojih dejavnosti znanje v pedagoških poklicnih usmeritvah, smo v Skupnosti uporabniki vzgojnoizobraževalnih storitev (v nadaljnjem besedilu: uporabniki).

Delavci v vzgojnoizobraževalnih organizacijah, ki z uresničevanjem skupno dogovorjenih programov izobraževanja in usposabljanja kadrov za pedagoške poklice pridobivajo dohodek s svobodno menjavo dela, smo v Skupnosti izvajalci vzgojnoizobraževalnih storitev (v nadaljnjem besedilu: izvajalci).

[1] Zaradi večje preglednosti je beseda Skupnost napisana z veliko začetnico

3. člen

V Skupnosti bomo uporabniki in izvajalci skupaj in enakopravno:

— usklajevali in načrtovali kadrovsko izobraževalne potrebe uporabnikov in izvajalcev

— sprejemali vzgojnoizobraževalne programe

— načrtovali obseg svobodne menjave dela za zadovoljevanje teh potreb

— sprejemali programe za uresničevanje skupnih interesov oziroma za zadovoljevanje skupnih potreb

— določali merila za vrednotenje vzgojnoizobraževalnih storitev v svobodni menjavi dela

— načrtovali razvoj dejavnosti vzgoje in izobraževanja za pedagoške poklice, usmerjali razvoj organizacij združenega dela iz te dejavnosti in po potrebi ustanavljali nove v skladu z dogovorjenim planom mreže ter organizacij

— sodelovali z uporabniki in izvajalci v drugih posebnih izobraževalnih skupnostih in v občinskih izobraževalnih skupnostih pri sprejemanju planov v zadevah skupnega pomena in skupnih programov

— združevali delo in sredstva za izvedbo dogovorjenih planov oziroma programov

— urejali druge zadeve skupnega pomena za uporabnike in izvajalce v Skupnosti.

4. člen

Medsebojne pravice, obveznosti in odgovornosti v družbenoekonomskih in drugih samoupravnih odnosih v Skupnosti bomo urejali s samoupravnim sporazumevanjem, z družbenim dogovarjanjem in z drugimi oblikami samoupravnega odločanja v skladu s tem sporazumom in zakonom.

5. člen

Svoje posamične in skupne potrebe in interese na področju usmerjenega izobraževanja bomo zadovoljevali v svobodni menjavi dela bodisi neposredno, bodisi v okviru Skupnosti ali prek nje.

V okviru Skupnosti bomo svobodno menjavo dela uresničevali:

— v enoti Skupnosti glede programov, po katerih izvajalci v enoti zadovoljujejo kadrovsko izobraževalne potrebe uporabnikov v enoti,

— v temeljni Skupnosti glede programov, po katerih izvajalci v temeljni skupnosti zadovoljujejo kadrovsko izobraževalne potrebe uporabnikov v temeljni skupnosti,

— v Skupnosti glede programov, s katerimi izvajalci v Skupnosti zadovoljujejo kadrovsko izobraževalne potrebe uporabnikov v Skupnosti ali tudi drugih uporabnikov.

6. člen

Uporabniki bomo svoje posamične in skupne potrebe in interese na področju vzgoje in izobraževanja drugih kadrov, razen pedagoških, zadovoljevali v svobodni menjavi z izvajalci v drugih posebnih izobraževalnih skupnostih neposredno ali prek Skupnosti.

Izvajalci bomo v svobodni menjavi dela z uporabniki v drugih posebnih izobraževalnih skupnostih zadovoljevali njihove potrebe in interese na področju vzgoje in izobraževanja pedagoških kadrov neposredno ali prek Skupnosti.

Tiste potrebe in interese, ki so na področju vzgoje in izobraževanja skupni uporabnikom oziroma izvajalcem v vseh posebnih ali tudi občinskih izobraževalnih skupnostih, bomo zadovoljevali v svobodni menjavi dela prek Skupnosti v okviru Izobraževalne skupnosti Slovenije.

7. člen

Družbenoekonomski odnosi v Skupnosti temeljijo na načelu, da imajo uporabniki pravico odločati o sredstvih, ki jih združujejo v Skupnosti, izvajalci pa pravico, da v svobodni menjavi dela pridobivajo dohodek v sorazmerju s prispevkom, ki ga s svojim delom dajejo k ustvarjanju nove vrednosti v materialni proizvodnji, k povečanju produktivnosti vsega družbenega dela in k razvoju družbe v celoti — v skladu s samoupravno dogovorjenimi razvojnimi potrebami na področju vzgoje in izobraževanja pedagoških kadrov.

8. člen

Delavci v organizacijah združenega dela in delovnih skupnosti uresničujejo samoupravljanje v Skupnosti po načelih enakopravnosti, vzajemne odgovornosti in solidarnosti tako, kot je to določeno s tem samoupravnim sporazumom, z drugim samoupravnim splošnim aktom in z zakonom:

— z odločanjem na svojih zborih, z referendumom in drugimi oblikami neposrednega izjavljanja

— z odločanjem po svojih delegatih v organu upravljanja temeljnih organizacij združenega dela oziroma delovnih skupnosti

— z odločanjem po delegatih v organih Skupnosti, njenih enot in temeljnih skupnosti, Izobraževalne skupnosti Slovenije in zveze oziroma združenj, v katere je vključena Skupnost,

— s kontrolo nad izvrševanjem odločitev, ki jih delavci oziroma njihovi organi sprejemajo pri uveljavljanju svoje pravice odločanja, in nad delom organov in služb v Skupnosti.

II. URESNIČEVANJE SVOBODNE MENJAVE DELA

9. člen

Predmet svobodne menjave dela, ki poteka v okviru in prek Skupnosti, je vzgojnoizobraževalno delo izvajalcev, opravljeno po samoupravno dogovorjenih programih v skladu z zakonom in predpisi na temelju zakona (vzgojnoizobraževalne storitve).

10. člen

S programi vzgojnoizobraževalnih storitev določamo:

— vsebino, obliko in obseg vzgojnoizobraževalnega dela ter pričakovani rezultat tega dela

— materialne in kadrovske pogoje, ki jih moramo izpolnjevati izvajalci

— način spremljanja izvajanja programa in izkazovanja rezultata.

V programih vzgojnoizobraževalnih storitev morajo biti vsebina, oblika in obseg vzgojnoizobraževalnega dela ter pričakovani rezultati usklajeni:

— s kadrovsko izobraževalnimi potrebami uporabnikov in izvajalcev

— s samoupravno dogovorjenimi standardi in normativi

— z dohodkovnimi možnostmi uporabnikov, da zagotovijo izvajalcem sredstva v višini, ki ustreza cenam storitev, oblikovanim v skladu s tem sporazumom.

11. člen

Programe vzgojnoizobraževalnih storitev sprejemamo v Skupnosti praviloma za petletno ali daljše obdobje.

Za obdobje, krajše od pet let, sprejemamo programe vzgojnoizobraževalnih storitev za zadovoljitev specifičnih potreb in interesov ali za pokritje primanjkljaja kadrov v določenem poklicu.

Programe, s katerih izvajanje traja več let, za vsako leto prilagajamo z uskiajevanjem po 10. členu tega sporazuma.

12. člen

Vzgojnoizobraževalne storitve v svobodni menjavi dela vrednotimo s samoupravno dogovorjenimi cenami za enote teh storitev.

Enote vzgojnoizobraževalnih storitev opredeljujemo upoštevaje posebnosti ugotavljanja rezultatov dela po posameznih vrstah vzgojnoizobraževalnih programov.

Pri vrednotenju vzgojnoizobraževalnih storitev v svobodni menjavi dela upoštevamo osnove in merila, določene s tem samoupravnim sporazumom ter z družbenim dogovorom in samoupravnim sporazumom o skupnih osnovah in merilih za vrednotenje rezultatov dela na področju družbenih dejavnosti oziroma vzgojnoizobraževalnih dejavnosti.

13. člen

Cena storitve, opravljene v samoupravno dogovorjenem obsegu in s predvidenim rezultatom, mora temeljni organizaciji združenega dela

(Nadaljevanje na 8. strani)

(Nadaljevanje s 7. strani)

izvajalcev zagotoviti celotni prihodek v takšni višini, da delavci iz njega lahko:

1. pokrijejo potrebne materialne stroške v zvezi z opravljeno storitvijo,
2. pokrijejo stroške amortizacije osnovnih sredstev, potrebnih za opravljanje storitve,
3. ustvarijo dohodek, ki jim zadošča:

a) da poravnajo obveznosti za zadovoljevanje določenih skupnih in splošnih družbenih potreb ter druge določene obveznosti in izdatke, ki se na podlagi temelja zakona pokrivajo iz dela dohodka, ustvarjenega z realizacijo storitve;

b) da oblikujejo sredstva za osebne dohodke in skupne porabe delavcev, udeleženih pri opravljanju storitve, upoštevaje rezultate njihovega živega in minulega dela;

c) da oblikujejo tisti del dohodka, ki je ustvarjen z realizacijo storitve.

Sredstva, ki jih delavci potrebujejo za širitev materialne osnove dela, vračunamo v ceno storitev, če je tako določeno s samoupravnim sporazumom.

14. člen

Materialne stroške vračunamo v ceno vzgojnoizobraževalne storitve na temelju samoupravno dogovorjenih normativov potroškov za posamezne vrste storitev.

Višino materialnih stroškov, ki se vračunajo v ceno vzgojnoizobraževalne storitve na podlagi normativov, ugotavljamo po tržnih cenah blaga in storitev, predvidenih v normativih potroškov.

15. člen

Amortizacijske stroške vračunamo v ceno vzgojnoizobraževalne storitve na podlagi samoupravno dogovorjenih normativov šolskega prostora in standardov opreme za posamezne vrste storitev.

Višino amortizacijskih storitev na podlagi standardov oziroma normativov ugotavljamo po amortizacijskih stopnjah, ki jih na posamezne skupine osnovnih sredstev določa zakon kot najnižje, obračunamo pa jih na osnovo, ki jo predstavlja vrednost normiranih površin oz. standardne opreme po tržnih cenah.

16. člen

Za storitev, ki je opravljena v dogovorjenem obsegu, toda z boljšim rezultatom od predvidenega, je ocena ustrezno višja.

Za storitev, ki je opravljena v manjšem obsegu od samoupravno dogovorjenega, ali s slabšim rezultatom od predvidenega, je cena ustrezno nižja.

17. člen

Če temeljna organizacija združenega dela izvajalcev opravlja storitve po dveh ali več vzgojnoizobraževalnih programih, oblikujejo ceno za vsako od teh storitev posebej.

18. člen

Cene vzgojnoizobraževalnih storitev ugotavljamo, ko so storitve opravljene.

Za storitve, opravljene po programih, katerih izvajanje traja več kot eno leto, ugotavljamo po poteku vsakega leta ceno za tisti del storitev, ki je bil v tem letu opravljen.

Izvajalci imajo med letom pravico do akontacij na ceno storitve. Razlike med prejetim zneskom akontacij in zneskom cene storitve poravnamo po poteku leta.

III. ZDRUŽEVANJE DELA IN SREDSTEV

19. člen

Za izvedbo programov vzgojnoizobraževalnih storitev in drugih samoupravno dogovorjenih programov Skupnosti združujemo uporabniki sredstva s prispevki za te programe.

Po določanju višine prispevkov upoštevamo kadrovsko izobraževalne potrebe in dohodkovne možnosti temeljnih organizacij združenega dela oziroma delovnih skupnosti uporabnikov.

20. člen

Višino prispevkov uporabnikov za izvedbo posameznih programov Skupnosti dokončno določamo, ko so programi izvedeni.

Pri programih, ki njihovo izvajanje traja več let, določamo dokončno višino prispevkov po poteku leta za tisti del programa, ki je bil v tem letu izveden.

21. člen

Med letom plačujemo uporabniki obveznosti na račun prispevkov v višini in v rokih, določenih s samoupravnim sporazumom.

Če bi sredstva, vplačana na račun prispevkov, med letom očitno presegala dogovorjene zneske združenih sredstev, bomo ustrezno znižali obveznosti za preostali del leta. Z zaključnim računom ugotovljeni presežek združenih sredstev nad samoupravno dogovorjenim zneskom se uporabnikom vrne ali pa se jim poračuna pri obveznostih za naslednje leto. To velja tudi za presežek, ki nastane, če niso izvedeni vsi samoupravno dogovorjeni programi ali če posamezni programi niso izvedeni v predvidenem obsegu in s predvidenim rezultatom.

22. člen

Če temeljna organizacija združenega dela uporabnikov uvede sanacijski postopek zaradi nekrite izgube in zahteva od Skupnosti sodelovanje pri sanaciji, sprejmejo uporabniki in izvajalci v Skupnosti ukrepe, ki so nujni za uspešno sanacijo.

Ti ukrepi so lahko:

1. odpis terjatev iz naslova določenih prispevkov v letu, v katerem je izkazana nekrita izguba,
2. oprostitev ali znižanje določenih prispevkov za čas odplačevanja sanacijskih kreditov,
3. odlog plačila določenih prispevkov, dospelih v času odplačevanja sanacijskih posojil, največ za dobo petih let po odplačilu sanacijskih posojil.

23. člen

Če temeljna organizacija združenega dela izvajalcev uvede sanacijski postopek zaradi nekrite izgube, lahko Skupnost prevzame sanacijo sama ali skupaj z drugimi prevzemniki sanacije tako, da uporabniki in izvajalci namenijo določen znesek za kritje izgube kot sanacijsko posojilo ali brez obveznosti vračila oziroma kot odpis terjatev.

Sredstva brez obveznosti vračila ali odpis terjatev je mogoče nameniti samo za kritje izgube, nastale pri izvajanju programov vzgojnoizobraževalnih storitev.

Sanacijsko posojilo se lahko da največ za dobo petih let.

Skupnost ne prevzame sanacije, če uporabniki in izvajalci ugotovijo, da dejavnost temeljne organizacije združenega dela, ki je v sanacijskem postopku, ni bistvenega pomena za uresničevanje dogovorjenih programov Skupnosti.

24. člen

Če se s posebnim samoupravnim sporazumom ne dogovorijo drugače, prispevajo sredstva za sanacijo v primerih iz 22. in 23. člena tega sporazuma uporabniki oziroma izvajalci solidarno, in sicer:

— uporabniki v sorazmerju z višino svojih prispevkov za programe Skupnosti

SESTAVA
INICIATIVNEGA ODBORA ZA USTANOVITEV POSEBNE IZOBRAŽEVALNE SKUPNOSTI ZA PODROČJE VZGOJNOIZOBRAŽEVALNIH DEJAVNOSTI:

1. **Branko BOŽIČ (Pedagoška akademija, Ljubljana),**
2. **Jože DEBERŠEK (Izobraževalna skupnost Slovenije),**
3. **Alojz FRIDL (Telesnokulturna skupnost Slovenije),**
4. **Boris GABRIČ (Izobraževalna skupnost Slovenije),**
5. **Tone KRAMAR (Center strokovnih šol, Ljubljana),**
6. **Mirko PAK (Filozofska fakulteta v Ljubljani),**
7. **Franci PIVEC (Pedagoška akademija, Maribor),**
8. **Valentin PIVK (republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja),**
9. **Marjeta POTRČ (Zveza skupnosti otroškega varstva Slovenije),**
10. **Marjeta ŠMUC (Republiški komite za vzgojo in izobraževanje),**
11. **Vera VOŠNJAK (Gimnazija pedagoške smeri, Ljubljana).**

Predsednik iniciativnega odbora je Jože DEBERŠEK, namestnik predsednika pa Boris GABRIČ.

— izvajalci v sorazmerju z višino svojih prihodkov iz naslova cen vzgojnoizobraževalnih storitev po programih Skupnosti.

Temeljne organizacije združenega dela in delovne skupnosti, ki so prispevale sredstva za sanacijo, imajo pravico do vrnitve sredstev, namenjenih za kritje odloga plačila prispevkov oziroma za sanacijsko posojilo.

25. člen

Če Skupnost v zaključnem računu izkaže nekrite odhodke, sprejemajo uporabniki in izvajalci programa ukrepov za uskladitev obsega in pogojev nadaljnje svobodne menjave dela ter obsege odhodkov z razpoložljivimi sredstvi.

Med ukrepi iz prejšnjega odstavka so lahko: zmanjšanje obsega programov, ukinitev določenih programov, znižanje cen storitev in povečanje prispevkov uporabnikov.

Če za kritje izkazanih nekritih odhodkov v roku, določenem z zakonom, Skupnost ne more dobiti sanacijskega posojila ali sredstev brez obveznosti vračila, ji sredstva zagotovijo uporabniki z vnaprejšnjim plačilom še ne dospelih obveznosti na račun dogovorjenih prispevkov v tekočem letu, izvajalci pa z odložitvijo svojih dospelih terjatev nadalje do konca tekočega leta.

26. člen

Izvajalci se bomo v okviru Skupnosti samoupravno sporazumevali o združevanju sredstev za uresničevanje določenih skupnih interesov, kot so:

— skupne rezerve
— skupne naložbe v obnavljanje in razširitev materialne osnove dela
— strokovno izpopolnjevanje delavcev in štipendiranje
— uresničevanje pravic in izpolnjevanje obveznosti v ekonomskih odnosih s tujino
— in drugi skupni interesi ali skupne naloge izvajalcev.

Za uresničevanje skupnih interesov oziroma nalog iz prejšnjega odstavka bomo izvajalci združevali sredstva temeljnih organizacij združenega dela tako, kot bomo to določili s samoupravnim sporazumom o združevanju sredstev.

S samoupravnim sporazumom iz prejšnjega odstavka bomo poleg namena združevanja sredstev in višine obveznosti udeležencev določili tudi način upravljanja z združenimi sredstvi in pogoje za njihovo porabo.

27. člen

Zoper temeljno organizacijo združenega dela oziroma delovno skupnost, ki ne izpolnjuje svojih obveznosti glede plačevanja prispevkov po tem ali drugem samoupravnem sporazumu, nastopi Skupnost z ukrepi na izterjavo.

Če temeljna organizacija združenega dela oziroma delovna skupnost ne plača svojega prispevka pravočasno, je dolžna plačati zamudne obresti po obrestni meri 12 % letno.

IV. PLANIRANJE

28. člen

Nosilci planiranja v Skupnosti so delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih, članicah Skupnosti.

Planiranje v Skupnosti mora biti v skladu z dohodkom, ki je kot rezultat skupne družbene produktivnosti planiran v temeljnih organizacijah združenega dela uporabnikov.

29. člen

Plani Skupnosti temeljijo na samoupravnih sporazumih o temeljih planov.

S planom Skupnosti ni mogoče določiti programov in obveznosti za njihovo izvedbo, če ti programi in njim ustrezne obveznosti niso opredeljeni s samoupravnim sporazumom o temeljih planov Skupnosti.

30. člen

S samoupravnim sporazumom o temeljih planov uskladimo medsebojne odnose pri pridobivanju in razporejanju dohodka in druge medsebojne odnose v družbeni reprodukciji tako, da za zadovoljevanje dogovorjenih potreb in interesov določimo programe, ki so jih izvajalci glede na svoje planirane kadrovske in materialne zmogljivosti zmožni izvesti, in so uporabniki glede na svoje planirane dohodkovne in druge materialne možnosti zmožni zagotoviti sredstva v višini planske vrednosti storitev.

S samoupravnim sporazumom o temeljih planov opredelimo:

— programe vzgojnoizobraževalnih storitev in druge programe po vsebini, obsegu in pričakovanju rezultatov
— katere programe bomo uresničevali v neposredni svobodni menjavi dela, katere v enotah Skupnosti oziroma v temeljnih skupnostih in katere v Skupnosti oziroma prek Skupnosti
— merila za oblikovanje ocen storitev po osnovah, določenih s tem sporazumom
— vrednost programov ugotovljeno po osnovah in merilih za oblikovanje cen storitev
— planirani obseg združevanja sredstev in planirano višino prispevkov posamezne programe
— druge elemente, določene z zakonom in družbenim dogovorom oziroma dogovorom o temeljih družbenega plana SR Slovenije.

31. člen

Z dolgoročnim planom določamo dolgoročne cilje in smeri razvoja dejavnosti Skupnosti v skladu z dolgoročnimi cilji in smermi razvoja vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji, posebej še usmerjenega izobraževanja, ter v skladu z dolgoročnimi cilji in smermi razvoja družbe in njenih proizvajalnih sil.

S srednjeročnim planom določamo cilje in usmeritve dejavnosti Skupnosti v srednjeročnem obdobju v skladu s srednjeročnimi cilji in usmeritvami srednjeročnega plana vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji, posebej še usmerjenega izobraževanja, ter v skladu s srednjeročnimi cilji in usmeritvami razvoja družbe in njenih proizvajalnih sil. S srednjeročnim planom opredelimo in ovrednotimo programe skupnosti ter planiramo obseg svobodne menjave dela za njihovo uresničevanje v skladu s samoupravnim sporazumom o temeljih planov.

Z letnim planom določimo cilje in usmeritve dejavnosti Skupnosti v okviru ciljev in usmeritev srednjeročnega plana, opredelimo izvajalce posameznih programov, vrednotimo te programe ter planiramo obseg svobodne menjave dela za njihovo uresničevanje.

32. člen

Organi Skupnosti so dolžni spremljati izvajanje samoupravnih sporazumov o temeljih planov in izvajanje planov ter najmanj enkrat letno poročati o tem delavcem v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih uporabnikov in izvajalcev.

33. člen

Zaradi uresničevanja načela sočasnega planiranja in usklajevanja planov ter usklajenega spremljanja izvajanja samoupravnih sporazumov o temeljih planov se z drugimi izobraževalnimi skupnostmi dogovarjamo in v Izobraževalni skupnosti Slovenije sprejemamo enotno metodologijo planiranja in enotni sistem kazalcev za pripravo planskih dokumentov ter za spremljanje in analizo učinkov izvajanja sprejetih samoupravnih sporazumov o temeljih planov in na njih zasnovanih planov.

V. POGOJI ZA ORGANIZIRANJE V ENOTE IN TEMELJNE SKUPNOSTI

34. člen

V enoto Skupnosti se lahko organizirajo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih uporabnikov, ki z uresničevanjem določenega vzgojnoizobraževalnega programa zadovoljujejo svoje določene kadrovsko izobraževalne potrebe in interese, in delavci v temeljni organizaciji združenega dela izvajalcev, ki ta program uresničujejo.

35. člen

Če temeljna organizacija združenega dela izvajalcev zadovoljuje kadrovsko izobraževalne potrebe istega kroga uporabnikov z izvajanjem dveh ali več vzgojnoizobraževalnih programov, se enota Skupnosti lahko oblikuje ob celoti teh programov.

Če temeljna organizacija združenega dela izvajalcev uresničuje vzgojnoizobraževalni program s sodelovanjem druge temeljne organizacije združenega dela izvajalcev, s katero je povezana v delovni organizaciji ali drugi obliki združevanja dela in sredstev, se v enoto Skupnosti ob tem programu lahko poveže tudi ta druga temeljna organizacija združenega dela.

36. člen

Temeljna organizacija združenega dela in delovna skupnost uporabnikov se lahko povežeta z drugimi uporabniki in z izvajalci v več enotah Skupnosti.

Temeljna organizacija združenega dela izvajalcev, ki z izvajanjem različnih vzgojnoizobraževalnih programov zadovoljuje kadrovsko izobraževalne potrebe različnih krogov uporabnikov, se lahko poveže s temi uporabniki v več enotah Skupnosti.

37. člen

Temeljno skupnost lahko oblikujejo uporabniki in izvajalci za določeno področje skupnih interesov, opredeljenih s programi sorodne usmeritev kot so programi izobraževanja in usposabljanja vzgojiteljskih kadrov, kadrov za osnovno šolstvo, kadrov za šolstvo v usmerje

izobraževanje delo

nem izobraževanju, kadrov za telesno kulturo in druge skupine sorodno usmerjenih programov.

Vsaka temeljna organizacija združenega dela oziroma delovna skupnost se lahko poveže v več temeljnih skupnostih.

38. člen

Pobudo za organiziranje v enoto Skupnosti oziroma temeljno skupnost lahko da organ upravljanja vsake temeljne organizacije združenega dela, ki je članica Skupnosti. Organi več takšnih organizacij lahko v ta namen ustanovijo iniciativni odbor.

Pobudniki oziroma njihov iniciativni odbor predlaga vsem temeljnim organizacijam združenega dela in delovnim skupnostim, ki se po določbah tega sporazuma lahko organizirajo v določeno enoto Skupnosti oziroma v temeljno skupnost, naj se vključijo v postopek samoupravnega sporazumevanja in delegirajo svoje delegate v iniciativni odbor ali drug skupen organ.

Skupni organ iz prejšnjega odstavka ugotovi udeležence samoupravnega sporazumevanja, pripravi osnutek samoupravnega sporazuma in ga da udeležencem, samoupravnega sporazumevanja v obravnavo; zanjo določi predlog samoupravnega sporazuma in ga predloži v sprejem vsem udeležencem samoupravnega sporazumevanja.

39. člen

Samoupravni sporazum o organiziranju v enoto Skupnosti oziroma v temeljno skupnost je sklenjen, ko ga sprejme večina temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti uporabnikov in temeljne organizacije združenega dela izvajalcev, ki se po določbah sporazuma lahko povežejo v to enoto Skupnosti oziroma v to temeljno skupnost.

K samoupravnemu sporazumu iz prejšnjega odstavka lahko pristopijo tudi članice Skupnosti, ki niso sodelovale pri njegovem sprejemanju, če se po določbah sporazuma lahko povežejo v to enoto Skupnosti oziroma v to temeljno skupnost.

40. člen

S samoupravnim sporazumom o organiziranju v enoto Skupnosti oziroma v temeljno skupnost in z drugimi samoupravnimi akti enote Skupnosti oziroma temeljne skupnosti ni mogoče določiti ničesar, kar bi bilo v nasprotju s samoupravnim sporazumom o ustanovitvi Skupnosti ali z drugimi samoupravnimi splošnimi akti Skupnosti.

VI. ODLOČANJE V SKUPNOSTI

a) Oblike odločanja

41. člen

Delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih, ki niso članice Skupnosti, odločajo na svojih zborih, z referendumom ali drugo obliko neposrednega izjavljanja:

— o sprejetju tega samoupravnega sporazuma ter njegovih sprememb in dopolnitev

— o sprejetju samoupravnega sporazuma o organiziranju v enoto Skupnosti oziroma v njeno temeljno skupnost

— o elementih za samoupravne sporazume o temeljih planov Skupnosti

— o drugih vprašanjih, določenih s s samoupravnim splošnim aktom Skupnosti, njene enote ali temeljne skupnosti oziroma z zakonom.

Če s samoupravnim splošnim aktom ali z zakonom ni določena druga oblika neposrednega izjavljanja delavcev, sprejemajo delavci odločitve iz prejšnjega odstavka na svojih zborih z večino glasov vseh delavcev.

42. člen

Po svojih delegatih v organih upravljanja temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti sprejemajo delavci samoupravne sporazume:

— o temeljih planov Skupnosti

— o programih vzgojnoizobraževalnih storitev in drugih programih Skupnosti ter o prevzemanju obveznosti za njihovo uresničevanje

— o združevanje sredstev za skupne rezerve, za naložbe v obnavljanje in širitev materialne osnove vzgojnoizobraževalnega dela in za druge skupne interese oziroma naloge,

— o povezovanju Skupnosti v zvezo samoupravnih interesnih skupnosti za določeno širše področje

— o drugih vprašanjih, določenih s samoupravnim splošnim aktom Skupnosti, njene enote oziroma temeljne skupnosti ali z zakonom.

43. člen

Po svojih delegatih v zboru delegatov enote Skupnosti oziroma temeljne skupnosti ter v skupščini Skupnosti sprejemamo delavci odločitve, ki so potrebne:

— za delovanje enote, temeljne skupnosti oziroma Skupnosti in njihovih organov

— za začetek in potek samoupravnega sporazumevanja ter za ugotovitve, da so sklenjeni samoupravni sporazumi, ki jih sklepajo delavci po svojih delegatih v organih upravljanja temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti

— za izvajanje teh samoupravnih sporazumov

44. člen

Skupščina Skupnosti:

— sprejema statut Skupnosti, poslovnik o svojem delu in programe svojega dela;

— obravnava pobude za samoupravno sporazumevanje v okviru Skupnosti, sprejema osnutke takšnih samoupravnih sporazumov in jih daje v obravnavo organom upravljanja temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti oziroma organom enot Skupnosti in temeljnih skupnosti, določa predloge teh samoupravnih sporazumov in ugotavlja, kdaj so ti samoupravni sporazumi sklenjeni;

— sprejema plane Skupnosti in ukrepe za njihovo uresničevanje v skladu s samoupravnim sporazumom o temeljih plana;

— sprejema samoupravne splošne akte in ukrepe za uresničevanje programov Skupnosti v skladu s sklenjenimi samoupravnimi sporazumi,

— sprejema samoupravne splošne akte in ukrepe za uveljavljanje pravic ter izpolnjevanje obveznosti in odgovornosti, določenih s tem sporazumom in z drugimi samoupravnimi sporazumi,

— sodeluje v družbenem dogovarjanju in sprejema družbene dogovore, kadar se s tem zagotavlja in usklajuje samoupravno urejanje družbenoekonomskih in drugih odnosov v Skupnosti,

— sklepa samoupravne sporazume z drugimi izobraževalnimi skupnostmi, s samoupravnimi interesnimi skupnostmi ter z drugimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi o medsebojnem sodelovanju v vprašanjih, ki so skupnega pomena, o usklajevanju programov, o usklajevanju osnov in meril v svobodni menjavi dela, o združevanju dela in sredstev ali o izvajanju drugih ukrepov za dosego skupnih ciljev,

— sklepa samoupravni sporazum o ustanovitvi Izobraževalne skupnosti Slovenije;

— zavzema stališča v vprašanjih, o katerih sprejema odločitve skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije;

— sprejema ukrepe na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite;

— sprejema druge odločitve, kadar je za to pooblaščena s samoupravnim sporazumom ali z zakonom.

Natančen naziv in naslov organizacije:

_____

_____

Datum: _____

IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE
Iniciativnemu odboru za ustanovitev
posebne izobraževalne skupnosti za področje
vzgojnoizobraževalnih dejavnosti

61000 LJUBLJANA
Aškerčeva 9

Obveščamo vas, da sprejemamo pobudo za ustanovitev samoupravne interesne skupnosti za vzgojo in izobraževanje pedagoških kadrov.

Prilagamo pripombe, mnenja in predloge k osnutku samoupravnega sporazuma o ustanovitvi navedene skupnosti.

Priimek in ime: _____

Funkcija: _____

Podpis: _____

M. P.

b) Sistem delegiranja

45. člen

Delegate v zbor uporabnikov skupščine Skupnosti delegirajo na podlagi zakona oblikovane delegacije v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih uporabnikov, in to po enega delegata na 500 delavcev.

Delegacije temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti, v katerih je manj kot 500 delavcev, se v okviru delovnih organizacij in drugih oblik združevanja dela in sredstev ali kake drugačne oblike medsebojnega sodelovanja teh organizacij in skupnosti združujejo v konference delegacij zaradi delegiranja skupnih delegatov v zbor uporabnikov.

Zbor uporabnikov v zboru delgatov enote Skupnosti oziroma njene temeljne skupnosti se šteje kot konferenca delegacij tistih temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti, ki sestavljajo enoto oziroma temeljno skupnost kot uporabniki.

Zbor uporabnikov v zboru delegatov enote Skupnosti oziroma njene temeljne skupnosti delegira v zbor uporabnikov enega delegata, čeprav je v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih uporabnikov manj kot 500 delavcev.

46. člen

Delegate v zbor izvajalcev skupščine Skupnosti delegirajo delavski svet ali drugi ustrezni organi upravljanja temeljnih organizacij združenega dela izvajalcev oziroma njihove v ta namen izvoljene delegacije.

Vsaka temeljna organizacija združenega dela, ki samostojno izvaja popoln vzgojnoizobraževalni program za določen poklic ali skupino poklicev, ima v zboru izvajalcev eno delegatsko mesto.

Temeljne organizacije združenega dela izvajalcev, ki skupno uresničujejo vzgojnoizobraževalni program s sodelovanjem v okviru delovne organizacije ali druge oblike združevanja dela in sredstev, imajo v zboru izvajalcev eno delegatsko mesto...

V primeru iz prejšnjega odstavka delegira skupnega delegata organ upravljanja delovne organizacije oziroma druge oblike združevanja dela in sredstev ali zbor izvajalcev v zboru delegatov enote Skupnosti, če je tako dogovorjeno s samoupravnim sporazumom.

Po enega delegata v zbor izvajalcev delegira tudi zbor izvajalcev v zboru delegatov vsake temeljne skupnosti.

c) Način odločanja delavcev in drugih delovnih ljudi po delegatih

47. člen

Zbor delegatov enote in temeljne skupnosti ter skupščine Skupnosti sprejemajo odločitve z usklajevanjem stališč do vprašanj, ki sodijo v delovno področje teh organov.

Ko delegati v organih iz prejšnjega odstavka obravnavajo posamezna vprašanja, zastopajo stališča delavcev, ki so jih izvolili, in stališča delegacij oziroma delegatskih organov, ki so jih delegirali. Delegati v mejah prejetih pooblastil usklajujejo različna stališča, da bi našli rešitev, ki najbolj ustreza utemeljenim posamičnim, skupnim in širšim družbenim potrebam in interesom.

V obravnavanju vprašanj in usklajevanju stališč lahko sodelujejo tudi predstavniki družbeno-političnih in družbenih organizacij ter predstavniki družbeno-političnih skupnosti kot tudi predstavniki društev in združenj občanov, katerih dejavnost lahko prispeva uresničevanju določenih vzgojno-izobraževalnih smotrov.

48.. člen

Če z usklajevanjem stališč v delegatskem organu iz 47. člena ni mogoče doseči soglasja vseh navzočih d delegatov, se delegati osebno izjavljajo o vseh predlaganih rešitvah. Sprejeta je tista rešitev, za katero se izjavi več kot polovica delegatov od skupnega števila delegatskih mest v zboru uporabnikov in v zboru izvajalcev.

Kadar med delegati ni soglasja o zadevah, ki jih ureja poslovnik, je sprejeta rešitev, za katero se izjavi večina navzočih delegatov v vsakem zboru.

Če je ob volitvah na kandidatni listi več kandidatov, kot jih je treba izvoliti, so izvoljeni tisti, za katere je glasovalo največ delegatov.

Če niti z osebnim izjavljanjem delegatov ni sprejeta nobena od predlaganih rešitev, si delegati prizadevajo najti ustrezno rešitev z usklajevanjem stališč v nadaljnji razpravi na isti seji. Če v tem ne uspejo, preložijo sprejemanje odločitve, da bi nerešena vprašanja ponovno obravnavali najprej v svojih delegacijah oziroma v zborih delegatov.

Kadar ni doseženo soglasje med zboroma, delegati usklajujejo razlike v stališčih po postopku, določenem s statutom in poslovnikom.

VII. SAMOUPRAVNA DELAVSKA KONTROLA

49. člen

Delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnosti uresničujejo samoupravno delavsko kontrolo v Skupnosti neposredno, po svojih delegatih v organih Skupnosti ter njenih enot in temeljnih skupnosti in po svojih delegatih v odboru samoupravne delavske kontrole.

Način, kako se delavci seznanjajo s plani in programi Skupnosti, z uresničevanjem svobodne menjave dela in drugih družbeno-ekonomskih odnosov ter z delom organov Skupnosti, urejajo statut in drugi samoupravni splošni akti Skupnosti.

S samoupravnimi splošnimi akti iz prejšnjega odstavka se delavcem v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnosti ter njihovim organom samoupravne delavske kontrole zagotovi tudi uresničevanje pravice do vpogleda v listine, spise in poročila ter v poslovanje z združenimi sredstvi.

50. člen

Skupščina Skupnosti v funkciji samoupravne delavske kontrole nadzoruje delo svojih izvršilnih organov in strokovnih služb ter delavcev, ki odravljajo strokovna in administrativnotehnična opravila ali naloge s posebnimi pooblastili in odgovornostmi.

V nadzorovanju njihovega dela jim skupščina daje smernice in navodila, da bi odpravili ugotovljene nepravilnosti.

51. člen

Odbor samoupravne delavske kontrole nadzoruje izvajanje samoupravnih sporazumov, družbenih dogovorov in drugih v Skupnostih sprejetih samoupravnih splošnih aktov zlasti glede uveljavljanja pravic, izpolnjevanje obveznosti in uresničevanja odgovornosti delavcev, njihovih temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnostih, organov Skupnosti ter njenih enot in temeljnih skupnosti, organov skupnosti ter njenih enot in temeljnih skupnosti kot tudi strokovnih služb in delavcev, ki zanje opravljajo strokovna in administrativno-tehnična opravila in naloge s posebnimi pooblastili in odgovornostmi.

Odbor samoupravne delavske kontrole posebno skrbno nadzoruje poslovanje z združenimi sredstvi in uporabo teh sredstev.

S statutom in drugimi samoupravnimi splošnimi akti Skupnosti se uredi obveznost organov, strokovnih služb in delavcev s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, da sproti obveščajo odbor samoupravne delavske kontrole o odločitvah, ki so pomembne za njegovo delo, in da mu dajo nea voljo podatke, ki jih potrebuje za delo.

52. člen

Skupščina Skupnosti je dolžna obravnavati poročila in predloge odbora samoupravne delavske kontrole ter odpraviti nepravilnosti oziroma obvestiti odbor samoupravne delavske kontrole o ugotovljenem stanju, sprejetih ukrepih ali stališču v zvezi s posameznim vprašanjem.

Če pride do nesoglasja med skupščino in odborom samoupravne delavske kontrole, odločijo o spornem vprašanju delavci po svojih delegatih v organih upravljanja temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti.

53. člen

Odbor samoupravne delavske kontrole volimo za čas, kolikor traja mandatna doba delegatov v delegacijah organizacij združenega dela.

Člani odbora samoupravne delavske kontrole ne morejo biti odpoklicani pred potekom mandatne dobe, razen v primerih, ki jih določa zakon.

54. člen

Možne kandidate za člane odbora samoupravne delavske kontrole predlagajo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih na kandidacijskih konferencah, ki jih sklicujejo organizacije sindikata.

Predloge možnih kandidatov usklajujejo delegati na konferencah delegacij oziroma v zborih enot in temeljnih skupnosti ter v skupščini Skupnosti.

55. člen

Za člana odbora samoupravne delavske kontrole ne more biti kandidiran, kdor po zakonu ne more biti izvoljen v delegacije za samoupravne interesne skupnosti, in tudi ne delavec, ki opravlja strokovna in administrativno-tehnična opravila ali naloge s posebnimi pooblastili in odgovornostmi za Skupnost, njeno enoto ali temeljno skupnost.

Nihče ne more biti več kot dvakrat zaporedoma izvoljen za člana odbora samoupravne delavske kontrole.

Kdor je izvoljen v odbor samoupravne delavske kontrole, ne more biti delegiran v skupščino Skupnosti.

(Nadaljevanje na 10. strani)

(Nadaljevanje z 9. strani)

izobraževanje delo

VIII. DRUGA SAMOUPRAVNA RAZMERJA V SKUPNOSTI

56. člen

Skupnost, njene enote in temeljne skunosti so kot družbene pravne osebe samostojne v pravicah, obveznostih in odgovornostih, ki jih imajo po tem sporazumu, po svojih samoupravnih splošnih aktih in po zakonu.

57. člen

Skupnost, njene enote in temeljne skupnosti sodelujejo med seboj in z drugimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi oziroma z njihovimi enotami in temeljnimi skupnostmi ter z drugimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi, kadar je to potrebno zaradi usklajevanja stališč o zadevah, ki so skupnega pomena, usklajevanja programov, usklajevanja osnov in meril v svobodni menjavi dela ali dogovarjanja o ukrepih za dosego skupnih ciljev.

Skupnost lahko ustanavlja skupne organe z drugimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi za sodelovanje z njimi.

Skupnost se za sodelovanje z drugimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi lahko poveže z njimi v zvezo samoupravnih interesnih skupnosti za določeno širše področje.

Skupnost se z drugimi izobraževalnimi skupnostmi združuje v Izobraževalno skupnost Slovenije, da bi v njej usklajevali politiko na vzgojnoizobraževalnem področju in urejali druge zadeve skupnega pomena.

58. člen

S statutom Skupnosti se v skladu s tem sporazumom podrobneje uredijo vprašanja, ki so pomembna za delovanje Skupnosti, kot so:

— natančnejši pogoji za organiziranje in načela za samoupravno organiziranost enot Skupnosti in temeljnih skupnosti;

— v katerih primerih, razen primerov, ki jih določa sporazum, sprejemajo odločitve delavci z neposrednim izjavljanjem ali po svojih delegatih v organih upravljanja temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti;

— število delegatskih mest v skupščini Skupnosti in število delegatov, ki jih delegirajo zbori delegatov posameznih enot in temeljnih skupnosti oziroma posamezne konference delegacij;

— usklajevalni postopek za primer, da med zboroma skupščine ni soglasja;

— delovno področje, pooblastila, obveznosti in odgovornosti delegatov s stalnimi funkcijami v skupščini in njenih zborih ter njihovih organih in način njihove izvolitve in razrešitve;

— oblikovanje izvršilnih organov in delovnih teles skupščine in njenih zborov, njihova delovna področja, pooblastila, obveznosti in odgovornosti, način izvolitve in odpoklica članov ter njihove pravice, obveznosti in odgovornosti;

— opravljanje strokovnih in administrativno-tehničnih opravil za skupščino in njene organe ter pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev, ki jih opravljajo;

— naloge s posebnimi pooblastili in odgovornostmi delavcev, ki jih opravljajo;

— sedež Skupnosti;

— zastopanje in predstavljanje Skupnosti;

— odgovornost Skupnosti v pravnem prometu;

— načela za ureditev vprašanj, ki se urejajo s poslovnikom Skupščine;

— druga vprašanja, določena s tem sporazumom ali z zakonom.

59. člen

Za reševanje sporov, ki nastanejo v družbenoekonomskih in drugih samoupravnih odnosih v Skupnosti, je pristojno Sodišče združenega dela za področje izobraževalnih skupnosti v SR Sloveniji v mejah svoje stvarne pristojnosti.

Ne glede na prejšnji odstavek se stranke v sporu lahko sporazumejo, da spor reši arbitraža, ki so jo ustanovile s samoupravnim sporazumom.

IX. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

60. člen

Določbe tega samoupravnega sporazuma, ki se nanašajo na uresničevanje svobodne menjave dela, na združevanje dela in sredstev ter na planiranje, kolikor niso takoj uresničljive na doseženi stopnji razvoja teh odnosov v družbeni skupnosti in posebej v okviru Izobraževalne skupnosti Slovenije, bomo postopno uveljavili najpozneje do začetka leta 1981.

Skupnost bo vse pravice, obveznosti in odgovornosti na svojem delovnem področju prevzela od Izobraževalne skupnosti Slovenije najpozneje do konca leta 1979.

61. člen

Prvo sejo zborov skupščine Skupnosti pripravi in skliče iniciativni odbor, ki je sprožil postopek samoupravnega sporazumevanja in po javni obravnavi osnutka določil predlog tega samoupravnega sporazuma.

Prvo sejo zbora začne predsednik ali član iniciativnega odbora, ki ga določi ta odbor, in jo vodi do izvolitve predsednika zbora.

Ko zbora ugotovita, da je ta samoupravni sporazum sklenjen, obravnavata predlog statuta Skupnosti in poslovnika skupščine, po sprejemu teh aktov pa izvedeta volitve organov in delovnih teles zborov in skupščine.

62. člen

Ta sporazum je sklenjen, ko ga sprejmejo organi upravljanja večine temeljnih organizacij združenega dela, ki so po tem sporazumu lahko uporabniki in večina temeljnih organizacij združenega dela, ki so po tem sporazumu lahko izvajalci, in to dejstvo ugotovi skupščina Skupnosti.

K sklenjenemu sporazumu lahko pristopi vsaka temeljna organizacija združenega dela oziroma delovna skupnost, ki je lahko uporabnik ali izvajalec vzgojnoizobraževalnih storitev po tem sporazumu.

63. člen

Ta samoupravni sporazum začne veljati osmi dan po tem, ko bodo v Uradnem listu SR Slovenije objavljeni njegovo besedilo, ugotovitveni sklep skupščine, da je samoupravni sporazum sklenjen, in soglasje Skupščine SR Slovenije.

Obrazložitev

I.

V splošnih določbah je izražena volja udeležencev, da ustanovijo svojo posebno izobraževalno skupnost, določeni so cilji te skupnosti in načela za odnose v njej.

Kot uporabniki so opredeljeni delavci, ki so sicer izvajalci vzgojnoizobraževalnih storitev v občinskih in posebnih izobraževalnih skupnostih (osnovne, srednje, višje in visoke šole, organizacije za usposabljanje, domovi za učence in študente, organizacije za usposabljanje, domovi za učence in študente), v skupnostih otroškega varstva (vzgojnovarstvene organizacije)) ter delavci v drugih organizacijah, ki za opravljanje svojih dejavnosti potrebujejo znanja pedagoške usmeritve (npr. organizacije s področja telesne kulture).

Kot izvajalci pa so opredeljeni delavci v tistih vzgojnoizobraževalnih organizacijah združenega dela, ki usposabljajo učence oziroma študente za pedagoške poklice. Izvajalce opredeljuje njihov družbenoekonomski položaj: pridobivanje dohodka z opravljanjem družbenih dejavnosti za določen krog uporabnikov. Če tudi sami uporabljajo del svojih storitev, da bi lahko opravljali svojo družbeno funkcijo, je to postranskega pomena. Podobno je tudi v samoupravnih interesnih skupnostih drugih družbenih dejavnosti (tudi zdravstveni delavci kdaj zbolijo, kulturni in znanstveni delavci uporabljajo rezultate dela drugih kulturnih oz. znanstvenih delavcev).

Posebna izobraževalna skupnost je zamišljena tako, da uporabniki v njej uresničujejo svoje kadrovsko izobraževalne potrebe in interese, predvsem glede pedagoških poklicnih usmeritev. Vendar v svoji posebni izobraževalni skupnosti lahko usklajujejo svoje potrebe in interese tudi glede drugih poklicnih usmeritev ter skupno nastopajo v odnosih z izvajalci ustreznih vzgojnoizobraževalnih programov v drugih posebnih izobraževalnih skupnostih.

Izvajalci v posebni izobraževalni skupnosti izvajajo vzgojnoizobraževalne programe predvsem za potrebe uporabnikov v tej skupnosti, obenem pa tudi za potrebe drugih uporabnikov. Zato lahko v okviru izobraževalne skupnosti organizirano nastopajo v odnosih s temi drugimi uporabniki, zlasti še prek njihovih izobraževalnih skupnosti.

Takšna opredelitev omogoča realno načrtovanje vseh kadrovsko izobraževalnih potreb združenega dela, sodelovanje vseh zainteresiranih pri oblikovanju vzgojnoizobraževalnih programov in — ne nazadnje — čiste račune pri oblikovanju cen vzgojnoizobraževalnih storitev in pri razporejanju stroškov usmerjenega izobraževanja med njihove dejanske uporabnike.

II.

V poglavju »Uresničevanje svobodne menjave dela« skuša osnutek kar najbolj konkretizirati načela zakona o združenem delu in osnutku zakona o skupnih osnovah svobodne menjave dela. Pri tem so upoštevane nekatere značilnosti odnosov v izobraževalnih skupnostih.

Osnutek se skuša odmakniti od še ne povsem preživele miselnosti, da je izobraževalna skupnost institucija, ki financira pole tako, kot jih je včasih država. Zato izobraževalno skupnost opredeljuje zgolj kot trajen organizacijski okvir, v katerem si uporabniki in izvajalci izmenjujejo rezultate svojega dela. Cene storitev, ki so rezultat dela izvajalcev, naj bi bile, kar se le da objektivno določljive in med seboj primerljive. Vendar dohodek vzgojnoizobraževalne organizacije ne sme biti odvisen zgolj od cene storitev, ampak mora biti odvisen tudi od uspešnosti gospodarjenja delavcev z družbenimi sredstvi ter od njihovih prizadevanj za racionalno izrabo kadrovskih in materialnih zmogljivosti. Temeljna organizacija združenega dela izvajalcev torej ne more računati s tem, da si bo ves svoj dohodek vedno zagotovila le od ene izobraževalne skupnosti s skupnim povračilom za vse svoje dejavnosti, temveč bo uresničila ceno za opravljanje storitve po vsakem vzgojnoizobraževalnem programu posebej v eni ali tudi več izobraževalnih skupnosti. V takšnih pogojih je mogoče vračunati v ceno posameznih storitev le po vnaprej dogovorjenih normativih.

III.

V poglavju »Združevanje dela in sredstev« izhaja iz predpostavke, da bodo vsi uporabniki storitev usmerjenega izobraževanja s svojimi prispevki sami zagotavljali sredstva za izvedbo dogovorjenih vzgojnoizobraževalnih programov. Uporabniki v družbenih dejavnostih doslej niso imeli takšne možnosti, ker stroškov za kadrovsko reprodukcijo niso vračunavali v cene svojih storitev. Pričakuje pa se, da bodo novi sistemski zakoni to omogočili.

Osnutek nadalje zastopa stališče, naj vsaka organizacija uporabnikov prispeva za usmerjeno izobraževanje toliko, kolikor ustreza njenim kadrovskoizobraževalnim potrebam. Šele tedaj, če svojega prispevka ne bi zmogla plačati zato, ker je v sanaciji, bi njen delež prevzeli po načelu solidarnosti drugi uporabniki. Po navedenem stališču torej prispevki za usmerjeno izobraževanje ne bi več odmerjali v odstotku od doseženega dohodka, odpadla pa bi tudi potreba po prelivanju sredstev med posebnimi izobraževalnimi skupnostmi.

Osnutek predvideva, da tudi organizacije izvajalcev lahko v okviru posebne izobraževalne skupnosti združujejo sredstva za uresničevanje določenih skupnih interesov oziroma nalog. Tako dopušča zakon združevanje sredstev rezerv, kar je za izvajalce lahko velikega pomena, odkar samoupravne interesne skupnosti nimajo več rezervnih sredstev. Združevanje sredstev za investicije lahko nadomestijo dosedanje združevanje sredstev amortizacije. Ta posebna izobraževalna skupnost pa naj bi od Izobraževalne skupnosti Slovenije prevzela tudi nalogo štipendiranja in strokovnega izpopolnjevanja delavcev v usmerjenem izobraževanju za pedagoške usmeritve.

IV.

Poglavje »Planiranje« vsebuje okvirne določbe, ki pa jih bo treba bržkone dopolniti v skladu z zakonom o planiranju, ko bo sprejet.

V.

V poglavju »Pogoji za organiziranje v enote in temeljne skupnosti« opredeljuje osnutek te pogoje načelno, natančnejše pogoje pa naj bi določili s statutom.

V enoto se uporabniki in izvajalci organizirajo ob določenem programu oziroma določenih programih določene temeljne organizacije združenega dela izvajalcev, izjemoma pa tudi ob programih vzgojnoizobraževalne delovne organizacije oziroma druge oblike združevanja dela in sredstev izvajalcev. Če so uporabniki in izvajalci že združeni v kaki obliki združevanja dela in sredstev, pa naj v tej obliki urejajo tudi vse medsebojne odnose, ki jih je sicer mogoče urejati v enoti posebne izobraževalne skupnosti.

Temeljna skupnost se lahko oblikuje za področje skupnih interesov, opredeljenih z vzgojnoizobraževalnimi programi sorodnih usmeritev, kot so npr. predšolska vzgoja, osnovno izobraževanje, izobraževanje razvojno motenih otrok in mladostnikov, telesnokulturna vzgoja in izobraževanje itd.

Enote in temeljne skupnosti so predvidene kot možnost, ki jo daje že ustava. V osnutku je predlagan tudi postopek za njihovo oblikovanje, kar pa je v bistvu postopek samoupravnega sporazumevanja med zainteresiranimi uporabniki in izvajalci, v okviru posebne izobraževalne skupnosti.

VI.

Poglavje »Odločanje v skupnosti« vsebuje določbe o oblikah odločanja, o sistemu delegiranja in o načinu odločanja delegatskih organov.

Delegatski organi posebne izobraževalne skupnosti ter njenih enot in temeljnih skupnosti so zamišljeni kot mesto, kjer delegati uporabnikov in izvajalcev dajejo pobude in usklajujejo stališča v postopku samoupravnega sporazumevanja ter sprejemajo izvedbene akte, potrebne za izvajanje samoupravnih sporazumov, ki so jih sklenili delavci bodisi z neposrednim izjavljanjem bodisi po svojih delegatih v organih upravljanja svojih temeljnih organizacij in delovnih skupnosti.

Zaradi velikega števila organizacij uporabnikov ni mogoče zagotoviti vsaki od njih delegatskega mesta v skupščini skupnosti, temveč je nujno uvesti konference delegacij, ki delegirajo v zbor uporabnikov skupne delegate. V osnutku se predlaga naj bi bilo v zboru uporabnikov eno delegatsko mesto na 500 delavcev, tako da bi zbor uporabnikov štel skupno okrog 50 delegatov. Vendar bi uporabniki, ki so povezani v enoto, imeli zagotovljeno vsaj eno delegatsko mesto, uporabniki v temeljni skupnosti pa v vsakem primeru eno delegatsko mesto.

V zboru izvajalcev bi imele po osnutku po eno delegatsko mesto vse organizacije izvajalcev, ki izvajajo popoln vzgojnoizobraževalni program. Tako bi zbor izvajalcev štel okrog 30 delegatov. Izvajalcem, vključenim v enoto, je v vsakem primeru zagotovljeno eno delegatsko mesto, prav tako izvajalcem, vključenim v temeljno skupnost.

Delegatski organi v posebni izobraževalni skupnosti sprejemajo odločitve praviloma s soglasjem vseh navzočih delegatov v vsakem zboru posebej. Šele, če popolnega soglasja ni mogoče doseči, je veljavna odločitev, ki se zanjo izjasni večina v obeh zborih. Ta večina se šteje praviloma od števila delegatskih mest, le v proceduralnih vprašanjih se šteje od števila navzočih delegatov.

Osnutek predvideva, da pri obravnavanju vprašanj in uskladejavnju stališč v delegatskih organih lahko sodelujejo tudi predstavniki družbenopolitičnih in družbenih organizacij ter družbenopolitičnih skupnosti kot tudi predstavniki društev in združenj, katerih dejavnost lahko prispeva k uresničevanju odločenih vzgojnoizobraževalnih smotrov. S tem je zagotovljen najširši vpliv navedenih družbenih dejavnikov na odločitve delegatskih organov.

VII.

V poglavju o samoupravni delavski kontroli so konkretizirane določbe zakona o samoupravni delavski kontroli. Osnutek povezuje delo odbora samoupravne delavske kontrole v posebni izobraževalni skupnosti z delom ustreznih organov v organizaciji združenega dela ter v enotah in temeljih skupnosti. Zato je predvideno, da bi imel ta odbor le 7 članov.

VIII.

V VIII. poglavju so urejeni nekateri drugi samoupravni odnosi v posebni izobraževalni skupnosti.

V odnosih med skupnostjo in njenimi enotami in temeljnimi skupnostmi ni hierarhije: vsaka je na svojem delovnem področju samostojna. Zato pa je predvidena obveznost njihovega medsebojnega sodelovanja kot tudi sodelovanja z drugimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi. Predvidena je tudi obveznost združitve v Izobraževalno skupnost Slovenije, medtem ko je združevanje v zveze samoupravnih interesnih skupnosti možno.

V tem poglavju je še opredeljeno, katera vprašanja bodo urejena s statutom.

Za reševanje sporov v posebni izobraževalni skupnosti je predlagana pristojnost sodišča združenega dela, ki je za področje izobraževalnih skupnosti v SR Sloveniji že ustanovljeno s samoupravnim sporazumom.

IX.

V prehodnih določbah je predvideno postopno uresničevanje družbenoekonomskih odnosov, kot so opredeljeni s tem sporazumom. Izkušnje drugih posebnih izobraževalnih skupnosti namreč opozarjajo, da na novo ustanovljena izobraževalna skupnost ne more takoj začeti delovati »s polno paro«. Temveč je potrebno določen čas, da se njeni organi »vpeljejo«. Smo v obdobju korenitejših sprememb družbenoekonomskih odnosov na področju družbenih dejavnosti in še posebej v usmerjenem izobraževanju. Zato predvideva osnutek prehodno obdobje do konca leta 1980, s tem da bi na novo ustanovljena posebna izobraževalna skupnost prevzela od Izobraževalne skupnosti Slovenije vse pravice, obveznosti in odgovornosti na svojem delovnem področju že do konca leta 1979.

Iniciativni odbor se zaveda, da pričujoči osnutek ne daje odgovorov na vsa vprašanja v zvezi z odnosi v posebni izobraževalni skupnosti. Vendar meni, da ta samoupravni sporazum tudi ne sme biti preveč podroben, ker bi s tem lahko oviral nadaljnji razvoj družbenoekonomskih in drugih samoupravnih odnosov. Uporabniki in izvajalci bodo te odnose bolj konkretno urejali s samoupravnimi sporazumi o temeljih planov in z drugimi samoupravnimi sporazumi v skladu s tekočimi družbenimi usmeritvami.

Prav tako se iniciativni odbor zaveda, da v prizadevanjih za novo vsebino odnosov v posebni izobraževalni skupnosti sestavljavci osnutka morda niso našli najboljših rešitev, saj zakoni (o izobraževalnih skupnostih, o planiranju, o skupnih osnovah svobodne menjave dela, o usmerjenem izobraževanju), ki naj bi dali ustrezno usmeritev, še niso sprejeti.

Iniciativni odbor je ob pripravljanju osnutka obravnaval tudi prenekatero rešitev, vendar je menil, da bi z vnašanjem variant v osnutek le-ta postal težko pregleden. Zato osnutek ne vsebuje variant, kar pa ne pomeni, da h katerikoli predlagani določbi ne bi bilo mogoče predlagati drugačne rešitve.

Iniciativni odbor je prepričan, da se delavci v pedagoških dejavnostih zavedajo pomena prihodnje posebne izobraževalne skupnosti za njihov družbenoekonomski položaj. Zato pričakuje, da se bodo tvorno vključili v razpravo o tem osnutku ter s svojimi pripombami, mnenji in konkretnimi predlogi prispevali k oblikovanju takšne skupnosti, ki bo najbolje ustrezala njihovim posamičnim in skupnim interesom ter interesom družbene skupnosti.

Javna obravnava osnutka bo trajala do 30. junija 1979.

Ustrezno pozornost usmerjenemu izobraževanju absolventov zavodov za usposabljanje

V stari Jugoslaviji niso namenjali dovolj pozornosti otrokom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Zanje so imeli dve samostojni, tako imenovani »pomožni šoli« za usposabljanje duševno prizadetih v Ljubljani in v Mariboru), tako imenovane »pomožne oddelke« pri rednih osnovnih šolah, ki bi jih lahko naštel na prste ene roke, in zavod za gluhe v Ljubljani (ustanovljen 1900). Tisti telesno in duševno prizadeti otroci in mladostniki, ki niso bili v takih zadevah, so životarili po šolah ali doma in ostajali breme družbe, v kateri so se potem preživljali, kot so vedeli in znali.

Nova Jugoslavija je tudi na tem področju marsikaj spremenila. Danes imamo na slovenskem tri zavode za usposabljanje slušno in govorno prizadetih v Ljubljani, v Portorožu in v Mariboru, v katerih je skupaj nad 420 slušno prizadetih, poleg tega pa sodelujejo pri stotinah govorno prizadetih, ki jim po vsej Sloveniji zdravijo govor z logopedskimi vajami. Za slepe in slabovidne in njihovo vzgojo skrbita zavoda v Ljubljani in v Škofji Loki; v teh je okrog 150 otrok in mladostnikov. Zelo dobro je poskrbljeno za telesno invalidne otroke in mladostnike, za katere so usanovili zavod v Kamniku, v Vipavi, v Valdoltri in v Šentvidu pri Stični. V teh zavodih se usposablja okrog 450 mladih ljudi. Kjerkoli je v teh zavodih možno, skrbijo za absolvente tudi za ustrezno poklicno vzgojo. Poudariti je treba, tudi to, da gre v vseh navedenih primerih za duševno oziroma umsko neprizadete otroke in mladostnike in da je marsikateri sposoben tudi nadaljnjega izobraževanja v srednjih in poklicnih šolah.

Medtem ko smo imeli v stari Jugoslaviji nekaj tako imenovanih »poboljševalnic« za otroke in mladostnike, ki se niso mogli ali hoteli ustrezno vključiti v normalno družbeno življenje in so izstopali z neustreznim obnašanjem, imamo danes v naši domovini 8 modernih vzgojnih domov, v katere so vključeni t.i. Otroci in mladostniki z motnjami vedenja in osebnosti (MVO). V teh vzgojnih domovih je nekaj nad 550 mladih ljudi z MVO, imajo redne osnovne šole in jih prav tako z vsemi modernimi metodami in sredstvi pripravljajo za življenje. Seveda gre tudi v teh primerih za učence, ki so umsko neprizadeti in se lahko redno šolajo. Vzgojni zavodi za MVO so v Ljubljani, v Preddvoru pri Kranju, v Smledniku, v Gorenjem Logatcu, v Veržeju, v Orehovi vasi, Slivnici pri Mariboru in v Višnji gori, svojevrstni status pa ima zavod v Planini pri Rakeku. Delo v teh ustanovah je zelo težko, ker se bore v mnogih primerih s kadrovskimi problemi, deloma pa tudi s prostorskimi vprašanji. Vsi zavodi, o katerih smo doslej govorili, so republiški

Republiška sta tudi zavoda, ki zajemata na Slovenskem otroke in mladostnike, ki so zmerno, težje in težko duševno prizadeti in so potrebni posebnega usposabljanja posebne nege in zaščite. To sta zavoda v Dornavi pri Ptuju ter v Črni na Koroškem. V obeh je nekaj nad 420 duševno prizadetih, na sprejem pa jih čaka še na stotine; prav zaradi tega pripravljajo graditev tretjega podobnega doma v naši domovini, ki bo nekje blizu Ljubljane. Nekaj večjih osnovnih šol s prilagojenim programom (prej posebnih osnovnih šol) ima posebne oddelke za usposabljanje, v katere so vključeni otroci na domačem terenu, a stanujejo pri starših ali pri rejnikih.

VELIK NAPREDEK

Posebna skrb je namenjena otrokom in mladostnikom z motnjami v duševnem razvoju oziroma duševno prizadetim, to je tisti slovenski šolski mladini, ki je sposobna šolanja, a se nekoliko težje uči in potrebuje za svoj razvoj posebne metode v smislu tako imenovane defektološke obravnave. Posebno šolstvo za duševno prizadete, ki je bilo v stari Jugoslaviji nenavadno revno, se je v novih razmerah, ob uveljavitvi humanističnih načel nove družbe pri nas zelo razvilo. Danes imamo za vzgojo duševno prizadetih pri nas osem večjih zavodov, 30 osnovnih šol s prilagojenim predmetnikom (prej POŠ) in sedem posebnih oddelkov pri rednih osnovnih šolah; v teh ustanovah se šola okrog 5.400 otrok in mladostnikov. Šolajo se lahko do 8. razreda POŠ ter po uspešno končani osemletni šolski obveznosti primerno zaposlijo tako, kot ustreza njihovim psihofizičnim sposobnostim in za delo, za katerega so jih njihovi vzgojitelji usposobili v njihovi šolski dobi. Doslej je bilo v navadi, da so vzgojitelji po krajši ali daljši praksi gojencev preskrbeli svojim nekdanjim učencem tudi ustrezna delovna mesta, na katerih so se priučevali. Večina se jih je usposobila za marljive in uspešne delavce.

Akcija za usmerjeno izobraževanje, s katero smo pričeli v Sloveniji intenzivneje leta 1977, je kajpak vzbudila zanimanje tudi pri slovenskih defektologih, z željo, da bi bilo ob njej poskrbljeno tudi za telesno in duševno prizadete učence-absolvente organizacij (zavodov) za usposabljanje. Prav zaradi tega so organizirali 8. junija 1978 (ob X. športnih igrah posebnih šol SRS v Celju) tudi posvetovanje o usmerjenem izobraževanju absolventov zavodov za usposabljanje; bilo je v Dobrni pri Celju pod pokroviteljstvom občinske konference SZDL v Celju. Po podanih informacijah o dotedanjem stanju izobraževanja in vzgajanja telesno in duševno prizadetih v SR Sloveniji so bila sprejeta tale stališča in sklepi:

— Otrokom in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju je treba omogočiti vključitev v enovit sistem usmerjenega izobraževanja.

— Vsakemu absolventu zavodov za usposabljanje morajo biti dostopne vse oblike poklicnega usposabljanja v okviru usmerjenega izobraževanja, pri čemer pa je treba upoštevati njihove telesne in duševne sposobnosti in posebnosti. — Pri usmerjenem in poklicnem usposabljanju je treba vključiti ustrezne strokovne službe pri zavodu za usposabljanje, da bo že začetna usmeritev v poklicno perspektivo ustrezala njegovim preostalim sposobnostim.

— Absolventom osnovnih šol, ki so telesno prizadeti, in sicer s slušnimi in govornimi motnjami, slepim in slabovidnim, telesno invalidnim in tistim z motnjami vedenja in osebnosti, ki niso duševno prizadeti, je treba glede na njihove motnje zagotoviti tak način usposabljanja, ki bi bil najuspešnejši za njihovo poklicno usposobitev. — Absolventom, ki se bodo vključili v redno obliko usmerjenega izobraževanja, je treba strokovno pomagati.

— Pri usposabljanju absolventov osnovnih šol za slušno in govorno prizadete, slepih in slabovidnih, telesno invalidnih in z motnjami vedenja in osebnosti je treba omogočiti v enovitem sistemu usmerjenega izobraževanja take metode, sredstva in možnosti, da bo usmerjeno izobraževanje že od vsega začetka uspešno.

— Absolventom osnovnih šol s prilagojenim programom (prej POŠ), to je učljivim duševno prizadetim mladostnikom, je treba omogočiti vključitev v tako usmerjeno izobraževanje, ki bo ustrezalo njihovim umskim sposobnostim in posebnostim, tako da bi se usposobili za opravljanje poklicev ozkih profilov, kakršne potrebuje združeno delo.

— V prihodnjem sistemu usmerjenega izobraževanja oziroma poklicnega usposabljanja je treba tem absolventom zagotoviti dvoletno usmerjeno izobraževanje. Pri tem naj bo podan poudarek praktičnemu delu.

— Usmerjeno izobraževanje absolventov organizacij za usposabljanje naj se organizira glede na vrsto in stopnjo prizadetosti in glede na krajevne potrebe: v organizacijah združenega dela, v centrih za usmerjeno izobraževanje in v organizacijah za usposabljanje (zavodih, šolah).

Sistemsko je treba urediti vprašanje 1. stopnje usposabljanja, to je splošno dvoletno usmerjeno izobraževanje oziroma usposabljanje po končani osnovni šoli za vse vrste prizadetih mladostnikov. Programe usposabljanja je treba pripraviti tako, da bo mogoče njihovo vsebino na vseh stopnjah in za vse vrste prizadetosti po potrebi časovno podaljševati vse do usposobitve prizadetega učenca za delo ali za opravljanje poklica.

Ko je februarja 1979 izšel osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju, ki že bolj določno prikazuje potek te dejavnosti v naših vzgojnoizobraževalnih razmerah, je začela reševati to vprašanje tudi Skupnost organizacij za usposabljanje, ki združuje 72 organizacij za usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v SR Sloveniji. Njeni člani so po strokah in po regijah organizirali posvetovanja na terenu (v Kranju, v Novi Gorici, v Dobrni, v Mariboru, v Ljubljani, v Kočevju in Vipavi) za slušno in govorno prizadete, za slepe in slabovidne, za telesno invalidne, za MVO in duševno prizadete ter pripravili pripombe, dopolnila in predloge k osnutku navedenega zakona. Glede na to, da usposabljamo trenutno v SRS okrog 7800 telesno in duševno prizadetih otrok in mladostnikov, od katerih je okrog 900 mladih ljudi na tako imenovanem delovnem usposabljanju (zmerno, težje in težko duševno prizadeti), imamo približno tako število poklicnih kandidatov; 15 slepih in slabovidnih, 29 slušno prizadetih, 52 telesno invalidnih, 74 z motnjami vedenja in osebnosti in 989 lažje duševno prizadetih.

V letu 1977 je bilo skupno 1.159 kandidatov, 1978, pa že 1.217. Po krajevnih območjih bi bilo predvideno usmerjeno izobraževanje razvojno motenih mladostnikov po stanju 1. 9. 1979 takole:

v Celju za 143 kandidatov, v Dravogradu za 9, v Kopru za 62, v Kranju za 55, v Ljubljani za 197, v Mariboru za 174 kandidatov, v Murski Soboti za 112, v Novi Gorici za 32 in v Novem mestu za 65 kandidatov.

Po teh podatkih bo iskalo jeseni 1979 v SR Sloveniji pot v poklicno življenje 849 mladih telesno ali duševno prizadetih ljudi. Seveda so te številke bolj ali manj orientacijske, ker se situacija lahko sproti spreminja.

POMANJKLJIV OSNUTEK NOVEGA ZAKONA

Da bi končali akcijo, ki so jo bili začeli 8. junija 1978 v Dobrni, je sklicala Skupnost organizacij za usposabljanje SRS dne 20. aprila v Ljubljani svoje II. posvetovanje o usmerjenem izobraževanju prizadete mladine. Udeležili so se ga predstavniki Komiteja za vzgojo in izobraževanje SRS, Zavoda SRS za šolstvo, RO Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti, Zveze slušno in govorno prizadetih SRS ter Zveze slepih Slovenije in organizacij za usposabljanje SRS, skupaj 69 udeležencev. Najprej so pregledali sklepe in stališča s posvetovanja o usmerjenem izobraževanju absolventov zavodov za usposabljanje z dne 8. junija 1978 v Dobrni ter po izčrpni informaciji o stanju s to problematiko v naši republiki, ki jo je podal predsednik Skupnosti prof. Zdravko Jeras, po poročilih z regijskih posvetovanj o problematiki usmerjenega izobraževanja za absolvente zavodov za usposabljanje ter po obširni razpravi, ki je načela marsikatero koristno misel za dobro prizadetih otrok in mladostnikov in naše družbe, sprejeli dodatno k stališčem in sklepom iz Dobrne še tale stališča:

Udeleženci so ob koncu razprave o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju ugotovili, da v osnutku zakona niso v celoti zajeti sklepi, sprejeti na posvetovanju dne 8. junija 1978 v Dobrni.

Največja pomanjkljivost osnutka je v tem, da ni predvidel dvoletnega usmerjenega izobraževanja, ki bi ga bilo možno za posamezne prizadete učence po potrebi podaljšati.

Določneje je treba dopolniti 43. člen osnutka s tem, da bi za učence, ki bi končali 8-letno šolsko obveznost po prilagojenem programu (prej posebne osnovne šole), organizirali prilagojeno usmerjeno izobraževanje.

Po končani šolski obveznosti nekateri teh učencev ali še niso stari 15 let, ali niso dovolj usposobljeni za delo, ali so telesno slabo razviti, ali niso socialno zreli za vključitev v proizvodno delo.

Zakon o usmerjenem izobraževanju naj za vse mladostnike z motnjami v telesnem in duševnem razvoju predvidi v okviru enotnega sistema usmerjenega izobraževanja prilagoditve glede na vrsto in stopnjo prizadetosti, pri čemer je treba upoštevati;

— vsebino usmerjenega izobraževanja
— organizacijo
— časovne prilagoditve in
— strokovne delavce, ki bodo usposabljali prizadete mladostnike pri usmerjenem izobraževanju.

Ko ob sprejemanju novega zakona o usmerjenem izobraževanju govorimo o telesno in duševno prizadeti mladini, ki naj najde v tem zakonu svoje pravo mesto, želimo opozoriti na pomembna dejstva.

V naši domovini se šola skoraj 8.000 mladih ljudi z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. To je sicer zelo heterogena skupina, toda praksa je dokazala, da so po uspešnem izobraževanju in usposabljanju sposobni, da se po končani šolski obveznosti vključijo v družbeno življenje. Socialistični humanizem nam nalaga dolžnost, da še bolj pomagamo tej mladini.

V razmerah naše samoupravne socialistične družbe smo ustvarili v naši domovni zelo razvejeno mrežo posebnega šolstva, ki je posebno po sprejemu pravilnika o razvrščanju zajelo veliko prizadetih otrok. Tega šolstva ne smemo rešiti z raznimi frazami o »integracijskih procesih« in »integraciji«, ker za kaj takega trenutno nimamo niti programskih, še manj pa prostorskih in kadrovskih možnosti. Ne smemo ustvarjati zmede in delati škode! Otroci, ki so bili razvrščeni, spadajo nujno v osnovno šolo s prilagojenim programom (POŠ), saj bodo le tako deležni ustreznega usposabljanja in ob koncu šolanja usmerjenega izobraževanja. Pridobili si bodo poklic, to pa je smoter vsakega šolanja v naši družbi. Le-to bodi izhodišče vseh naših naporov in tudi še boljše graditve in bolj kakovostnega dela zavodov za usposabljanje (posebnega šolstva).

Da bi dosegli čim boljše delovne uspehe v naših zavodih, je treba le-te kadrovsko okrepiti s čim boljšimi strokovnjaki, posebno za tehnično vzgojo, opremiti ustrezne delavnice, z modernimi delovnimi napravami, delovnim orodjem ipd., to bi prizadete otroke že od vstopa v šolo usmerjalo v njihovim sposobnostim in posebnostim primerno dejavnost.

ALBIN PODJAVORŠEK

Spodbuda za boljše učenje

Da bi vzpodbujali boljše, marljivejše učence, podpirali nadarjene in razvijali izročila naše revolucije, je bil že leta 1966 v Zagrebu ustanovljen iniciativni odbor sklada »Brata Ribar«. Ta je pripravil vse potrebno za ustanovno skupščino, ki je bila 1968 v Zagrebu. Udeležili so se je številni delegati iz vseh krajev Jugoslavije. Skupščina je potrdila delo iniciativnega odbora in sprejela statut sklada »Brata Ribar«. Pozneje so potrdili statut sklada organi za prosveto in kulturo, tako da deluje na vsem jugoslovanskem ozemlju. Prvi predsednik organizacijskega odbora sklada je bil dr. Ivan Ribar, znana osebnost iz naše revolucije in oče padlih bratov Jurice in Iva Lole. Oba sta bila odlična učenca in prvoborca, ki ju je odlikovalo tovarištvo in poštenje. Posebno slaven je postal legendarni sekretar SKOJ, ki je znal genialno združevati napredne težnje jugoslovanske mladine s Titovimi idejami in akcijami za zgraditev boljšega in pravičnejšega sveta.

Kakšen smoter so želeli doseči organizatorji in ustanovitelji sklada »Brata Ribar«? Številne psihološke in pedagoške raziskave dokazujejo, da moralno priznanje najmočneje spodbuja učence k delu. Ta sklad torej načrtno usmerja k še boljšemu učenju učence od prvega razreda osnovne šole pa do konca srednješolskega izobraževanja. V ta namen podeljuje štiri stopnje družbenih priznanj za odlične uspehe. Najvišja stopnja pa je zlata medalja »Brata Ribar«. V dosedanjem delovanju je poslal sklad šolam že okrog 520.000 pozlačenih značk in medalj »čestitka za odličen uspeh« in 22.000 pozlačenih medalj »Brata Ribar« z legitimacijami.

Da bi spoznali, kako deluje ta sklad v praksi, smo obiskali Osnovno šolo »Gustav Šilih« v Velenju. Ravnatelj Franjo Slemenšek nam je povedal marsikaj zanimivega o dosedanjem delovanju tega sklada. Šola »Gustav Šilih« v Velenju je postala član že ob ustanovitvi sklada. Njeni učenci, ki so prvič prejeli priznanja sklada »Brata Ribar«, bodo naslednje leto končali gimanzijo.

Na vsaki prireditvi ob koncu šolskega leta podelijo učencem priznanje sklada »Brata Ribar«. Za odličen uspeh za katerikoli razred od 1. do 7. razreda dobi učenec pozlačeno značko »priznanje za odličen uspeh«, ki mu jo izroči ravnatelj šole. Predsednik sveta staršev podeli pozlačeno medaljo »priznanje za odličen uspeh« z legitimacijo tistim učencem, ki so takšen uspeh dosegli v osmem razredu ne glede na to, kakšen je bil njihov učni uspeh v prejšnjih sedmih razredih. Učenci, ki pa so dosegli odlične uspehe v vseh razredih osnovne šole, dobijo pozlačeno medaljo »Brata Ribar« z legitimacijo. Podeli jo predsednik občinske skupščine. Te učence povabijo v zbornico šole, kjer se pogovarjajo s predsednikom občinske skupščine in z drugimi funkcionarji. Tu učenci povedo, kako so se učili, kaj bodo postali in podobno. Predsednik vsem čestita, izroči priznanja, jim daje spodbudne napotke za življenje. S priložnostno pogostitvijo pa poskrbijo še za prijetno ozračje in razpoloženje.

Člani fotografskega krožka na šoli naredijo slike vsakega učenca, ki je prejel priznanje in slike hranijo v posebnih albumih. Slovesnosti se udeležijo tudi starši učencev, ki prejmejo priznanja in odbor sklada, ki ga sestavljajo izvoljeni prosvetni delavci, učenci, starši in družbeno-politični delavci krajevne skupnosti in občine.

Na šoli ugotavljajo, da so ta priznanja v resnici velika spodbuda, saj se učenci ves čas trudijo, da bi dosegali odlične uspehe. Po prvih podelitvah se je dogajalo, da so učenci v 1., 2. in 3. razredu dosegli ta priznanja, v 4. razredu pa so imeli slabši učni uspeh, ker so popustili. V 5., 6. in 7. ter 8. razredu pa so bili spet odlični, vendar niso bili deležni priznanja za vse odlično končane razrede na šoli. Sedaj pazijo, da ne popustijo pri učenju. Ta priznanja pomagajo, da vzdržijo do konca. Na šoli »Gustav Šilih« v Velenju je končalo z odličnim uspehom vseh osem razredov do sedaj 28 učencev. To je veliko, če vemo, da so ta priznanja pričeli podeljevati pred desetimi leti.

Sedaj so v Velenju ustanovili občinski odbor sklada »Brata Ribar«, katerega predsednik je ravnatelj osnovne šole »Gustav Šilih« Franjo Slemenšek. V Velenju so vse osnovne šole že članice tega sklada, zato je v občinskem odboru zastopan predstavnik vsake šole. Temeljni smoter, ki pa je spodbudil tudi srednje šole, da se vključijo vanj in postanejo njegove članice. Če je učenec tudi na srednji stopnji šolanja odličen, si pridobi pravico do štipendije sklada »Brata Ribar«. Učenci srednje šole, ki ni članica tega sklada in ne podeljuje priznanj, si ne morejo uveljaviti pravice do štipendije.

Kot že rečeno, bodo učenci, ki so v Velenju prvič dobili značke »Brata Ribar« prihodnje leto končali gimnazijo, ki pa ni član tega sklada. Občinski odbor sklada v Velenju jim bo poskušal pomagati, da jim bo prek sklada v Zagrebu glede na spričevala zagotovil štipendijo, čeprav v srednji šoli niso prejemali značk.

V velenjskih šolah ugotavljajo, da število odličnjakov raste. Sklad »Brata Ribar« opravlja torej zelo pozitivno vlogo. Kako pa je z drugimi učenci, smo vprašali ravnatelja. Kako sprejemajo vse to, kajti vsak le ne zmore postati odličnjak, bodisi zaradi prirojenih manjših zmožnosti ali pa vpliva okolja, v katerem živi. Trudijo se, je dejal ravnatelj, prav tako ali pa še bolj, da bi dosegali kar največ po svojih zmožnostih. Tudi na te učence v velenjskih šolah ne pozabljajo. Dajejo jim najrazličnejša priznanja za trud.

FRANJO MAROŠEK

Ali si že član Samopomoči?

Če še nisi, napiši pristopno izjavo, ki jo lahko dobiš pri poverjeniku ali na sedežu Samopomoči v Gosposki ulici 3-I. tel. 061 23-432.

Samopomoč prosvetnih in znanstvenih delavcev je stara že več kot 80 let. Je naslednica Učiteljske profesorske samopomoči. Ustanovljena je bila zato, da si solidarnostno pomagamo takrat, ko smo v stiski, ko se pojavljajo izdatki, ki jih z rednimi dohodki ne moremo poravnati.

Samopomoč daje svojim članom brezobrestno posojilo iz socialnega sklada in posmrtnino iz posmrtninskega sklada.

Članstvo v Samopomoči pomeni nadaljevanje koristne in zelo humane tradicije naših stanovskih tovarišev, pomeni pa hkrati tudi prijetno zavest, da s svojim prispevkom pomagamo tistim takrat, ko so pomoči potrebni.

LETNA ČLANARINA JE ZA LETO 1979 120 DIN, S POSMRTNINO 3000 DIN

Bodi dober in human tovariš in se včlani v svojo stanovsko organizacijo Samopomoč prosvetnih in znanstvenih delavcev Slovenije.

POLŽEVA SNUBITEV

(Narodna)

Neprehitro — Danio Švara

Klavir

Ka_ko se polže_ku mu_di, le kam, le kam ta_ko hi_ti, ci_gu, di_gu, mi_gu, ci_gu, di_gu, Pa srečal ga je pe_te_lin, ki mi_gu rom_pom_pom. Pa sre_čal ga je ne_sel je pše_ni_co v mlin, pe_te_lin, cigu, di_gu, migu, cigu, digu

Počasneje — Kam greš gr_do_ba mi_gu rampompom. Kam sli_na_sta, Kam greš gr_do_ba sli_na_sta? Cigu, digu, migu, greš? Kam greš? ci_gu, di_ ci_gu, di_gu,

Spet hitreje — gu, mi_gu, rampompom. Se že_nit' grem, se mi mu_di, tja k mlinar_je_vi hčerki_ci, cigu, di_gu, mi_gu, ci_gu, di_gu, mi_gu, rampompom. Saj je še me_ni ne da_jo, ki i_mam vrepku sablji_co, je še me_ni ne da_jo, ci_gu, di_gu, mi_gu ci_gu, di_gu, mi_gu, rampom_pom; ki i_mam vrepku sablji_co, na gla_vi rde_čo ka_pi_co, ci_gu, di_gu, mi_gu, ci_gu, di_gu, mi_gu, rampom_ di_gu, di_gu, mi_gu, ci_gu, ci_gu, di_gu migu, migu, rampom_ pom.

pom.

NIŽJA STOPNJA
1. junija: V drobcu sekunde
8. junija: Polževa snubitev

Srednja stopnja
29. maja: Zvrstnost jezika
5. junija: Od steze do orbite

Višja stopnja
31. maja: Tudi one so bile pogumne
7. junija: Najnovejši tokovi zabavne glasbe

Nenavadni pogovori
31. maja: E. Peroci: »Moj dežnik je lahko balon«

Za srednje šole
28. maja: Sociologija, estetika in teorija umetnosti
4. junija: Sociološka vprašanja umetnosti
30. maja: Dogovori — odločitve
6. junija: Dogovori — odločitve
2. junija: R. Marinković »Roke«
9. junija: Kosmač-Mejak »Tantadruj«

Nenavadni pogovori

31. 5. 1979 ob 16.00 na II. programu

O vzgojni funkciji pravljice obstajajo najrazličnejše teorije, malone vse pa se stečejo v prepričanje, ki zdaj na splošno velja, da pravljica ne sme biti vzgojna. Ta ali oni strokovnjak sicer dovoljuje v pravjici diskreten vzgojni namig, ki pa naj bi bil kar se da prikrit. In še potem ostane vprašanje, kako je z literarno vrednostjo takega prikrito vzgojnega besedila za otroke.

Zdi se, da temelji vsa ta razprava o vzgojnosti literarnih besedil za otroke na nesporazumu, ki izvira iz nekega posebnega pojmovanja vzgojnosti. Za to pojmovanje je najbolj značilno, da vidi vzgojni proces kot postopno uresničevanje bolj ali manj neskončne vrste posameznih vzgojnih smotrov, ki naj bodo kar se da natančno opredeljeni. Posamičnost vzgojnih smotrov in njihova opredeljenost pa v tem pojmovanju zagotavljata obvladljivost vzgojnega procesa. V takem pojmovanju se seveda literarno besedilo spremeni zgolj v sredstvo, pri tem pa tudi najbolj avtentično tovrstno besedilo izgubi svojo izvirno funkcijo. Zgodi se tisto, kar je ponazorjeno v anekdoti o učitelju, ki je šolarjem pokazal reprodukcijo Rafaelove Madone z angeli, da bi jim razložil, kako grdo je, če si sede naslanjajo glavo na roke, položene na klop pred seboj.

Zadeva se spremeni, če pojmujemo vzgojno funkcijo besedila kot otrokovo soočenje s tistimi razsežnostmi njegove življenjske stvarnosti, ki jih sicer nejasno čuti in ga lahko obremenjujejo, vendar niso nikoli izrečene, ker so v nekem pomenu »tabu«. V takem soočanju seveda ni nobene vzgojne poante, ki bi jo lahko kvalificirali kot vzgojni smoter. Obstaja samo sestava besedila, ki jo lahko približno opišemo kot objektivno dano, ki pa v stiku z bralcem ali poslušalcem doživlja nove in nove aktualizacije, odvisne od njegovih življenjskih skušenj. Vzgojni smisel teh aktualizacij je bržkone edino v tem, da to skušnjo izrečejo, da jo **imenujejo** kot objektivno strukturo otrokovega sveta.

Zgodba Ele Peroci »Moj dežnik je lahko balon« je v tem pomenu zgledno vzgojno besedilo za mestnega otroka naših dni. Njegova **prava tema** je sodobna oblika odtujenosti, stvarna predstavitev odnosov med ljudmi. Ta tema je izrečena že v prvem odstavku, ki govori o tem, da se je Jelka žogala z rdečo žogo. »Žoga je bila čisto nova in **zanjo so se** dedek, babica, mama, oče in teta **zelo bali.**« Otrok tu doživlja odnos vseh do predmeta, do nove žoge, kot izničenje svoje osebnosti. Običajna skrb za predmet, ki je celo vzgojna v pomenu: »Paziti moraš na svoje stvari!«, pomeni tu izničenje otrokove potrebe po brezskrbni igri, sproščenem gibanju in radoživosti. Prenos skrbi na predmet se stopnjuje v grožnjo in otrokovo ogroženost, ko žoga pade v potok in jo odnese voda. Ko je »predmet posredovanja« uničen, ostane človek sam. Tako pravi besedilo: »Za zaprtimi očmi je bila čisto sama, le svoj rumeni dežnik je krepko držala za kljuko.«

Tu bi bilo mogoče na široko govoriti, kaj lahko nova rdeča žoga pomeni očetu in mami, dedku, babici, teti in tako naprej in kaj otroku. Očitna posledica te razlike je prav gotovo otrokova stiska in popolna osamljenost, v kateri se otrok oklene predmeta, rumenega dežnika. V tem odnosu med otrokom in predmetom pa je prej omenjena razlika še stopnjevana. Pravzaprav je stopnjevana uporabna vrednost predmeta za otroka, kajti zanj je predmet lahko karkoli, kar ustreza njegovi potrebi. V danem primeru je dežnik lahko balon. Z njim se Jelka simbolično osvobodi utesnjenosti, ki ni samo prostorsko določena, temveč pomeni tudi zagatnost odnosa: odrasli—predmet—otrok.

Medtem ko se je dvigala, je Jelka dobro slišala pol jezne, pol zaskrbljene klice: »Kam greš?« Njen dežnik — balon se je že izkazal kot koristen glede na njeno potrebo sila uporaben predmet. Pomagal ji je pri tem, da je odvrnila pozornost domačih od žoge in jo preusmerila nase. Krog njene osamljenosti se je nekoliko razprl. O neposredno razvidni uporabnosti dežnika — balona, ki s premagovanjem težnosti omogoča kar najbolj svobodno gibanje, najbrž ni treba posebej govoriti.

Drugače je s pristankom na nekakšni pravljični trati, kjer se Jelka sreča in igra z vrstniki iz svoje ulice, s katerimi se sicer iz tega ali onega razloga ne sme igrati. To so ji odrasli prepovedali — seveda v njeno korist, kajti ta se pretepa, oni ima ošpice, tretji kašlja in tako naprej, nekateri pa se preprosto ne igrajo s punčkami. Tudi tu, na tej trati igrajo predmeti zelo pomembno vlogo. To so čudežni klobuki, ki rastejo kot nekakšne velike rože in imajo lastnost, da spremenijo človeka, če se z njimi pokrije. Natančneje: vsak izmed njih te lahko spremeni v nekaj, kar bi si utegnil želeti, tako da šele vsi skupaj simbolično predstavljajo skupni svet otroških želja. Jelki nobeden izmed njih ni potreben, to večkrat poudari, kajti ona ima svoj dežnik, ki je lahko balon, po njeni izkušnji pa najbrž tudi karkoli drugega. S tem je poudarjena njena različnost in pomembnost njene izkušnje, stiske.

Pomembno je, da v tem pisanem svetu želja, ki se skrivajo pod klobuki, odkrije možnost za »svoje« odrasle, za očeta in mamo, za dedka in babico in za teto. Za vsakega od njih utrga klobuk. Ko jih po vrnitvi domov s klobuki obdari, se izkaže, da svet želja ni le skupni svet otrok, temveč združuje tako otroke kot odrasle, da je njihov skupni svet. Krog samote, zaprt zaradi stvarnosti odnosov, se zdaj docela razklene.

Sklepi 11. kongresa ZKJ so zelo pomembni za nadaljnje utrjevanje družbenega pomena naše armade in zasnove splošnega ljudskega odpora kot sestavine našega družbenopolitičnega sistema. Naš sistem splošnega ljudskega odpora in s tem tudi JLA ni zaprt tehnološki sistem, temveč dinamičen družbeni sistem, ki je občutljiv za vse družbene spremembe in ki v teh spremembah tudi dejavno sodeluje. Tako je na primer razvoj delegatskega sistema izredno pomemben za nadaljnji razvoj splošnega ljudskega odpora in naših oboroženih sil kot oblika organiziranja delavskega razreda, delovnih ljudi in občanov, vseh naših narodov in narodnosti za obrambne priprave.

ZKJ je vedno namenjala izredno pozornost krepitvi splošnega ljudskega odpora in nalogam naših obrambnih sil. Izmed različnih nalog, ki jih imajo naše obrambne sile v samoupravni družbi (branijo interese delavskega razreda, so dejavnik samoupravne integracije družbe, eden od temeljev enotnosti Jugoslavije in enakopravnosti narodov in narodnosti pa tudi dejavnik neuvrščenosti in dejavnega miroljubnega sožitja) je ena najpomembnejših njihova vzgojnoizobraževalna vloga.

Že med NOB so bile na pobudo tovariša Tita in KPJ v NOV in POJ organizirane razne oblike vzgojnoizobraževalnega dela, partijski in skojevski tečaji, vojaško usposabljanje, delovale so vojaške šole, bilo je veliko predavanj iz marksizma in z drugih področij. O tem je Tito dejal: »Politično izobraževalnega in idejno vzgojnega dela nismo zanemarili. Vsi naši borci so vedeli: če ne bodo mogli sami uživati sadov boja, bodo prišli za njimi drugi«.

Tovariš Tito — prvi vojak naše partije in armade, je pogosto poudarjal naloge članov ZKJ, partijskih organizacij v enotah pa tudi starešin in poveljstev pri vzgojnoizobraževalnem delu z vojaki, gojenci, slušatelji in starešinami. Neposredno po končani vojni je rekel: »Tako kot je naša armada šola, v kateri se učimo bolje ravnati s sodobnimi tehničnimi sredstvi, mora biti v pravem pomenu besede tudi politična šola naših ljudi, šola, iz katere bodo prihajali prekaljeni novi kadri, novi člani partije, ki bodo lahko povsod uspešno delali.« Opozarjal je tudi na to, da je armada šola za vzgojo socialistične zavesti naših občanov, ena najpomembnejših šol v naši družbi. »Vojašnice morajo postati šole, v katerih si bodo mladi sinovi vasi in mest pridobivali ne samo vojaško znanje, temveč se bodo tudi vzgajali tako, da bodo v civilu koristni državljani«.

V delu z oboroženimi silami in v usklajenem delu vseh njihovih vzgojnih dejavnikov in vzgojnih dejavnikov družbe je velikanski prispevek k vzgoji mladih rodov, posebno glede marksistične vzgoje in izobraževanja. Na 7. kongresu ZKJ je tovariš Tito poudaril: »V vseh vojaških šolah poteka marksistično izobraževanje pri rednem pouku, v enotah pa na raznih tečajih, seminarjih in drugih oblikah dela«.

Vzgojnoizobraževalna vloga naših obrambnih sil je še posebno pomembna za vzgojo mladih rodov, saj temelji na izkušnjah in pridobitvah NOB in socialistične revolucije, na razvijanju bratstva, enotnosti in jugoslovanskega socialističnega domoljubja.

Armada — šola mladih rodov

Mladi se usposabljajo za obrambo

Temelj te vzgoje so tudi najpomembnejše humane družbenoekonomske, vojaške, moralno politične in kulturne vrednote, pridobljene v NOB. Pridobitve NOB in socialistične revolucije — bratstvo in enotnost, jugoslovansko in socialistično domoljubje, tovarištvo in vzajemnost, humanizem in pogum idr. — so vedno v središču pozornosti vzgojnoizobraževalnega dela.

Tradicije NOB in socialistične revolucije in vrednote, nastale v miru, ob graditvi naše samoupravne družbe, so bogat in neizčrpen vir in navdih, predvsem za moralnopolitično vzgojo mladih rodov v naših oboroženih silah. Ob teh vrednotah se vzgajajo vojaki in gojenci in doumevajo, da obstaja neločljiva enotnost naših osvobodilnih sil in ljudstva.

Vzgoja pripadnikov oboroženih sil, ki temelji na vrednotah jugoslovanskega socialističnega domoljubja, in načelih proletarskega internacionalizma je bistvena vsebina vzgojnoizobraževalnega dela v oboroženih silah. Naša ZKJ in tovariš Tito sta vedno vsebinsko povezovala jugoslovansko socialistično domoljubje s proletarskim internacionalizmom. Zato poudarja tovariš Tito, da je »jugoslovansko socialistično domoljubje po svoji vsebini globoko internacionalistično, in zato smo tudi ponosni nanj«.

Ena nenehnih skrbi ZKJ in tovariša Tita in vseh vzgojnih dejavnikov v oboroženih silah je vzgoja mladih ljudi — tistih, ki služijo vojaški rok ali pa tistih, ki se v rednih šolah usposabljajo za splošni ljudski odpor — na vrednotah bratstva in enotnosti in skupnosti vseh naših narodov in narodnosti.

Vzgoja mladih rodov — pripadnikov naših oboroženih sil ima z vidika obrambne moči naše socialistične skupnosti zelo pomembno vlogo za razvijanje naše socialistične zavesti, domoljubja, pravilnega odnosa do pridobitve NOB pa tudi socialistične revolucije, za razvijanje visoke zavesti in načelnosti, pri pripravi mladih za delo, družbenopolitično, kulturno in športno življenje in za pravilno vrednotenje vseh bistvenih moralnih vrednot vsestransko razvitega človeka našega samoupravnega socializma.

Vrhovni komandant tovariš Tito namenja veliko pozornost starešinam kot vzgojiteljem mladih rodov v oboroženih silah. Naloga starešin je, da »mlade ljudi, ki delajo v naših podjetjih in na poljih poučujejo in politično vzgajajo. Vi ste profesorji in učitelji novih rodov novincev, ki prihajajo v armado, ne samo vzgojitelji, temveč tudi prevzgojitelji. Prav zato je osebni zgled starešine tako zelo pomemben«.

Uspehi vzgojnoizobraževalnega dela v naših oboroženih silah med služenjem vojaškega roka, med šolanjem v vojaških šolah, na vajah, ob vojaških, političnih, kulturnih in športnih dejavnostih veliko prispevajo k vzgojnoizobraževalnemu delu v naši družbi, k oblikovanju in razvijanju novega človeka, človeka naše humane, samoupravne socialistične družbe. Naše obrambne sile so velika šola mladih jugoslovanskih rodov.

DJORDJE STANIĆ,
polkovnik

Svet
OSNOVNE ŠOLE IVAN FARČNIK BUČ — VRANSKO

razpisuje za nedoločen čas naloge in opravila s polovično učno obveznostjo

POMOČNIKA RAVNATELJA

Kandidat mora izpolnjevati tele pogoje:
- da je PRU ali P z najmanj 5 let delovnih izkušenj in opravljenim strokovnim izpitom (zaželeno je, da je biolog-kemik)
- da ima srednjo šolsko izobrazbo pedagoške smeri in izpolnjuje pogoje iz 23. člena družbenega dogovora o osnovah kadrovske politike v SO Žalec (Uradni list SRS, št. 13/74 in 18/73)
- da ima ustrezne moralnopolitične lastnosti

Začetek dela je 1. 9. 1979.

Prijave pošljite v 15 dneh po objavi razpisa na TOZD Osnovne šole Ivan Farčnik Buč — Vransko

---

OSNOVNA ŠOLA Stročja vas

razpisuje dela in naloge:

- **učitelja telesne vzgoje, PRU**

Razpis velja 15 dni po objavi.

GLASBENA ŠOLA ŠEMPETER PRI GORICI

razpisuje za nedoločen čas prosta dela in naloge:

- **učitelja klavirja za matično šolo**
- **učitelja klavirja za dislocirani oddelek v Prvačini pri Novi Gorici**

Vloge z ustreznimi dokazili sprejema razpisna komisija 15 dni od dneva objave.
Stanovanja ni.
Začetek dela: 1. septembra 1979.

Odbor za delovna razmerja
OSNOVNE ŠOLE MAREZIGE KOPER

razpisuje dela in naloge:

- **učitelja zgodovine, zemljepisa, družbeno moralne vzgoje in spoznavanja družbe za 15,5 ur**
- **učitelja biologije, kemije, gostinstva in spoznavanja narave za 13,5 ur**
- **učitelja matematike in fizike**
- **učitelja telesne vzgoje za 10 ur**
- **učitelja za delo v oddelku podaljšanega bivanja**

Kandidati, ki ustrezajo pogojem, bodo združili delo za nedoločen čas, drugi pa se lahko prijavijo za določen čas. Na voljo je družinsko stanovanje.
Avtobusne zveze s Koprom so dokaj ugodne.

Komisija za medsebojna delovna razmerja pri
VVZ OTON ŽUPANČIČ ČRNOMELJ

razpisuje prosta dela in naloge

1. **9 vzgojiteljic — za nedoločen čas**
2. **2 medicinskih sester — za nedoločen čas**

Pogoji pod:
1. Vzgojiteljska šola z zaključnim izpitom
2. Končana zdravstvena šola pediatrične smeri po možnosti že opravljen pripravniški staž v dispanzerjih

Prijave z dokazili pošljite komisiji v roku 15 dni po objavi.
Stanovanj ni.

Svet
OSNOVNE ŠOLE DRAGOMIRJA BENČIČA
BRKINA HRPELJE
66240 Kozina

objavlja s šolskim letom 1979/80 za nedoločen čas delovni mesti:

- **učitelja zgodovine in zemljepisa, P ali PRU**
- **učitelja fizike in tehničnega pouka, P ali PRU**

Prijave pošljite svetu šole v 15 dneh po objavi razpisa.

Svet delovne skupnosti
OSNOVNE ŠOLE CERKNICA

razpisije za šolsko leto 1979/80 dela in naloge

- **2 učiteljev za delo v oddelkih PB — učitelja razrednega pouka (1 centralna šola, 1 podružnična šola Grahovo) za nedoločen čas s 1. 9. 1979**
- **vzgojiteljice za nedoločen čas**
- **vzgojiteljice za določen čas (nadomeščanje delavke, ki je na porodniškem dopustu) možnost zaposlitve za nedoločen čas**
- **2 varušk za določen čas od 1. 9. 1979 do 1. 3. 1980 in od 1. 9. 1979 do 1. 4. 1980**

Prošnje z dokazili naslovite na Osnovno šolo Cerknica, C. 4. maja v 15 dneh po objavi razpisa.

TOZD OSNOVNA ŠOLA SAVO KLADNIK SEVNICA

razpisuje za nedoločen čas delovne naloge in opravila:

- **učitelja tehničnega pouka in fizike, PRU ali P — stanovanje**
- **učitelja razrednega pouka za PB (nižja stopnja)**
- **učitelja razrednega pouka za podružnično šolo Bučka — družinsko stanovanje**
- **diplomiranega psihologa za ŠSS — samsko stanovanje**

Začetek dela 1. 9. 1979. Prijave pošljite v 15 dneh po razpisu na naslov: Šolski center Sevnica TOZD osnovna šola »Savo Kladnik« Sevnica. K prijavi priložite dokazilo o izobrazbi in življenjepis. Kandidati bodo pisno obveščeni o izbiri v 15 dneh po preteku razpisnega roka.

VZGOJNOVARSTVENI ZAVOD
ZAJČJA DOBRAVA
LJUBLJANA-POLJE
Zadobrovška 28 a

objavlja dela in naloge

— 7 vzgojiteljic

Pogoji: vzgojiteljska šola z zaključnim izpitom.

Dela in naloge bomo sklenili za nedoločen čas s polnim delovnim časom s 1. 8. 1979 in 1. 9. 1979.
Vloge s priloženimi dokazili sprejema Komisija za medsebojna delovna razmerja VVZ Zajčja dobrava.

LIBELA

INDUSTRIJA TEHTNIC IN FINOMEHANIKE
63000 CELJE, Opekarniška ul. 2

izdeluje

- trgovske tehtnice tipa OLIMPYA (5kg), MAXIMA (10kg)
- skladiščne tehtnice: LIBELA PRECIZ do 50kg in SKALAR do 100kg
- poštne tehtnice: pisemske PORTO (2kg), elektronske (2kg), paketne elektronske (20kg)
- osebne tehtnice: tipa NEVA, LILI, VITA in DIVA (120kg)
- šolske tehtnice kot učila
- kuhinjske tehtnice tipa BISERKA, FAVORIT in PRIMA do 10kg, tipa MAJA do 5kg, tipa POLONA do 2kg, tipa MOJCA do 0,5kg
- risalne aparate različnih dimenzij

Podrobnejše informacije o cenah, pogojih in rokih dobave dobite v prodajni službi osebno, pisno ali telefonsko na št. (063) 22-141, prodaja ali po h.c. 26-311.

SESTAVLJENA PROIZVODNO TRGOVSKA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA LIBELA

poletje '79

BAYER

Bayer-Pharma Jugoslavija
z vami tudi na počitnicah!

delial baby mleko za sončenje — ZF6
je posebno priporočljivo za nego nežne otroške kože. Zanesljivo varuje kožo in jo zdravo porjavi. Primerno je tudi za vse občutljive kože, ki sicer ne prenesejo drugega sredstva za sončenje.

delial après® s kolagenom — za nego obraza in telesa po sončenju in kopanju
idealno sredstvo za nego kože po izdatnem sončenju. Pomirja in hladi kožo, jo vlaži, ohranja gladko in prožno.
Delial après je na voljo kot mleko za telo in krema za obraz s kolagenom.
Za hitro osvežitev obraza priporočamo še delial après masko s kolagenom v obliki pene.

maxi braun — sredstvo za porjavelost kože brez sončenja — ZF2
je pomembno za vse, ki ne bi radi nastopili dopusta kot »bledoličniki«:
celo brez sončenja lahko lepo porjavite. Nanesite maxibraun in po 3 do 4 urah boste čudovito rjavi za več dni. Telesu posebno prija mleko, ki ga zaradi njegove obstojnosti lahko hitro in preprosto vtremo. Stopnjo ogorelosti kože lahko sami določite: od rahlega kozmetičnega tena do močne športne, dopustniške ogorelosti. Tako kot želite!
Poleg dragocenih kozmetičnih sestavin vsebujeta maxibraun krema in mleko tudi zaščitni faktor 2, zato varujeta tudi pri sončenju.

AUTAN® — repelent varuje pred insekti
— toda ne le pred piki komarjev, brencljev in mušic, temveč tudi pred nevarnimi klopi. Če nanesemo autan na odkrite dele telesa, smo več ur varni pred komarji in drugim mrčesom. Autan ne draži kože, zato je primeren tudi za občutljivo otroško kožo.
Na voljo je raztopina, mleko in razpršilo. Novost pa je autan v praktični stick embalaži.
Autan je nepogrešljivo sredstvo pri lovu, ribolovu, taborjenju, skratka v naravi, na prostem.

delial varuje pred soncem in neguje vsakovrstno kožo
— pravo zaščitno sredstvo za vas — prilagojeno vrsti vaše kože — mora opraviti dve nalogi: zanesljivo zaščititi in učinkovito negovati kožo. Filterske snovi v delialu so skrbno izbrane in usklajene s kozmetičnimi in negovalnimi sestavinami.

delial kolekcija za sončenje in nego kože

delial mleko za sončenje z ZF2, 4
se zlahka nanaša, koža ga hitro vpije, obenem pa ne napravi vrhnje plasti. Priporočljivo je zlasti za večje površine telesa in je prilagojeno vsem vrstam kože.

delial krema za sončenje z ZF4
primerna je predvsem za obraz in občutljive dele telesa. Pozimi in v gorah je zaradi svoje trajnosti priporočljiva le krema za sončenje.

delial olje za sončenje z ZF2
se uporablja za normalno in manj občutljivo kožo. Koža, ki je že vajena sonca in ni občutljiva, z uporabo olja še posebno močno in športno porjavi.
Olje jo ohranja prožno in mehko.

delial après®
s kolagenom za nego obraza in telesa po sončenju in kopanju

maxi braun
— sredstvo za porjavelost kože brez sončenja

AUTAN®
— repelent — varuje pred insekti

Partija — Tito — samoupravljanje

Ljubljansko praznovanje pomembnih obletnic KPJ je pod geslom Partija — Tito — samoupravljanje. S tem želi predsedstvo mestne konference SZDL Ljubljana dostojno počastiti obdobje naše revolucionarne poti od leta 1919 do danes.

Osrednja prireditev bo 16. junija v Tacnu, kjer je bilo pred 40 leti državno posvetovanje vodilnega aktiva KPJ.

Ves teden od 9. do 17. junija se bodo vrstile prireditve v krajevni skupnosti Tacen, naše mesto pa se bo odelo v zastave.

Pri pripravah za proslavo zelo aktivno sodeluje šola RSNZ v Tacnu, ki je poleg krajevne skupnosti tudi gostiteljica prireditve.

V pripravah na praznovanje so se zelo prizadevno vključile številne komisije, pripadniki armade, kulturne skupnosti in vse družbenopolitične organizacije našega mesta.

Vodilo vseh priprav je želja, da bi bila proslava vseh pomembnih partijskih jubilejev čim bolj slovesna in prijetna.

Vabilo

Maturanti vseh letnikov šol. leta 1953—54 učiteljišča v Mariboru se bomo ob 25-letnici mature srečali v soboto, 23. junija 1979 ob 18. uri v prostorih hotela »Jeruzalem« v Ljutomeru.

Nujno potrebujem število udeležencev zaradi naročila večerje. Vsak udeleženec naj pošlje 300 dinarjev akontacije. Prenočišče rezervirajte sami.

Prijave in denar pošljite na naslov:

Kačičnik Slavko, občinski sindikalni svet — 62270 Ormož, Kolodvorska 9-II.

OSNOVNA ŠOLA XIV. DIVIZIJE
DOBRNA

razpisuje za šolsko leto 1979/80 dela in naloge:

- **predmetnega učitelja fizike in tehnične vzgoje**
- **predmetnega učitelja likovne in glasbene vzgoje**
- **učitelja razrednega pouka za oddelek PB (za določen čas)**

Prijave sprejemamo v zakonitem roku.

Odbor za delovna razmerja
DOMA UČENCEV SREDNJIH IN DRUGIH ŠOL MARIBOR
Vrbanska 30

razpisuje prosta dela in naloge:

- **vzgojitelja**

Pogoj: višja šola pedagoške smeri, po možnosti glasbena smer.

Začetek dela: 1. 9. 1979.
Prijave z dokazili sprejema odbor 15 dni po objavi razpisa.

Komisija za delovna razmerja
OSNOVNE ŠOLE SLAVKO ŠLANDER V CELJU

razpisuje prosta dela in naloge

- **glasbenega pedagoga — PRU ali P — z ustrezno diplomo ustrezne skupine višje šole ali visokošolskega zavoda**

Za nedoločen čas.
Začetek dela: 1. septembra 1979.

PRVA OSNOVNA ŠOLA CELJE

razpisuje prosta dela in naloge:

- **učitelja telesne vzgoje (moški), PRU ali P**
- **učitelja za delo v oddelku podaljšanega bivanja**
- **socialne delavke (ustrezna diploma šole za socialne delavke)**

Vsa dela so razpisana za nedoločen čas s polnim delovnim časom.
Prijave z dokazili o strokovnosti sprejemamo 15 dni po objavi.
Začetek dela: 1. 9. 1979.

OSNOVNA ŠOLA IVAN NOVAK-OČKA
Ljubljana, Na gaju 2

razpisuje naslednja dela in naloge:

- **učitelja tehničnega pouka, za polni delovni čas, nedoločen čas, PRU ali PA smer fizika in tehnika**
- **učitelja razrednega pouka, polni delovni čas, nedoločen čas, PRU ali P**
- **učitelja za PB, za nedoločen čas, s polnim delovnim časom, PRU ali U**

Prošnje brez dokazil ne bomo upoštevali.
Pošljite jih na naslov: OŠ Ivan Novak-Očka, 61210 Ljubljana-Šiška, Na gaju 2.
Rok prijav: 15 dni po objavi.

VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI ZAVOD
SLOVENSKE KONJICE
Svet
TOZD OSNOVNA ŠOLA DUŠANA JEREBA
SLOVENSKE KONJICE

razpisuje prosta dela in naloge

- **učitelja slovenskega in angleškega jezika — PRU ali P za določen čas (nadomeščanje delavke, ki je na porodniškem dopustu)**
- **učitelja angleškega jezika — PRU ali P za določen čas (nadomeščanje delavke, ki je na porodniškem dopustu)**
- **učitelja razrednega pouka za delo v COŠ, PRU ali U za določen čas (nadomeščanje delavke, ki je na porodniškem dopustu)**

Začetek dela: 1. 9. 1979.
Stanovanja ni.

Kandidati naj vložijo vloge v 15 dneh po objavi razpisa.

SVET ZNANSTVENE FANTASTIKE

Idejni osnutek za plakat: Rado Miloševski

»Svet znanstvene fantastike«

Na mednarodni dan mladinske knjige, letošnjega 2. aprila, so v Pionirski knjižnici v Ljubljani odprli razstavo Svet znanstvene fantastike in s to prireditvijo počastili mednarodni kulturni praznik.

Ob odprtju razstave je zbrane pozdravila Silva Novljan, vodja Pionirske knjižnice, o zanimivi in lepo urejeni razstavi pa je spregovoril njen avtor prof. Igor Gedrih.

Razstava nas je seznanila s področjem, ki je v literaturi že dolgo uveljavljeno, vendar doslej neobdelano. Knjižno gradivo podaja sistematični pregled dosedanjih doseškov znanstvene fantastike v delih slovenskih pisateljev od 19. stoletja do današnjih dni. Precej slovenskih del s tega področja je nastalo zlasti po letu 1961. Poleg teh so bila razstavljena tuja znanstveno-fantastična dela, ki so prevedena v slovenščino, največ pa jih je izšlo po letu 1959. Zatem so razstavljali prikazali izbor del v srbohrvaščini in nekaj najznačilnejših prevodov iz svetovne literature. Posebej so zbrali knjige iz znanstvenega in poljudnoznanstvenega območja in tuja dela iz znanstvene fantastike. Razstava je opozorila na razne stripe in kič, ki ga je na tem področju zelo veliko, in skušala predstaviti kakovostna domača in tuja dela s tega področja. **T. H.**

prosvetni delavec

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Leopold Kejžar, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Milan Marušič, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, tehnična urednica, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Rudi Lešnik, direktor in glavni urednik, Marjan Toš, Veljko Troha, Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Naslov uredništva: Ljubljana, Poljanski nasip 28, tel.: 315-585. Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1/I, telefon: 22-284, poštni predal 65, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 5 din. Letna naročnina 100 din za posameznike, za delovne organizacije 160 din, za študente 60 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

»Nikdar se nisem uklonil...«

(Dr. Anton Fister — revolucionarni demokrat iz leta 1848)

Radovljičan dr. Anton Fister (1808—1881) profesor teologije, filozofije in pedagogike na dunajski univerzi, Marxov sodobnik, je imel v okviru evropskega revolucionarno demokratičnega gibanja leta 1848 odločilno vlogo. Njegovo revolucionarno in pedagoška dejavnost in njegov prispevek na področju filozofije so bili predmet znanstvenega simpozija v Radovljici koncem marca.

Fister je dobil za svoje pobude za svoje demokratične nazore v Prešernovem krogu v zadnjih letih svojih teoloških študij na ljubljanskem liceju in med službovanjem v Ljubljani (1832—1835). S prebiranjem naprednih pisateljev in filozofov si je v predmarčni dobi širil obzorje in utrjeval opozicijskega duha proti Metternichovemu absolutizmu. Kot eden redkih predstavnikov katoliške cerkve v taboru revolucije je Fister goreče širil svobodoumne ideje, prepletene s Heglovo filozofijo in z jakobinstvom.

Fistra je vodila življenjska pot iz zaostalih političnih razmer Kranjske, Tržaške in Goriške na prizorišče dunajske revolucije 1848. Za Fistrove napredne poglede je bila najbolj dovzetna akademska mladina. Prav pri njej in pri dunajskih delavcih je Fister žel največ priznanja in spoštovanja. Kot vojaški duhovnik akademske legije in poslanec levice v prvem avstrijskem parlamentu je v več kritičnih trenutkih odločno posegel v revolucionarno dogajanje, pokazal revolucionarno pobudo in se ves predal boju demokratičnih množic za ustavne in socialne pravice. Največjo takratno nalogo človeštva je videl v boju proti fevdalizmu, v uničenju njegovih korenin — saj je neposredno sodeloval v oboroženem boju — opozarjal pa je tudi že na objestnost in brezsrčnost vladajočih slojev do delavstva. Prav v tem se je najbolj približal Marxovim in Engelsovim taktičnim stališčem iz leta 1848—49. V svojih spominih se je dokopal do povsem podobnih sklepov, ko je ocenjeval razredni spopad med dunajskimi vladajočimi plastmi in prebujajočimi se delavci, ki so avgusta 1848 doživeli malo reprizo pariških junijskih dogodkov.

Po zmagi kontrarevolucije so se na Fistra usule najvišje kazni cerkvene in svetne gosposke, ni pa izostala tudi kritika njegovih rojakov na Kranjskem. Cerkev ga je izobčila, Novice izbrisale iz slovenskega občestva, avstrijska svetna gosposka pa ga je v njegovi odsotnosti obsodila na smrt.

Preganjan in zasledovan je končno našel zatočišče v Angliji. Tu je poiskal vidne evropske revolucionarne demokrate, se povezal z nemškim delavskim izobraževalnim društvom v Londonu in skupaj z Marxom podpisal poslanico za pomoč nemškim beguncem. Iz Londona ga je pot vodila v ZDA. V Bostonu je kot predikant v svobodni občini razvijal panteistične filozofske nazore in oznanjal religijo razuma. V New Yorku pa se je ukvarjal skoraj samo s pedagoškim delom.

Vrnitev v staro domovino po 28 letih pregnanstva leta 1876 pa je pomenila zanj veliko osebno tragedijo. Osamel in zapuščen se ni mogel vživeti v avstrijske razmere po revoluciji. Ostro jih je napadal in kritiziral ter si želel vrnitve v ZDA. Svojemu prepričanju revolucionarnega demokrata iz leta 1848 je ostal zvest vse življenje. Nekaj mesecev pred smrtjo je zapisal: »Nikdar se nisem uklonil, nikdar presedlal, nikdar nisem izdal dobre stvari. Ni jih mnogo, ki bi se lahko pohvalili s tem. Večina se je pustila zapeljati in ukloniti.« Umrl je zapuščen leta 1881.

Iz marčne revolucije je zrasla tudi ideja Zedinjene Slovenije. Sprva je tudi bil Fister član dunajske Slovenije. Ko pa se je slovensko nacionalno gibanje prevesilo v reakcionarni tabor, je Fister gibanje zapustil. Povsem ga je prevzelo nemško revolucionarno gibanje, v katerem je videl napredek in civilizacijo. Zedinjena Slovenija se je zdela Fistru v razmerah kontrarevolucije neuresničljiva. Demokratu Fistru so bile fevdalne in konservativne meščanske skupine tuje, ostro je zavračal vse, kar je bilo povezano z njimi.

Kot je razvidno iz Fistrove neobjavljene zapuščine, je bil Fister eden redkih Slovencev, ki je dodobra poznal nemško klasično filozofijo — Kanta, Hegla, Feuerbacha, dela francoskih racionalistov — Voltaira, Montesquieuja, Helvetiusa in drugih. Bil je seznanjen z delom Proudhona. Iz zakladnice te napredne družbene misli je črpal svoje nazore in jeklenil značaj revolucionarnega demokrata. Njegova izrazito filozofska izobrazba mu je širila obzorje in omogočila, da je daleč prerastel svoj čas in se dvignil iz mračnjaštva fevdalne katoliške cerkve na stopnjo vidnega predstavnika evropskega revolucionarno demokratičnega gibanja.

Lahko trdimo, da je Fister s svojimi nazori, s svojim ravnanjem, s svojo opredelitvijo za mračno revolucijo pokazal, kje bi moralo biti mesto vseh naprednih svobodomiselnih intelektualcev ne glede na njihovo svetovno nazorsko, filozofsko in celo religiozno usmerjenost. S tem je v nekem pomenu anticipiral prihodnjo napredno odločitev tistega dela našega duhovniškega izobraženstva, ki se je iskreno, zvesto in predano priključilo NOB in socialni revoluciji, tako kot je to v svojem času storil Fister za ideale meščansko-demokratične revolucije proti absolutizmu in fevdalizmu.

JOŽE CIPERLE

Obvestilo

Osnovna šola narodnega heroja Megla Vinka, Tomaž pri Ormožu praznuje 150-letnico šole.

Vabimo vse učitelje, ki so kdajkoli (tudi pred vojno) poučevali na šoli, da se udeležijo sklepne slovesne prireditve, ki bo 8. junija 1979 ob 10. uri v osnovni šoli.

Zbor delavcev osnovne šole nar. her. Megla Vinka Tomaž pri Ormožu

Proslavljanje jubilejev

Občina Gornja Radgona bo počastila pomembne partijske jubileje od 1. do 10. junija s številnimi kulturnimi prireditvami, predavanji, z nastopom pevskih zborov in posveti in literarno glasbenim večerom. Na prireditvi bodo sodelovali književniki in znani operni pevci.

Osrednja proslava bo 10. junija v Vidmu ob Ščavnici, prireditve pa bodo tudi v Gornji Radgoni, Radencih in Apačah.

Ob tej priložnosti bo izšla v založbi Komunista posebna knjižica (v 10.000 izvodih), ki bo posvečena tem proslavam.